

Univerzita Karlova
Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Učitelství geografie pro střední školy

Bc. Vojtěch Úlehla

Vymezování a mapové zobrazení spádových obvodů základních škol
diskuse problematiky a možnosti využití GIS

Delimitation and map representation of primary schools' catchment areas
discussion of topic and possibilities of using GIS

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Pavlína Netrdová, Ph.D.

Praha, 2023

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 12. 12. 2023

Bc. Vojtěch Úlehla

podpis studenta

Zde bych velmi rád moc poděkoval doc. RNDr. Pavlíně Netrdové PhD. za vedení práce, množství nápadů a připomínek a vhléd do problematiky. Nemohu opomenout ani její respektující a milý přístup, pochopení některých odkladů termínu odevzdání a toho, že ne vždy se mi při psaní práce dařilo vše dle jejích i mých představ, čehož si velmi vážím. Další velké poděkování patří mým nejbližším, rodičům, příbuzným i přátelům, kteří mne po celou dobu studia velmi podporovali, se kterými jsem mohl konzultovat různé aspekty této diplomové práce, ale také mi pomohli v dalších záležitostech, které mne od psaní diplomové práce zdržovaly, kteří mne skoro až „dotlačili“ k dokončení práce ve chvílích, kdy jsem měl chuť na všechno se vykašlat.

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje problematice vymezování spádových obvodů základních škol (SO ZŠ). Navazuje na bakalářskou práci, ve které bylo provedeno mapové zobrazení a zhodnocení vymezení SO ZŠ na území městské části (MČ) Praha 3. Diplomová práce se věnuje tomuto tématu hlouběji z pohledu teoreticko-koncepčního, zabývá se diskusí přístupů k rozdělování dětí během povinné školní docházky do ZŠ a k možnosti volby školy rodiči v různých zemích, ale také aspekty, které vymezování SO ZŠ ovlivňují v Česku. Těžištěm práce je část metodická, hlavním cílem je diskuse dostupných zdrojů dat týkajících se tématu vhodných pro práci v prostředí geografických informačních systémů (GIS) a možných mapových zobrazení SO ZŠ. Důležitou součástí je také návrh vymezení SO ZŠ za využití GIS formou alokační úlohy. V rámci empirické části je vše ilustrováno na příkladu hlavního města Prahy, současný stav je porovnán s návrhem a zhodnocena je vhodnost současného vymezení SO ZŠ.

Klíčová slova: spádový obvod, základní škola, Praha, mapové zobrazení, geografické informační systémy, alokační úloha, volba školy

Abstract

The diploma thesis is aimed at the issue of delimitation the primary schools' catchment areas (PSCA). It follows on from the bachelor's thesis, in which a map representation and evaluation of the current delimitation of PSCA in the territory of Prague 3 Municipal District was realized. The diploma thesis deals with this topic in more depth from a theoretical-conceptual point of view, it describes the discussion of approaches to the distribution of children into primary schools during compulsory school attendance and the parental school choice in various countries, as well as diverse aspects that influence the delimitation of PSCA in Czechia. The focus of the thesis is the methodological part, the aim is to discuss available data sources related to the topic suitable for work in the environment of geographic information systems (GIS) and possible map representations of PSCA. An important part is dedicated to the proposal for the delimitation of PSCA using GIS as an allocation analysis. Everything is illustrated using the example of the Czech capital city, Prague, the current delimitation is compared with the proposal, and the appropriateness of current delimitation of PSCA is evaluated.

Keywords: catchment area, primary school, Prague, map representation, geographic information systems, allocation analysis, school choice

Obsah

Obsah	5
Seznam zkratk	7
Seznam příloh	8
1. Úvod.....	9
2. Zařazení vymezení spádových obvodů ZŠ do geografického kontextu	11
2.1 Co má téma společného s geografii?	11
2.2 Regiony a regionalizace	13
2.3 Alokační úlohy	17
3. Světové přístupy k rozdělování dětí do škol během povinného vzdělávání	18
3.1 Striktní přístup: rozdělování dětí na základě územní příslušnosti	19
3.2 Liberální přístup: možnost volby školy rodiči a vznik tzv. kvazitržního prostředí	24
4. Situace rozdělování dětí do škol v rámci povinné školní docházky v Česku	27
4.1 Vymezení spádových obvodů základních škol	28
4.2 Faktory ovlivňující vymezení SO ZŠ a faktory ovlivňující rodiče při volbě školy	32
4.3 Situace ve venkovském prostředí.....	34
4.4 Situace v městském prostředí.....	37
4.5 Pojem „místo trvalého pobytu“	41
4.6 Problematika spádové turistiky	45
5. Kritické zhodnocení dat využitelných pro mapové zobrazení SO ZŠ	49
5.1 Vysvětlení podstaty datových vrstev	50
5.2 RÚIAN a RSO jako zdroje dat a využitelnost jednotlivých vrstev	51
6. Metodika tvorby mapového zobrazení a ideálního vymezení SO ZŠ za pomoci GIS.....	55
6.1 Různé způsoby mapového zobrazení s využitím GIS.....	55
6.2 Přiřazení spádovosti vrstvě statistických budov	60
7. Výsledky a jejich diskuse.....	63
8. Závěr	63
9. Použité zdroje a literatura	67
9.1 Odborná literatura	67

9.2 Zákony a další právní předpisy	68
9.3 Internetové články a další internetové stránky.....	69
9.4 Mapové portály a online aplikace	72
9.5 Zdroje dat.....	73

Seznam zkratek

CSV – Comma-separated values (formát souboru)

č. – číslo

č. ev. – číslo evidenční

č. p. – číslo popisné

ČSÚ – Český statistický úřad

ČÚZK – Český úřad zeměměřičský a katastrální

GIS – geografické informační systémy

MČ – městská část

MHD – městská hromadná doprava

MŠ – mateřská škola

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

odst. – odstavec

ORP – obec s rozšířenou působností

PřF – Přírodovědecká fakulta

RSO – Registr sčítacích obvodů a budov

RÚIAN – Registr územní identifikace, adres a nemovitostí

Sb. – sbírky

SHP – shapefile (formát souboru)

SLDB – Sčítání lidí, domů a bytů

SO – spádový obvod

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

UK – Univerzita Karlova

USA – Spojené státy americké

VDP – veřejný dálkový přístup

ZSJ – základní sídelní jednotka

ZŠ – základní škola

Seznam příloh

Příloha 1: Mapová aplikace obsahující většinu výše zmíněných mapových výstupů práce

Příloha 2: Specifikace parametrů dat využitelných pro mapové znázornění SO ZŠ

1. Úvod

Výchova a vzdělávání dětí je důležitou součástí každé společnosti, jelikož zajišťuje přenos znalostí, dovedností, zvyků, postojů a hodnot na další generace a celkově umožňuje zachování kultury společnosti a její další rozvoj. Výchova a vzdělávání dětí probíhá neustále, v rodinách, ve volném čase, v interakci s vrstevníky i se staršími lidmi. Nicméně všechny světové země se zavázaly v Úmluvě o právech dítěte zavést na základě rovných příležitostí pro všechny děti bezplatné a povinné základní vzdělávání. V naprosté většině zemí na světě pak dochází k institucionalizaci tohoto vzdělávání v podobě školského systému.

V rozvojových zemích některé děti do školy nechodí, navzdory tomu, že ze zákona musí povinně. Dále i pokud děti do školy v těchto oblastech chodí, ne vždy mají jistotu kvalitní výuky. Vyspělé země se ale snaží nějakým způsobem ošetřit, aby všechny děti měly možnost plnit školní docházku, a to v blízkosti svého bydliště, buď v docházkové vzdálenosti či s případnou možností tam dojet a také, aby počet dětí chodících do školy nepřevyšoval kapacitu a nedocházelo tak k přeplněnosti škol a snížení kvality výuky. To jsou hlavní důvody, proč v Česku dochází k vymezování spádových obvodů (SO) základních škol (ZŠ).

Jedním z cílů práce je podívat se na problematiku vymezování SO ZŠ v širším kontextu, od toho, kam by se výzkum dal zařadit z hlediska geografie, přes to, jak je problematika řešena v různých zahraničních zemích, po popis různých faktorů, které ovlivňují vymezení SO ZŠ v Česku, a problémů s ním spojených.

Problematika vymezování SO ZŠ je na rozhraní pedagogických věd, sociologie, teorie veřejné správy, a vzhledem ke zkoumanému území také urbanismu. Problematika má ale i geografický rozměr, jelikož SO ZŠ jsou vlastně regiony a jejich vymezování je speciálním případem regionalizace. Pro geografii a zejména geoinformatiku je také typické řešení alokačních úloh, tedy úloh, kdy máme určité množiny prvků, například nemocnice, zastávky městské hromadné dopravy (MHD) nebo právě školy, a chceme území rozdělit na oblasti, které budou přiřazeny k jednomu prvku z těchto množin. V první části této práce bude detailněji představen geografický rozměr tématu.

Ve třetí kapitole budou ukázány přístupy k rozdělování dětí do škol během povinné školní docházky z jiných států, těch, kde jsou děti rozdělovány striktně dle místa bydliště (Francie, bývalý SSSR), i těch, kde je volba ponechána více nebo méně na rodičích (Austrálie, Rusko, dříve Chile). Někde je rodičům i přes systém zachována možnost volby, jako například v Česku. Systém v Česku ovšem není dokonalý, často se setkáváme se zprávami o tom, že se

děti nedostaly na školu, o kterou jejich rodiče stáli, někde je přeplněná spádová škola a obec tak neplní svou povinnost zajistit dětem místo ve spádové škole. Rodiče, školy, ale i různí další aktéři také obce a městské části (MČ) za vymezení SO ZŠ z různých důvodů kritizují.

Čtvrtá kapitola popisuje specifika, která vymezení SO ZŠ ovlivňují v Česku a konkrétně v Praze. Vysvětlen je právní rámec uvedený zejména ve školském zákoně, práva a povinnosti jednotlivých aktérů (obce a MČ, ředitel školy, rodiče) a pojem „místo trvalého pobytu,“ na němž rozdělení dětí do ZŠ v Česku stojí. Dále jsou zmíněny další faktory, které v praxi ovlivňují obce a MČ při vymezení SO ZŠ, a faktory, které ovlivňují rodiče při volbě školy. Rozebrána je rozdílnost problematiky mezi venkovem (SO ZŠ jsou většinou větší než území obce, obce musí spolupracovat při zajištění povinné školní docházky) a městem (SO ZŠ jsou většinou menší než území města nebo MČ, je třeba rozdělit území na menší části).

Dalším geografickým aspektem je možnost mapového zobrazení SO ZŠ, které je dnes mnohem snazší a smysluplnější díky možnosti využít geografické informační systémy (GIS). Veřejně dostupné mapové zobrazení SO ZŠ je trendem, ke kterému směřuje čím dál více měst v Česku. V rámci práce se snažím SO ZŠ nejen mapově zobrazit, což už je dnes relativně běžné, ale zejména ukázat různé přístupy k mapovému zobrazení SO ZŠ pomocí GIS, což je hlavním cílem práce.

V páté kapitole práce jsou tak nejprve popsány možnosti dat využitelných pro účely mapového zobrazení a vymezení SO ZŠ, odkud lze tato data čerpat, jejich výhody a nevýhody. Jedná se zejména o data dostupná z Registru územní identifikace, adres a nemovitostí (RÚIAN) Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního (ČÚZK) a Registru sčítacích obvodů (RSO) Českého statistického úřadu (ČSÚ).

V poslední mapové části jsou pak vytvořeny mapy za pomoci bodového, liniového i polygonového zobrazení, a to různými způsoby, a jsou spolu srovnány. Taktéž jsou provedeny analýzy údajů o počtu obyvatel, dětí v MČ, žáků ve školách a kapacitě škol a tyto údaje jsou porovnány. Vytvořeno je také ideální vymezení SO ZŠ vytvořené za pomoci síťové analýzy jako alokační úloha v GIS. Toto vymezení je srovnáno s realitou, dále je zhodnoceno stávající vymezení SO v různých MČ Prahy a diskutováno, jak by bylo vhodné SO ZŠ nejlépe vymežovat. Výsledky této práce by mohly usnadnit práci politikům a úředníkům při plánování a optimalizaci vymezení SO ZŠ a eliminovat některé problémy s vymezením SO ZŠ spojené.

2. Zařazení vymezení spádových obvodů ZŠ do geografického kontextu

Jistě by se dalo poznamenat, proč se tématem rozdělování dětí do škol a vymezení SO ZŠ zabývat zrovna v sociální geografii, zda to není téma spíše sociologické, pedagogické, právní, veřejnosprávní atd. Samozřejmě na problematiku se dá nahlížet z mnoha různých pohledů a souvisí i se všemi výše zmíněnými vědními disciplínami, nicméně není možno opominout ani pohled sociální geografie, který ve stávajícím výzkumu v českém prostředí není příliš hojně zastoupen, a ne vždy je politiky a úředníky při vymezení SO ZŠ zohledněn.

2.1 Co má téma společného s geografii?

Pokud bychom hledali dílčí disciplínu sociální geografie, do které téma nejlépe patří, tak je to jednoznačně geografie vzdělávání. Tuto relativně málo rozvinutou disciplínu definuje Kučerová (2020) třemi hlavními objekty jejího zkoumání.

1) „poskytování vzdělávání a změna jeho struktur (lokalizační rozhodnutí o poskytování vzdělávání, restrukturalizace prostorové organizace vzdělávání – nová místa pro učení a alternativní formy vzdělávání; prostorové dopady vzdělávací politiky; sociální začlenění a vyloučení a dostupnost vzdělávání; trh škol a výběr školy)“;

2) „dovednosti, zaměstnatelnost, vzdělávací sítě, znalosti v prostoru (prostorové rozložení sociálního kapitálu; relativita důležitosti vzdělanostního kapitálu; prostorové vzdělávací sítě; klastry a mobilita znalostí)“;

3) „subjektivita učebních prostorů (prostorové zastoupení učebních pomůcek; formování prostoru prostřednictvím vzdělávání; jak národní vzdělávací programy formují regionální a kulturní vnímání; globalizace ve vzdělávání)“ (Kučerová 2020, s. 6).

Nyní se ale podíváme na naše konkrétní téma rozmístování dětí do ZŠ a vymezení SO ZŠ zcela obecnou geografickou optikou. Podle Hampla (1998) je předmětem studia geografie zkoumání organizace (uspořádání) relativně komplexních celků a vnějších vztahů mezi částmi takových celků (vztahy mezi elementy). Jako takový relativně komplexní celek zvolit celé Česko, nebo jen určitý region, například okres, správní obvod obce s rozšířenou působností (ORP) nebo jen město. Zkoumanými elementy tohoto celku pak mohou být jednotlivé ZŠ, politici a úředníci, kteří zřizují ZŠ, vymezují vyhláškou SO ZŠ, a případně zajišťují plnění povinné školní docházky v jiné obci (viz dále), děti chodící do ZŠ, jejich rodiče a ostatní lidé i řada dalších prvků v území. Některé možné aspekty, co může geografie poté zkoumat, popisuje Kučerová (2012).

Geografie tak může zkoumat například, jaké přírodní, historické, společenské a politické faktory vedly k tomu, že školská síť je rozmístěna právě takto, které školy jsou naplněné více a které méně, které obce na venkově mají spádovou kterou ZŠ, jak je rozdělené město na SO ZŠ. Jak to ovlivňují tvary reliéfu, přítomnost vodních toků, významných dopravních tahů nebo rozsáhlých průmyslových oblastí? Jak to ve venkovském prostředí ovlivnilo vysídlení Němců po 2. světové válce nebo podpora střediskových obcí v 70. a 80. letech? Jak to v městském prostředí ovlivnily obrovský růst měst na počátku 20. století, stavba sídlišť za minulého režimu, suburbanizace od 90. let, gentrifikace některých čtvrtí, výstavba množství developerských bytových projektů bez občanské vybavenosti a další probíhající procesy?

Jak situaci ovlivňuje hustota osídlení v území, typ zástavby, věková, etnická a vzdělanostní struktura obyvatelstva nebo struktura obyvatel dle průměrné výše příjmů? Jak ji ovlivňuje aktuální jednání politiků a úředníků, jejich vzdělání, názory, politická orientace a zájem o problematiku? Tyto otázky by se dalo zahrnout pod první objekt zkoumání geografie vzdělávání dle Kučerové (2020), konkrétně „poskytování vzdělávání a změna jeho struktur – lokalizační rozhodnutí o poskytování vzdělávání, restrukturalizace prostorové organizace vzdělávání, prostorové dopady vzdělávací politiky, sociální začlenění a vyloučení a dostupnost vzdělávání.“

Dále geografie může zkoumat vliv rozhodnutí rodičů, kam budou děti chodit do školy, na naplněnost škol a dopravní toky dětí do škol. Jak rozmístění dětí do škol ovlivňuje vzdálenost škol od bydliště, nabídka veřejné dopravy, kam rodiče dojíždějí do práce a kde mají děti různé zájmové aktivity. Jak moc rodiče zohledňují materiální vybavení škol a lidský kapitál pracovníků škol, specializaci škol určitým směrem, nabídku kroužků a aktivit nad rámec výuky a celková vnímanou „kvalitu“ škol? Toto téma je opět součástí prvního objektu zkoumání geografie vzdělávání dle Kučerové (2020), konkrétně „trh škol a výběr školy.“

Dalším zkoumaným aspektem může být, jak přítomnost a naplněnost školy ovlivňuje život lidí v území a vůbec veřejný prostor. Je v okolí škol lepší nabídka veřejné dopravy? Jsou zde bezpečné a opravené chodníky? Je zde větší potenciál pro rozvoj maloobchodu? Jsou zde lepší sportovní možnosti a celkově možnosti trávení volného času? Je v obcích se školou rozvinutější komunitní život? Nabízí financování obcí podle počtu žáků ve školách zřizovaných obcí nejen výhody pro samotnou školu, ale i pro její okolí? Mají obce, ve kterých je ZŠ, potenciál mít vyšší vzdělanost a větší kulturní a vzdělanostní kapitál, nebo to má význam jen v měřítku středních a vysokých škol? Kam tato problematika spadá z hlediska objektů zkoumání geografie vzdělávání dle Kučerové (2020), je spekulativní, ale spatřuji tam prvky

z prvního „prostorové dopady vzdělávací politiky“, druhého „dovedností a znalostí v prostoru (prostorové rozložení sociálního kapitálu)“ a z třetího „formování prostoru prostřednictvím vzdělávání.“

Co je pro geografii jako vědní disciplínu vlastní, je jeden z jejích základních konceptů, prostor (Maroušek a Osman 2014). V případě, kdy zkoumáme prostorový aspekt téměř čehokoliv, můžeme tento výzkum zařadit do geografie. A proto také výše zmíněná témata jako rozmístění škol v prostoru, rozdělování dětí do škol na základě prostorového umístění jejich bydliště nebo zkoumání souvislosti volby školy rodiči a vzdálenosti od místa bydliště, se mohou směle řadit mezi geografická témata. Samotné vymezení SO ZŠ je pak příkladem regionalizace, což je také téma v geografii hojně skloňované. Regionalizaci bude věnována jedna z dalších kapitol.

Další záležitost, která je zcela typická pro geografii, je využití map a v posledních desetiletích také GIS. Právě prostorové výzkumné problémy je skvěle vizualizovat. V poslední době je diskutována důležitost mapového zobrazení SO ZŠ (Čada a Hůle 2019), které může pomoci eliminovat nedostatky ve vymezení SO ZŠ, ať už se jedná o chyby nedbalého či nesystémového charakteru nebo cíleně segregáčnící vymezení SO ZŠ. Řada měst v Česku na poptávku reaguje, a ve velmi nedávné době přistoupila k veřejně dostupnému mapovému zobrazení SO ZŠ. GIS se nicméně dá použít nejen k vizualizaci, ale také k samotnému vymezení SO ZŠ a rozdělování dětí do škol v rámci tzv. alokačních úloh, což se zatím v Česku příliš nepoužívá. Problematika alokačních úloh bude více popsána v jedné z dalších kapitol.

Ještě jeden, poněkud odlišný typ geografického pohledu v této diplomové práci lze najít díky snaze popsat situaci z mezinárodního hlediska a srovnat situaci v jednotlivých zemích a v různých oblastech v rámci Česka, opět je tedy přítomen prostorový aspekt problematiky, ale v naprosto jiném měřítku.

2.2 Regiony a regionalizace

SO ZŠ také mohou být chápány jako jeden z mnoha příkladů regionů. Region je pojmem v geografii hojně používaným, často různými způsoby a v různých kontextech. Gregory a kol. (2009) vymezují region jako a) oblast neurčité velikosti na povrchu Země, jejíž rozmanité prvky jsou spolu funkčně spojené, b) jeden takový region je součástí systému regionů, které pokrývají celou Zemi; c) část Země vymezená podle určitého aspektu, jako klimatický nebo ekonomický region.

Základními typy regionů, jak je vymezuje například právě Gregory a kol. (2009), jsou regiony homogenní (též jednotné, formální) a regiony funkční (též vztahové, nodální, heterogenní).

Homogenní regiony mohou být vymezeny na základě jednoho společného znaku území, časté jsou ve fyzické geografii, jako klimatické oblasti, geologické oblasti, vyskytují se ale i v sociální geografii, jako regiony vymezené podle převažujícího náboženství nebo těžební oblasti. Nebo se může jednat o regiony, kde jsou brány do úvahy různé znaky, cílem je maximalizovat vnitřní homogenitu regionů a naopak heterogenitu (rozdílnost) mezi regiony. Příkladem takovýchto komplexních regionů jsou kulturní makroregiony světa. Jak konkrétně jsou tyto regiony vymezeny, je vždy ovlivněno tím, kdo je vymezuje, a názory na vymezení mezi různými odborníky se mohou lišit.

Funkční regiony jsou vymezeny na základě určité vazby mezi prvky v nich, cílem vymezení je relativní uzavřenost regionu podle vybraných vazeb, maximalizace vazeb mezi prvky uvnitř regionů a minimalizace vazeb mezi jednotlivými regiony. S těmito regiony se setkáme ve fyzické geografii (například povodí), ale častější jsou v sociální geografii. Typické pro tyto regiony je to, že mají jádro, k němuž je vázáno zkoumanou vazbou daleko větší zázemí. I zde můžeme rozdělit regiony vytvořené na základě jedné vazby, například podle dojížděky za prací nebo za určitou konkrétní službou (nákupy, nemocnice, kino atd.) a regiony komplexní, které se snaží zohlednit různé vazby (dojížděka za prací, do škol, za službami) a identifikovat jakási obecnější jádra a jejich zázemí. Příkladem může být sociogeografická regionalizace Česka od Hampla (2005).

Někdy se odděluje ještě třetí typ regionů, a to regiony účelové, nebo též normativní či administrativní. Ty jsou vytvořené nikoliv teoreticky vědci nebo v myslích lidí, ale za nějakým konkrétním účelem, většinou veřejnou správou. Pojem normativní poukazuje na to, že vymezení regionů určuje nějakou závaznou normu. Typickým příkladem takových regionů jsou též kraje, okresy, SO ORP a obcí s pověřeným obecním úřadem nebo volební obvody.

Vymezování SO ZŠ, kterým se tato práce zabývá, je příkladem regionalizace. Regionalizaci Gregory a kol. (2009) definuje jako speciální případ členění neboli klasifikace, kdy klasifikované prvky jsou prostorově vymezené jednotky (oblasti) a výsledné třídy (regiony) musí tvořit souvislé prostorové jednotky. Kvůli tomuto omezení nemusí být regiony tak vnitřně homogenní, jako by byly třídy vytvořené pro stejnou sadu oblastí, ale bez trvání na spojitosti.

Hampl (1999) hovoří o třech způsobech regionalizace, metodologickém, realistickém a pragmatickém. V metodologické regionalizaci je region pouze analytickým nástrojem. Subjekt, který chce provést analýzy, zvolí takové regiony, které jsou pro účely analýzy nejvhodnější. Cílem realistického pojetí je poznat realitu. Zvolí se tak faktor, který chceme

zkoumat, a podle toho rozčlenit zkoumané území. Příkladem tohoto pojetí jsou často výše zmíněné homogenní i funkční regiony, regiony vytvořené na základě jednoho znaku nebo vazby i regiony vytvořené na základě syntézy a vyvažování různých znaků a vazeb.

V rámci pragmatické regionalizace se územní členění provádí za určitým praktickým účelem. Tímto způsobem vznikají výše zmíněné regiony účelové. Pragmatická regionalizace je nejčastějším způsobem regionalizace, zcela dominuje mimo geografii. Často je třeba rozdělit území na menší oblasti z hlediska jejich veřejné správy, i další organizacím působícím na větším území může pomoci si ho podle určitých kritérií rozčlenit. Kromě výše zmíněných regionů pro účely státní správy (kraje, okresy...) je možno regiony vytvářet na základě toho, aby každý člověk měl podle svého bydliště přiřazen ZŠ, nemocnici, lékaře, soud, poštu, kostel, supermarket, pobočku určitého řetězce nebo libovolnou jinou službu veřejnou i soukromou.

Pro pragmatickou regionalizaci je typické, že regiony musí splňovat určitá metodologická pravidla, často například to, aby neměly žádný průnik, ale zároveň aby pokrývaly celé území. Pragmatická regionalizace musí nutně zohledňovat realitu, zároveň ji ale musí transformovat do přijatelné podoby. Důležitá je snaha o to, aby regiony byly spojitě a relativně kompaktní, i za cenu toho, že některé regiony budou větší a jiné menší, v některých bude více obyvatel, v jiných méně. Na druhou stranu regiony by měly být z hlediska rozlohy, počtu obyvatel nebo jiných kritérií co nejvíce rovnocenné. Tyto dva faktory pragmatické regionalizace je potřeba zkombinovat a vyvážit, a to buď na základě složitých matematických výpočtů, často lepší je však „měkký“ způsob se zohledněním specifík konkrétního území. Vhodná je diskuse úřadů provádějících regionalizaci s odborníky z různých odvětví, a hlavně s lokálními aktéry. A i pokud diskuse neprobíhá, je vhodné rozhodnutí vymezit regiony právě takto dobře promyslet a dobře vysvětlit veřejnosti.

Co se týče SO ZŠ, ty by se daly zařadit mezi regiony funkční. Centrem regionu jsou v našem případě ZŠ a zázemím je území, pro které je ZŠ spádovou školou. Dle výše uvedené klasifikace se u SO ZŠ určitě jedná o regiony vytvořené na základě jedné vazby a touto vazbou je docházka dětí z bydliště do ZŠ. SO ZŠ by se však také daly zařadit mezi regiony účelové.

Proces vymezování SO ZŠ je příkladem pragmatické regionalizace, která se provádí za účelem, aby všechny děti v daném území měly přiřazenou spádovou ZŠ. Důležitými pravidly pro tuto regionalizaci jsou, aby jedna adresa neměla přiřazeno dvě a více spádových škol (aby regiony neměly průnik), ale aby každý adresní bod měl přiřazenou spádovou školu (aby regiony pokrývaly celé území) a aby žáci nemuseli dojíždět do školy daleko (aby regiony byly relativně

kompaktní). Co se týče velikosti, v našem případě regiony musí zohledňovat kapacity jednotlivých škol, tedy se dá říci, že ideálním stavem by bylo, aby každý SO ZŠ měl přibližně stejný poměr počtu obyvatel s trvalým a přechodným bydlištěm v něm ke kapacitě odpovídající ZŠ.

Vhodné je zmínit také další aspekty geografického charakteru, které také ovlivňují vymezení SO ZŠ jakožto pragmatickou regionalizaci. To mohou být přírodní bariéry (vodní tok, terénní nerovnost), civilizační bariéry (průmyslový areál, brownfield, rušná dopravní komunikace,), ale i společenské bariéry (sociálně vyloučené lokality, oblasti nebezpečné pro děti). Podstatná je také obslužnost veřejnou hromadnou dopravou a to zejména, pokud je spádová ZŠ mimo docházkovou vzdálenost žáků. Například v Děčíně Houšková (2019) popisuje, že vymezení SO ZŠ je výrazně ovlivněno řekou Labe, která prochází středem města, ale také místními početnými železničními tratěmi s omezenými možnostmi jejich překonání. Zohledněna byla také možnost dojíždět do školy vlakem, což vedlo ke zvláštnímu tvaru jednoho ze SO ZŠ, který obsahuje okolí všech zastávek na hlavní železniční trati procházející Děčínem.

Studium Houškové (2019) a moje (Úlehla 2020) upozorňuje, že v praxi mohou být SO ZŠ regiony vsutku rozmanité, spojitě i nespojitě. Taktéž často mají velmi podivné tvary a nepůsobí kompaktně, někde mají průnik nebo nepokrývají celé území. V některých případech je důvod pochopitelný (viz předchozí odstavec), jindy se jedná zřejmě spíše jako chybu nebo laxní přístup. Taktéž z hlediska velikosti se SO ZŠ často velmi liší, a to ne vždy v závislosti na kapacitě škol a hustotě zalidnění. Z toho vyplývá, že by bylo vhodné SO ZŠ vymezovat precizněji, a ne poněkud primitivními způsoby jako ústní domluvou, zakreslováním do papírových map, rychlé vymezení jednou osobou bez konzultace s kýmkoliv atd. Ideální by bylo využít výše zmíněné nástroje GIS a odborníka, který rozumí geografickému aspektu problematiky.

Nutné je však poznamenat, že vzhledem k velkému množství hledisek, které je potřeba zohlednit, je při vymezení SO ZŠ stejně jako u jiných typů pragmatické regionalizace vhodná diskuse geografů či odborníků na prostorové aspekty vymezení SO ZŠ s odborníky na jeho další aspekty vymezení – právníky, sociology, pedagogy, urbanisty, ale také s aktéry, kterých se to týká – politiky a úředníky zastupující obce a MČ, řediteli škol, rodiči, a různými lokálními zájmovými organizacemi.

Zajímavý je pohled na problematiku vymezení SO ZŠ také optikou nové regionální geografie. Tato se již podle Paasiho (1986) již nezabývá regionem jako pevně danou

a objektivně existující skutečností, nýbrž zkoumá spíše proces sociální konstrukce regionu pomocí interakce mezi společnostmi a aktéry. SO ZŠ jsou vymezovány politiky a úředníky, nicméně tito mohou být ovlivněni množstvím faktorů, od svých osobních názorů, zkušeností a politické orientace, po různé zájmové skupiny, ředitele škol, rodiče a jejich zájmy, lokální organizace a neziskové organizace.

Tito všichni se tak společně významně podílejí na společenské organizaci prostoru, což je opět stěžejní koncept nové regionální geografie podle Chromého (2008). Samotní politici a úředníci si při vymezování SO ZŠ možná ani neuvědomují, že dělají rozhodnutí, která jsou klíčová pro budoucnost řady lidí a komunitní život v oblasti. Každodenní docházka dětí do určité školy a trávení času v ní jistě ovlivní vnímání prostoru a pocit sounáležitosti ke škole a jejímu okolí nejen u dětí, ale i u jejich rodičů. Nicméně také pojetí a „kvalita“ školy, kde děti tráví hodiny svého času, a to, s jakými dětmi a učiteli se tu setkávají, může zásadně ovlivnit jejich kulturní a vzdělanostní kapitál, názory a možnosti do budoucna.

Dochází vlastně k tomu, že nejprve společnost formou vymezování SO ZŠ ovlivňuje organizaci prostoru, ale poté tyto prostorové dopady vzdělávací politiky (vlivem toho, do jaké školy a s kým děti chodí, vzniká prostorové rozložení dovedností, znalostí a sociálního kapitálu) nazpět ovlivňují organizaci společnosti. V tomto procesu opět vidíme objekty zkoumání geografie vzdělávání dle Kučerové (2020).

2.3 Alokační úlohy

Vymezování SO ZŠ by se dalo zařadit mezi alokační (nebo také rajonizační) úlohy. Podstatou takových úloh je, že v území existují bodové prvky s určitým významem (například školy, nemocnice, zastávky MHD, pobočky firem, sklady) a toto území je třeba rozčlenit na regiony přiřazené právě jednotlivým bodovým prvkům. Většinou je cílem území regionalizovat tak, aby každému bodu v území byl přiřazen nejbližší bod, můžou být ale zohledněny i další faktory (např. kapacita škol či nemocnic, počet spojů na zastávce, velikost skladů). S těmito úlohami souvisí složitější úlohy lokační (lokalizační, rozmíst'ovací) úlohy, kdy bodové prvky zatím neexistují, a cílem je nalézt optimální umístění, aby všechny body v území (nebo jen zkoumané body – například budovy, obchody) měly co nejlepší dostupnost k některému bodovému prvku. Příkladem může být snaha rozmístit ve městě co nejlepším způsobem zastávky MHD nebo zájem firmy rozmístit sklady tak, aby všechny pobočky z nich byly co nejlépe dostupné.

Alokační i lokační úlohy se dají řešit prostorovými analýzami. Horák (2015) definuje prostorové analýzy jako „soubor technik pro analýzu a modelování lokalizovaných objektů,

kde výsledky analýz závisí na prostorovém uspořádání těchto objektů a jejich vlastností.“ Prostorové analýzy se většinou provádějí v prostředí GIS, což umožňuje alokační úlohy řešit daleko přesněji a efektivněji než před jeho masovým rozšířením.

3. Světové přístupy k rozdělování dětí do škol během povinného vzdělávání

Jak už bylo zmíněno výše, všechny státy ratifikovaly Úmluvu o právech dítěte, která byla přijata valným shromážděním OSN 20. listopadu 1989. Výjimku tvoří pouze Spojené státy americké (USA), které dohodu podepsaly, ale neratifikovaly. Její ratifikací se zavázaly poskytnout všem dětem povinné a bezplatné školní vzdělávání. USA dohodu sice nepodepsaly, ale povinnou školní docházku nařizují federální státy svými zákony (Education commission of the States 2020)

V rozvojových zemích navzdory závazku z Úmluvy o právech dítěte některé děti do školy nechodí. Roser (2021) uvádí, že se jedná až o 58,4 milionů (8 %) světových dětí, nejvíce jich je v Subsaharské Africe a Jižní Asii. V těchto zemích mají děti vůbec štěstí, když mají nějakou školu ve své blízkosti, 27 % dětí v Subsaharské Africe má školu více než 2 kilometry od domova, jak udávají Majgaard a Mingat (2012). Tito autoři dále ve své studii zjistili, že z dětí, které měly školu od domova vzdálenou do 2 km, jich tam chodilo 66 %, zatímco z těch, jejichž škola byla od domova vzdálená více než 5 km, jich tam chodilo pouze 41 %. To je možné dát do souvislosti i se špatnou kvalitou dopravní infrastruktury, neexistencí organizované dopravy dětí do školy a nutností, aby děti chodily velké vzdálenosti pěšky, což nepřispívá k velké účasti dětí v procesu vzdělávání (Starkey 2007). Dále i pokud děti do školy v těchto oblastech chodí, ne vždy mají jistotu kvalitní výuky, což ilustruje například fakt, že v Subsaharské Africe jeden učitel připadá na 58 žáků ZŠ (UNESCO 2021).

Ve vyspělých zemích je systém poněkud propracovanější. V některých zemích je přístup liberální, rodiče mají možnost vybrat si školu zcela volně, což umožňuje školám konkurovat si v boji o žáky, případně se v rámci soupeření o žáky profilovat určitým směrem, vzniká zde tak jakési tržní prostředí. V některých zemích je naopak škola, do které děti musí chodit, stanovena striktně, dochází zde podle různých kritérií k dělení území na oblasti, ze kterých jsou vždy žáci příslušní ke konkrétní škole. To by mělo zajistit, aby všechny děti měly možnost absolvovat povinné základní vzdělávání ve škole buď v docházkové vzdálenosti od svého bydliště či s případnou možností tam dojet a také, aby každá škola nabízela kapacitu dostačující počtu dětí v příslušné oblasti. V některých zemích dochází přístupu kombinovanému. Tento přístup má v sobě něco z obou přístupů výše uvedených – každý žák má zajištěnu školu díky územní

příslušnosti, ale přesto je rodičům zachována možnost volby, pokud to umožňuje kapacita škol. V této kapitole se podíváme, jak je řešena svoboda volby ZŠ v různých zemích a jakým způsobem je případně území rozdělováno na oblasti příslušné jednotlivým školám.

3.1 Striktní přístup: rozdělování dětí na základě územní příslušnosti

Jako modelová země nám poslouží Francie, která má velmi striktní přístup k rozdělování dětí do ZŠ. Velmi relevantní pro tuto práci také je, že často oblasti příslušné konkrétním školám znázorňuje mapami, a to různými způsoby. *Ministère de l'éducation nationale et de la jeunesse* (2023b) stanovuje, že je možné zapsat dítě do státní školy, nebo do soukromé, nebo ho vyučovat doma. Co se týče státních škol, v obcích, kde je více škol, dochází k rozdělení obce na oblasti územně příslušné k určité škole. Toto dělení se nazývá školské sektorizace (*sectorisation scolaire*) a vzniklé oblasti se nazývají školské sektory (*secteurs scolaires*). Rozdělení je v kompetenci radnice obce nebo MČ, projednává ho obecní rada. Systém zařazování žáků do škol podle bydliště je označován školská mapa (*carte scolaire*), ve Francii má tradici už od 60. let. Kromě rozdělování žáků podle místa bydliště se tento pojem používá také pro plánování kapacit škol, otevírání a zavírání tříd a přerozdělování učitelů. Toto vše se mění každý rok se zohledněním demografického vývoje a vývoje rozmístění obyvatel, a případným otevřením nových škol.

Francie je z hlediska školství rozdělena na 30 regionů, tzv. *académie*. Dostatek míst ve školách, přerozdělování žáků i učitelů v daném regionu má vždy na starosti *Directeur académique des services de l'Éducation nationale* (Akademický ředitel národního vzdělávání), zástupce rektora (vedoucího) *académie*. Pomáhají mu národní školští inspektoři prvního stupně (*inspecteurs de l'Éducation nationale du premier degré*), kteří mají na starosti okresy.

Nejprve se budeme zabývat školskou sektorizací na úrovni ZŠ (*écoles élémentaires*, odpovídá 1. stupni naší ZŠ, žáci sem chodí od 6 do 11 let). Pokud by rodič chtěl umístit do jiné školy než jeho spádové, musí požádat o výjimku starostu obce. Rodiče musí nejprve zjistit, zda jsou na požadované škole volná místa, následně podat žádost včetně vysvětlujícího dopisu, proč o změnu žádají, a všech potřebných dokumentů. Starosta nemusí vyhovět, je to jen v jeho kompetenci. Web *Parents.fr* (2023) uvádí, že o žádostech rozhoduje speciální komise. *Ministère de l'éducation nationale et de la jeunesse* (2023b) uvádí explicitně, že přijetí do jiné ZŠ je povoleno pouze výjimečně. Web *Parents.fr* (2023) jako okolnosti, které přispějí ke kladnému vyřízení žádosti, uvádí přítomnost staršího sourozence ve vybrané škole nebo blízkost školky, do které chodí mladší dítě. Dobrým argumentem je také blízkost pracoviště

rodičů nebo blízkost domova chůvy, prarodičů nebo jiných lidí, pokud se o dítě po škole starají. Výhodu mají také děti se zdravotními problémy.

Školská sektorizace musí být ze zákona zveřejněna a ve velkých městech bývá často zobrazena mapou. V následující kapitole bude popsána situace v 11 největších francouzských městech (nad 200 000 obyvatel). V Paříži je mapa dostupná formou webové aplikace na stránkách města (Paris 2023a). Mapa je vytvořena zajímavou metodou nespojitých polygonů, tedy spádová škola je přiřazena téměř celému území Paříže vyjma uliční sítě a některých neobytných částí. V naprosté většině případů je prostor ohraničený ulicemi (obvykle blok domů) přiřazen vždy k jedné ZŠ, ale existují i případy, kdy je tento prostor rozdělen mezi více spádových škol. Některé neobytné části měst (parky, hřbitovy, nádraží, nemocnice, památky), jak již bylo zmíněno, nemají přiřazeny žádnou spádovou školu, jiné zase ano. Školské sektory nepřekračují hranice jednotlivých městských obvodů (*arrondissements*), každý městský obvod zajišťuje ZŠ pro všechny obyvatele na svém území.

V druhém největším francouzském městě, Marseille, je opět dostupná webová aplikace (Marseille 2023), avšak je použita jiná metoda mapového zobrazení, a to spojitých polygonů. Celé území města vyjma ostrovů je rozděleno na školské sektory, nezávisle na tom, zda se jedná o území s obytnou funkcí nebo ne. Vymezení školských sektorů na rozdíl od Paříže nerespektuje hranice jednotlivých městských obvodů. Zajímavý je tvar polygonů zejména v oblastech bez obytné funkce s rovnými uměle působícími hranicemi, který naznačuje, že byly vytvořeny aspoň částečně uměle za využití GIS, bohužel metodika tvorby mapy zde není nikde popsána. Mapa je však velmi přehledná a dobře se s ní pracuje.

Podobný typ mapového zobrazení volí také město Lyon (2023), nicméně mapy jsou dostupné pouze ve formátu PDF, což ztěžuje možnost vyhledávání školy pro konkrétní adresu. Ani zde nejsou respektovány hranice městských obvodů. Města Toulouse (Toulouse Mairie-Métropole 2023), Strasbourg (Strasbourg.eu 2023) a Bordeaux (2023) nabízí webovou aplikaci podobně jako Marseille, ale v Toulouse v době zkoumání nefungovala podkladová mapa, proto aplikace nepůsobí příliš funkčně. Města jako Nice (Ville de Nice 2023), Nantes (Nantes Métropole & Ville 2023), Montpellier (Montpellier.fr 2023) nebo Rennes (Rennes Métropole 2023b) žádnou volně dostupnou mapu nemají, nabízí však aplikaci, kde je možno vyplnit adresu a ročník, do kterého dítě jde, a následně aplikace vypíše odpovídající spádovou školu. Někdy je tato aplikace doplněna mapou škol bez zobrazení jejich školských sektorů, město Lille má pouze tuto mapu bez aplikace (Ville de Lille 2023).

Řada z měst dává k dispozici geodata zobrazující školské sektory ke stažení k případnému zpracování v GIS, ať už polygonová – Paříž (Paris 2023c), Nantes (Data.gouv.fr 2023), Montpellier (Data Hérault 2023), Strasbourg (Strasbourg.eu 2023), nebo bodová (Rennes Métropole 2023a)

Většinou je každé oblasti nebo adrese přiřazena jedna spádová škola, ale někde existují společné obvody dvou a více škol, což je dobře vidět v mapě (např. Paris 2023a, Marseille 2023, Lyon 2023) Zajímavé je také vymezení některých školských sektorů (např. Paris 2023a, Marseille 2023), které mají velmi podivné, zdánlivě nelogické tvary, jiné jsou dokonce nespojité (uprostřed jednoho školského sektoru je území, které patří do školského sektoru jiné školy). Není moc jasné, podle čeho jsou školské sektory takto podivně vymezeny.

Obdobě jako u 1. stupně ZŠ školská sektorizace funguje u mateřských škol (MŠ, *écoles maternelles*, žáci sem chodí od 3 do 6 let, někdy dokonce jsou tyto instituce spojeny v jednu instituci, tzv. *école primaire*). Specifické pro Francii je, že ke školské sektorizaci dochází i na dalších stupních škol, tedy nižší střední škole (*collèges*, věkově odpovídají našemu 2. stupni ZŠ, žáci sem chodí od 11 do 14) a vyšší střední škole (odpovídají našim středním školám, žáci sem chodí od 15 do 17). *Ministère de l'éducation nationale et de la jeunesse* (2023c) specifikuje, že někde je ve školském sektoru více nižších nebo vyšších středních škol a zájemci odevzdávají žebříček, kde seřadí všechny školy ve školském sektoru podle svých preferencí, ale jinde mají nižší a vyšší střední školy školské sektory podobně jako ZŠ.

Pokud by žák chtěl chodit na jinou nižší nebo vyšší střední školu než jeho spádovou, musí opět požádat o výjimku, tentokrát k Akademickému řediteli národního vzdělávání (viz výše). Výjimky jsou většinou vyřizovány kladně, pokud má škola dostatečnou kapacitu. V opačném případě mají přednost v následujícím pořadí:

- studenti s handicapem
- studenti využívající lékařskou péči v blízkosti školy
- příjemci prospěchových stipendií
- příjemci sociálních stipendií
- studenti, jejichž sourozenec chodí do požadované školy
- studenti, jejichž domov je blízko požadované školy
- studenti, u nichž je důležité zajištění jazykové kontinuity mezi ZŠ a *collège*

Pokud v sektoru, ve kterém je více nižších nebo vyšších středních škol, nelze vyhovět prvotním požadavkům všem studentům, přednost výběru mají opět studenti podle výše uvedeného

seznamu. Akademický ředitel národního vzdělávání může také stanovit kritérium za účelem dosažení genderové rovnosti.

Školská sektorizace pro nižší střední školy je někdy opět zobrazena formou webové aplikace (Paris 2023a, Conseil Départemental Haute-Garonne.fr 2023a, Loire Atlantique 2023b, Nord 2023), mapou ve formě PDF ke stažení (Académie de Bordeaux 2023) nebo vyhledávačem, kam se zadá adresa a na základě toho se dozvíte spádovou školu (Département Bouches-du-Rhône 2023, Département Alpes-Maritimes 2023, Département Herault 2023). Někde jsou data k dispozici formou excelové tabulky podle obcí a ulic (Académie de Lyon 2023) nebo podobnou tabulkou v PDF (Académie de Rennes 2023). Někde jsou opět k dispozici data ke zpracování v GIS ve formě polygonů (Paris 2023b, Métropole Grand Lyon 2020, Conseil Départemental Haute-Garonne.fr 2023b, Loire Atlantique 2023a). U města Strasbourg jsem nic z výše uvedeného nenašel. Data za všechny obce ve formě excelové tabulky (bez prostorové informace) jsou k dispozici z *Ministère de l'éducation nationale et de la jeunesse* (2023a). Odpovídající nižší střední školu podle místa bydliště v celé Francii je možné vyhledat pomocí vyhledávače také na neoficiální stránce *L'annuaire de l'Éducation* (2023)

Většinou je každé oblasti nebo adrese přiřazena jedna spádová nižší střední škola, ale někde podobně jako u ZŠ existují obvody, které sdílí více nižších středních škol, což je dobře vidět v mapě (Paris 2023a, Loire Atlantique 2023b) nebo v tabulce (Académie de Lyon 2023, Académie de Rennes 2023). Na úrovni okresů jsou většinou respektovány hranice obcí, tedy v rámci jedné obce nejsou dvě různé spádové školy, pokud se nejedná o město, avšak ne vždy. Zajímavé je opět vymezení některých školských sektorů (např. Paris 2023a, Conseil Départemental Haute-Garonne.fr 2023a), které mají velmi podivné, zdánlivě nelogické tvary, jiné jsou dokonce nespojité (uprostřed jednoho školského sektoru je menší území, které patří do školského sektoru jiné školy). Stejně jako u ZŠ, ani zde není moc jasné, podle čeho jsou školské sektory takto podivně vymezeny.

Omezené možnosti volby rodičů byly také v minulosti ve Svazu sovětských socialistických republik (SSSR). Poder a kol. (2016) poukazují na jednotnost systému, projevující se tím, že všechny školy měly stejné osnovy, a absenci soukromých škol. Autoři dále konstatují, že reálně se kvalita škol lišila, kvalitní školy byly často v centrech měst, zatímco méně kvalitní na průmyslových předměstích nebo ve venkovských oblastech. Zmiňují také specializované školy, které vznikly v 60. letech, s rozšířenou výukou matematiky a fyziky nebo jazyků. Do prvně jmenovaných se děti dostávaly na základě výsledků v olympiádách, do druhých

jmenovaných formálně mohli všichni žáci, v praxi tam většinou studovali děti elit, komunistických funkcionářů a vysoce vzdělaných lidí.

V SSSR byly děti až na výše uvedené výjimky rozdělovány do škol relativně striktně za pomoci tzv. školské rajonizace (*школьны районировани*). Tento pojem vysvětluje například Usnesení rady ministrů Ruské sovětské federativní socialistické republiky ze dne 29. prosince 1959 č. 2027 v oddílu II článku 5a: „Pro každou osmiletou školu, jakož i střední odbornou školu polytechnickou s průmyslovým vyučením, která zahrnuje ročníky I-VIII, je okresním (městským) odborem veřejného školství přidělen konkrétní obslužný rajón (*район обслуживания*) a škola přijímá opatření zajistit plné pokrytí všech dětí se vzděláním v jejich rajónu, podléhající povinné školní docházce. Pro studenty bydlící ve vzdálenosti větší než 3 km od školy místní sověty organizují pravidelnou dopravu do školy a ze školy nebo zřizují ve škole internát“ Pozdější zákon SSSR ze dne 19. července 1973 č. 4536-VIII v oddílu IV článku 41 obdobně stanovuje, že „územní dostupnost školy pro studenty je zajištěna optimální školskou rajonizací, organizací bezplatné dopravy pro studenty ve venkovských oblastech do školy a ze školy a pohodlnými internáty u škol.“

Kairov a Petrov (1966) pak vysvětlují pojem školské rajonizace jako koncepci školské sítě, která spočívala v rozdělení území správního obvodu města nebo jiného sídla na oblasti obsluhované jednou školou. Cílem bylo přiblížit školu co nejbližší bydlišti studenta a zajistit, aby ke vzdělávání byly zapsány všechny děti školního věku. Při vymezování školských rajonů se přihlíželo k počtu obyvatel, jejich etnickému a věkovému složení, vzdálenosti mezi sídly, reliéfu, dopravním možnostem, typu škol, naplněnosti, počtu tříd atd. Pokud mělo obyvatelstvo v oblasti smíšené mnohonárodnostní složení, bylo umístění škol a školní obvody stanovovány pro děti každé národnosti zvlášť.

Školská rajonizace dle autorů vyžadovala sestavení kompletního seznamu dětí v každém sídle, sestavení „topografického popisu“ regionů, výpočty očekávaných velikostí tříd a počtu tříd ve škole, určení nejvhodnějších umístění škol, navazování spojení mezi školami různých typů a určení potřeby internátů, sestavení dlouhodobého plánu rozvoje sítě škol atd. Školské rajony byly stanovovány jak pro ZŠ (*начальная школа*), tak pro další stupně, tzv. neúplné střední školy (*неполная средняя школа*) a střední školy (*средняя школа*).

V SSSR systém fungoval tak, že vyšší stupně škol většinou u sebe měly stupně nižší, tj. šlo v jedné instituci studovat od začátku povinné školní docházky do konce střední školy. Existovaly i neúplné střední školy, které obsahovaly pouze první dva stupně, a zejména

v menších obcích jen samotné ZŠ. Z nich pak děti přecházely na další stupeň do jiných škol a připojily se k tam již dříve studujícím dětem. Protože zejména v některých oblastech to bylo daleko od jejich bydliště, existovala povinnost místních samospráv zajistit dopravu do školy nebo dokonce internátní ubytování. Z toho důvodu rajony pro střední školy často zahrnovaly rajony neúplných středních škol, které neobsahovaly navazující střední školu, stejně tak rajony neúplných středních škol často zahrnovaly rajony ZŠ, které neobsahovaly navazující neúplnou střední školu. Školské rajony ZŠ byly podle Kairova a Petrova (1966) omezeny kruhem o poloměru 3 km, velikost rajonů neúplných středních škol a středních škol závisela na dostupnosti internátů a na organizaci dopravy žáků do školy.

Otázkou, na kterou se mi nepodařilo najít odpověď, je, jak snadné bylo dosáhnout přijetí dítěte ne do školy v odpovídajícím školském rajónu, ale do jiné běžné školy nebo do výše zmíněné specializované. Je pravděpodobné, že při rozhodování vedení školy a úřadů, zda do určité ZŠ dítě přijmou, neexistovala žádná jasně formulovaná pravidla, ale podobně jako u obdobných záležitostí ve státech bývalého východního bloku záleželo spíše na tom, jak moc byl jeho rodič vlivný, „kádrově“ bezúhonný, inteligentní, schopný, zda měl známosti atd.

3.2 Liberální přístup: možnost volby školy rodiči a vznik tzv. kvazitržního prostředí

V některých zemích mají naopak rodiče větší nebo menší možnost vybrat si, do jaké školy bude jejich dítě chodit, což vede ke vzniku konkurenčního prostředí mezi školami. Reformy, které tuto volbu školy umožňují, bývají označovány jako tržně orientované reformy. Stav, který vzniká, však bývá označován spíše jako tzv. kvazitržní prostředí (Weiss 2001). Vzniklý systém totiž kombinuje tržní ekonomiku a veřejnosprávní kontrolní prvky. Poskytování služeb probíhá za konkurenčních podmínek, je však nadále financováno z veřejných zdrojů a podléhá státní regulaci a kontrole. Weiss vysvětluje, co je pro takovýto systém typické.

Podmínkou pro vznik kvazitržního prostředí je, že ti, kdo hledají vzdělání, musí mít možnost vybrat si mezi různými nabídkami škol. Je třeba podotknout, že konkurence v případě škol je vysoce závislá na regionálních faktorech (hustota osídlení, věková struktura obyvatelstva). Z tohoto důvodu jsou zaváděna různá opatření na podporu hospodářské soutěže mezi školami. To zahrnuje zejména zrušení pevných SO nebo jejich rozšíření, aby v jedné oblasti bylo více škol, ze kterých si můžou rodiče vybírat. Toto opatření mohou doplnit cílené konkurenční podněty ze strany vlád a místních samospráv, například vytvoření nabídky škol se speciálním kurikulárním nebo pedagogickým profilem (např. v USA se jedná o tzv. *magnet schools* a *charter schools*, v Anglii mají podobný status *City Technology Colleges*).

V řadě zemí bylo zavedení tržně orientovaných reforem ve vzdělávání doprovázeno posílením sektoru soukromých škol usnadněním jejich zřizování a/nebo zlepšením jejich financování z veřejných zdrojů. Příkladem může být Austrálie v 70. letech, kdy vlivem změny formy financování, kdy bylo celkově přidáno peněz do školství, ale významný podíl z toho činily příspěvky soukromým školám, se soukromé školství značně rozvinulo (Parliament of Australia 2004, Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority 2022). Podíl žáků v tzv. *independent schools* (kromě toho jsou tam ještě tzv. *government schools* a *catholic schools*) se díky tomu zvýšil z 4,1 % v roce 1969 na 15,9 % v roce 2022. Naproti tomu podíl žáků v *catholic schools* se zvýšil s drobnými výkyvy jen lehce, z 18,1 % na 19,7 % a podíl žáků ve veřejných školách se odpovídajícím způsobem snížil (z 77,8 % na 64,5 %).

Školy dostávají finanční prostředky z veřejných zdrojů také za tím účelem, aby měly možnost se tam dostat i děti z méně bohatých rodin. Například ve Velké Británii v letech 1980-1997 existoval program *Assisted Places Scheme*, který umožňoval na soukromou školu přejít také talentovaným dětem z rodin s nízkými příjmy (Power a kol. 2013), když za ně školní výdaje nebo aspoň jejich část platil stát. Některé státy USA nabízí školní vouchery (*school vouchers*), kdy finanční prostředky určené veřejné škole na základě jejich místa bydliště jsou přiděleny rodině ve formě poukázky na částečné nebo plné školné v soukromé škole (EdChoice 2023).

Řada světových států také nabízí pro rodiče možnost domácího vzdělávání, což představuje další alternativu a konkurenci pro státní i soukromé školy. Aby konkurenční prostředí fungovalo, musí být úspěch školy na trhu „odměněn“ a neúspěch „potrestán“ tak, aby to pro školu bylo znatelné. Toho státní instituce dosahují dvěma způsoby: prostřednictvím řízeného přidělování finančních prostředků školám podle počtu studentů nebo podporou kupní síly rodičů vybírajících vzdělání (např. školní vouchery). Tyto způsoby se mohou i kombinovat. Školy jsou proto silně motivovány kvůli zlepšení své finanční situace nabírat další studenty, protože náklady na přijetí 1 nového studenta (v ekonomické terminologii tzv. mezní náklady) jsou obvykle výrazně nižší než školné, které za něj obdrží, jelikož to bývá stanovováno na základě průměrných nákladů na 1 žáka s případným zohledněním věku. Financování škol založené na jejich konkurenci do určité míry nahrazuje mechanismus tvorby cen na trhu. Avšak rozdíl oproti běžnému tržnímu prostředí je v tom, že hodnoty platby na studenta nebo školního vouchery jsou pevné, nejsou výsledkem cenotvorby závislé na nabídce a poptávce, není umožněno, aby škola, o kterou je malý zájem, byla levnější, a tím přilákala více potenciálních žáků, a naopak.

Školy v kvazitržním prostředí také musí mít dostatečnou míru autonomie, aby byly schopny vhodně reagovat na chování trhu. To se týká různých aspektů: stanovení cílů školy, obsahu kurikula a zaměření školy, personálního obsazení a nakládání s finančními zdroji. Všechny tržně orientované reformy rovněž počítají s větším či menším přesunem rozhodovací pravomoci a odpovědnosti na jednotlivé školy. Příkladem je politika *Local Management of Schools*, zavedená v roce 1988 v Anglii, na jejímž základě byly na školy z místních úřadů přeneseny jak kompetence v oblasti koncepce a specializace školy, ale i sestavování rozpočtu a finanční odpovědnost. Americký školský systém šel v autonomii škol ještě dále prostřednictvím zavedením „charterových škol“, které jsou veřejně financovány různými sponzorskými dary, zároveň s minimální regulací podléhají státní kontrole.

Na rozdíl od výše popsaného striktního dělení dětí podle bydliště v SSSR, v současném Rusku zákonné omezení, do které ZŠ musí děti chodit, naopak neexistuje (Poder a kol. 2016), volba školy je zcela na rodičích. Přijímací zkoušky jsou zakázány a děti jsou přijímány podle pravidla „kdo dřív přijde“. Vzhledem ke stagnaci až mírnému úbytku počtu obyvatel Ruska (Our World in Data 2023) se dá předpokládat, že pravděpodobně není problém místo v nějaké škole najít. Pokud je míst ve škole méně než uchazečů, existují pravidla, kteří uchazeči jsou přijati prioritně. Tato pravidla se několikrát změnila. Do roku 2005 nebyli zvýhodněni studenti, kteří bydleli blízko ke škole, od tohoto roku mají přednost ti, kteří bydlí v okruhu 500 m od školy. Dále jsou zvýhodněni ti, kteří již mají ve škole sourozence, ti, kteří chodili do připojené MŠ, děti se zdravotním postižením nebo děti, jejichž rodiče slouží v armádě.

Specifikem ruského prostředí je to, že žáci často celých 11 let studují na jedné škole, systém funguje podobně jak ten výše popsaný v SSSR. Jedno rozhodnutí rodičů v 6-7 letech dětí může zásadním způsobem ovlivnit nejen to, v jakém prostředí stráví celé dětství a dospívání, ale také do velké míry determinovat jejich další studijní, profesní i celkovou životní úspěšnost. Kromě všeobecně zaměřených škol existují také školy specializované na určitý předmět, humanitním a jazykovým směrem (tzv. gymnázia) nebo na přírodní a aplikované vědy (tzv. lycea), existují také soukromé školy, které jsou většinou malé.

Autoři Ibragimova a Frants (2021) po rozsáhlé analýze konstatují, že nerovnost k přístupu ke vzdělání se v Rusku po rozpadu SSSR značně zvýšila. Zatímco vzdělání rodičů, pohlaví a místo narození byly důležitými faktory za SSSR i po jeho rozpadu, na větší nerovnosti se podepsala zejména větší ekonomická nerovnost a rozvoj soukromého školství. Navzdory výše zmíněné rozdílné kvalitě jednotlivých škol tak striktně rozdělovací vzdělávací systém v SSSR nereprodukoval sociální nerovnosti tak intenzivně, jako ten současný ruský.

Liberální přístup popisují Hernández a Carrasco (2020) také v jihoamerickém Chile. Fungování státu, které bylo označováno za neoliberální experiment (Seppanen a kol. 2015), nechalo školám od 80. let velkou volnost. Školy si stanovovaly vlastní kritéria pro přijetí žáků. Vzhledem k tomu, že rodiče ze zákona dopláceli na chod škol, jednalo se tak o tržní prostředí, kde si školy navzájem konkurovaly a snažily se získat co nejvíce žáků ze střední třídy nebo těch bohatších. Celé to bylo prohloubeno i ziskovostí systému, jelikož vedení škol, které přilákaly více bohatších rodičů, mělo také větší zisky. Toto více než tři desetiletí trvající období vedlo k velkému nárůstu počtu soukromých škol, snížení kvality veřejného školství a obrovské segregaci, podle OECD (2019) jedné z největších na světě.

Po protestech byl středolevou vládou v roce 2015 přijat zákon, který zavedl tři opatření pro snížení segregace a sjednocení úrovně škol. Jednak byl zrušen princip ziskovosti, dále bylo zrušeno spolufinancování škol ze strany rodičů, a finálně byla zrušena výběrovost škol zavedením centralizovaného systému. Tento systém funguje tak, že rodiče vyplní elektronicky přihlášku s tím, o jaké školy by měli zájem a seřadí je podle preference. Pokud je dostatečná kapacita, dítě automaticky nastupuje na školu, kterou uvedlo jako první volbu. Pokud kapacita dostatečná není, zbývající zájemci jsou rozděleni pomocí algoritmu odloženého přijetí. Přednostně jsou přijímány děti, které mají ve škole sourozence, děti zaměstnanců školy a děti absolventů školy. Dále až 15 % míst je rezervováno pro děti ohrožené studijním neúspěchem. Zrušení liberálního tržního systému, který v Chile fungoval dříve, a zvýšení vzdělanostních nerovností v Rusku po rozpadu SSSR ukazuje na to, že systém, kdy je volba školy zcela na rodičích, vzhledem k segregaci a vysoké reprodukci sociálních nerovností není ideálním řešením.

4. Situace rozdělování dětí do škol v rámci povinné školní docházky v Česku

V Česku bezplatnou povinnou školní docházku kromě mezinárodní Úmluvy o právech dítěte stanovuje také Listina základních práv a svobod, tj. usnesení č. (číslo) 2/1993 Sb. (sbírky). V § 33 odstavci (odst.) 1 a 2 se píše: „Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon. Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností též na vysokých školách.“

Podmínky povinné školní docházky specifikuje zákon č. 561/2004 Sb. (školský zákon). V § 36 odst. 1 až 3 uvádí: „Školní docházka je povinná po dobu devíti školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku. Povinná školní docházka se vztahuje na státní občany České republiky a na občany jiného členského státu Evropské

unie, kteří na území České republiky pobývají déle než 90 dnů. Dále se povinná školní docházka vztahuje na jiné cizince, kteří jsou oprávněni pobývat na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů, a na účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany. Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad.“

Rozdělování dětí do škol v rámci povinné školní docházky specifikuje § 36 odst. 5 takto: „Žák plní povinnou školní docházku v ZŠ zřízené obcí nebo svazkem obcí se sídlem ve školském obvodu, v němž má žák místo trvalého pobytu, v případě cizince místo pobytu žáka, pokud zákonný zástupce nezvolí pro žáka jinou než spádovou školu.“ § 178 odst. 1 uvádí povinnosti obce: „obec je povinna zajistit podmínky pro plnění povinné školní docházky dětí s místem trvalého pobytu na jejím území“, a to konkrétně dělá tak, že „zřizuje a zrušuje ZŠ, nebo zajišťuje plnění povinné školní docházky v ZŠ zřizované jinou obcí nebo svazkem obcí“. Druhé jmenované je typické na venkově, kde pro několik obcí existuje často jen jedna škola, kam děti z okolních obcí dojíždějí.

4.1 Vymezení spádových obvodů základních škol

Vrátíme-li se zpět ke školskému zákonu, pojem SO ZŠ (v zákoně nazývané školské obvody) a jejich vymezení specifikuje § 178 odst. 2, a to následovně: „Je-li v obci jedna ZŠ zřízená obcí, tvoří školský obvod území obce.“. Veselý a Škrobáková (2017) specifikují, že v takovém případě není třeba vydávat obecně závaznou vyhlášku. Druhý případ je: „Je-li v obci více ZŠ zřizovaných obcí, stanoví obec školské obvody obecně závaznou vyhláškou.“ Veselý a Škrobáková (2017) konkretizují, že školské obvody musí v souhrnu pokrýt celé území obce. Podle výše uvedené zákonné definice místa trvalého pobytu je nicméně spekulativní, zda je nutné do vymezených SO ZŠ zahrnovat i objekty, které nejsou určeny pro bydlení, ubytování a individuální rekreaci.

Třetí možnost je specifikována takto: „Je-li na území svazku obcí jedna ZŠ nebo více ZŠ zřízených svazkem obcí nebo dojde-li k dohodě několika obcí o vytvoření společného školského obvodu jedné nebo více ZŠ zřizovaných některou z těchto obcí, stanoví každá z dotčených obcí obecně závaznou vyhláškou příslušnou část školského obvodu. Tady je dle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT 2021) důležité odlišit dvě možnosti – buď více obcí může vytvořit svazek obcí jako právnickou osobu, která následně může zřizovat jednu nebo více škol. Nebo je zřizovatelem školy nebo každé ze škol je jen jedna obec jako

právní osoba a obce stanoví dohodou, že vytvoří společný školský obvod. Dohoda musí mít podle § 164 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb. (správního řádu) povinně písemnou formu.

Veselý a Škrobáková (2017) vysvětlují, že kromě jedné společné školy mohou mít obce dohromady více ZŠ, avšak SO těchto ZŠ dle dohody nebudou regulovány hranicemi obcí. Veselý a Škrobáková uvádějí specifický a poměrně častý příklad, že „obec má jednu ZŠ, která však pro všechny žáky/děti z obce kapacitně nepostačuje, a část z nich se proto musí vzdělávat ve škole zřizované jinou obcí.“. Typicky se jedná o školy, které mají pouze 1. stupeň, na 2. stupeň potom žáci musí dojíždět do školy v jiné obci. Dalším příkladem jsou obce, které prošly bouřlivým demografickým vývojem, například suburbánní obce, a nedaří se jim navýšit kapacitu stávající školy ani postavit školu novou, proto musí hledat místa pro děti ze svého území jinde.

Jako formu obecně závazné vyhlášky o SO ZŠ Veselý a Škrobáková (2017) doporučují jakýsi seznam, kde bude vždy název příslušné ZŠ a následně budou vyjmenovány příslušné ulice, případně části obce, které příslušný školský obvod vymezují. Autoři dále doporučují, aby „obecně závazná vyhláška jednoznačně stanovila kritéria pro stanovení školských obvodů jednotlivých ZŠ. Takto vymezené školské obvody musí v souhrnu pokrýt celé území obce a musí být v souladu s kapacitou příslušných ZŠ, které obec určí jako spádové“. Dále musí být jak pro zákonné zástupce, tak pro ředitele škol, zcela zřejmé, pro které konkrétní ulice (konkrétní místa), v nichž má dítě (nebo žák) trvalý pobyt (v případě cizinců pobyt), je příslušná ZŠ spádová, jinými slovy, kde má dítě místo ve škole zajištěné. Veselý a Škrobáková (2017) dále doporučují respektovat terminologii školského zákona a ve vyhláškách jasně rozlišovat „školský obvod“ a „část společného školského obvodu“ (v druhém případě je škola určená nejen pro děti z obce, ale také pro děti z jiných obcí na základě dohody obcí).

Veselý a Škrobáková (2017) velmi nedoporučují stanovení jednoho obvodu pro více ZŠ, jelikož tento přístup popírá původní smysl některých ustanovení školského zákona. Doporučují pravidlo: „jedna škola = jeden obvod.“ Důvodem je, že „pokud obec vytvoří „víceškolové“ SO, může tím uvést jak ředitele škol, tak zákonné zástupce dětí do organizační a právní nejistoty (např. pokud se většina dětí majících právo na přijetí přihlásí pouze do jedné z mnoha spádových škol a její kapacita na přijetí všech těchto dětí nepostačuje, což je protizákonné)“. Problematizuje to například § 36 odst. 8, tedy předávání seznamu spádových žáků řediteli školy, které pomůže řediteli školy naplánovat na základě počtu žáků počet tříd, úvazky učitelů atd. Překrývání SO ZŠ se doporučuje pouze v případě, že se jedná o školy s jiným vyučovacím jazykem (typicky polským).

Veselý a Škrobáková (2017) dále uvádějí, že v případě, že jedna ZŠ má více míst poskytovaného vzdělávání (více budov), vymezuje se pouze jeden SO. SO se dále nevymezuje školám zřízeným podle § 16 odst. 9, tedy „školám pro děti, žáky a studenty s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, závažnými vadami řeči, závažnými vývojovými poruchami učení, závažnými vývojovými poruchami chování, souběžným postižením více vadami nebo autismem.“. Pokud se ale jedná o školy, kde se vzdělávají jak žáci zmínění v § 16 odst. 9, tak „běžní“ žáci, tak těm se SO ZŠ vymezuje. Nelze ale vymezovat SO ZŠ jinak různým typům tříd v jedné škole (např. logopedickým třídám).

Další práva a povinnosti jednotlivých aktérů doplňuje § 36 školského zákona. Odst. 4 uvádí, že povinností zákonného zástupce je přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 1. dubna do 30. dubna kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku. Pokud toto zákonný zástupce neučiní, dopouští se podle § 182a odst. 1 přestupku, za který lze uložit až pokutu 5 000 Kč. V § 36 odst. 5 je specifikováno, že zákonný zástupce může přihlásit dítě k zápisu i na jinou než spádovou školu. Veselý a Škrobáková (2017) však upozorňují: „Rodič může zvolit pro dítě i jinou školu podle své úvahy, měl by však zvážit, zda bude dítě skutečně přijato na tuto školu, aby mohlo plnit povinnou školní docházku. V nespádové škole totiž nemá dítě nárok na přijetí, přijato bude až tehdy, pokud tato jiná škola bude mít volnou kapacitu.“

§ 36 odst. 8 specifikuje povinnosti obecního úřadu, na jejímž území je ZŠ, který „poskytuje této škole s dostatečným předstihem před termínem zápisu k povinné školní docházce seznam dětí, pro které je tato škola spádová a jichž se týká povinnost podle odstavce 4. Seznam obsahuje vždy jméno ... a příjmení, datum narození a adresu místa trvalého pobytu dítěte.“ Co se týče práv a povinností ředitele školy, ten podle § 46 odst. 1 stanovuje místo a dobu zápisu do prvního ročníku základního vzdělávání, v souladu s § 36 odst. 4, a oznámí to způsobem v místě obvyklým. Taktéž rozhoduje o přijetí žáka k základnímu vzdělávání. Podle § 36 odst. 7. je povinen přednostně přijímat žáky s místem trvalého pobytu ve SO této školy.

§ 36 odst. 5 však zdůrazňuje možnost ředitele přijmout i žáky nespádové. Veselý a Škrobáková (2017) ke kritériím jejich přijetí uvádějí: „U dětí, které nemají místo trvalého pobytu v příslušném školském obvodu, může ředitel školy rozhodnout o nepřijetí těchto dětí nejen z kapacitních důvodů, ale též z důvodu nesplnění kritérií jím stanovených k přijetí (nicméně takovým kritériem nemůže být spádovost). Kapacita tříd 1. ročníku i kritéria k přijetí musí být stanovena předem, neboť účastníci řízení musí mít právní jistotu, dle jakých kritérií bude o podané žádosti rozhodováno.“ § 36 odst. 5 dále doplňuje povinnost ředitele školy, kam bylo

dítě přijato, informovat ředitele spádové školy nejpozději do konce května kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku,“ za účelem toho, aby ředitel spádové školy s tímto dítětem dále nepočítal. Veselý a Škrobáková (2017) popisují, že ředitel by měl rozhodnutí vydat bez zbytečného odkladu. Zákonný zástupce dítěte dále může podat odvolání proti rozhodnutí ředitele ZŠ v 15denní lhůtě, která běží ode dne oznámení rozhodnutí.

Veselý a Škrobáková (2017) zdůrazňují, že „všichni žáci ze školského obvodu, resp. společného školského obvodu mají nárok na přednostní přijetí k základnímu vzdělávání před ostatními žáky. Stav, kdy škola nemůže pojmout všechny žáky ze školského obvodu, je nutné považovat za nežádoucí.“ Poukazují na to, že SO ZŠ jsou v takovém případě stanoveny bez ohledu na kapacitu školy a bez náležité znalosti demografických podmínek a jejich vývoje na příslušném území. V takovém případě „ředitel nemá vhodný nástroj na odmítnutí oprávněných žadatelů o přijetí, řešení je v tomto případě na zastupitelstvu obce, které musí dostatečnou kapacitu zajistit revizí obecně závazné vyhlášky, příp. obec může zajistit plnění povinné školní docházky v ZŠ zřizované jinou obcí nebo svazkem obcí.“

Dle § 8 odst. 6 školského zákona taktéž „registrované církve a náboženské společnosti, kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštního práva zřizovat církevní školy a ostatní právnické osoby nebo fyzické osoby mohou zřizovat školy a školská zařízení jako školské právnické osoby nebo jako právnické osoby, jejichž předmětem činnosti je poskytování vzdělávání nebo školských služeb podle tohoto zákona“ Školám, které nezřizují církve, ani náboženské společnosti, se obvykle říká školy soukromé. Těmto školám se SO nevymezují, vzdělávání je velmi často zpoplatněno. Zákonní zástupci mohou podle § 36 odst. 5 přihlásit dítě k zápisu i do této školy a škola si může sama stanovit kritéria, podle kterých rozhodne o přijetí dítěte. Pokud jej nepřijme, garantované místo by mělo mít dítě na své spádové škole.

Případné problémy může dle § 178 odst. 3 školského zákona odstranit krajský úřad: „Pokud území obce nebo jeho část nespadá pod školský obvod ani společný školský obvod a je ohroženo plnění povinné školní docházky dítěte uvedeného v odstavci 1, krajský úřad opatřením obecné povahy pro toto území vytvoří nebo na ně rozšíří školský obvod nebo společný školský obvod ZŠ zřizované touto nebo jinou obcí nebo svazkem obcí, a to s platností nejdéle na 24 měsíců.“ Odst. 5 dále specifikuje další povinnost kraje: „V rámci dopravní obslužnosti (podle zákona č. 194/2010 Sb. o veřejných službách v přepravě cestujících) území kraje je kraj povinen zajistit dopravu do spádové školy a ze spádové školy, pokud vzdálenost spádové školy od místa trvalého pobytu žáka přesáhne 4 km.“

4.2 Faktory ovlivňující vymezení SO ZŠ a faktory ovlivňující rodiče při volbě školy

Co se týče samotného procesu vymezování SO ZŠ, existuje minimum studií, na základě jakých podkladů jsou SO ZŠ v Česku vymezovány a co vše ovlivňuje jejich výslednou podobu.

Dotazníkem mezi zřizovateli ZŠ se problematikou zabýval Meyer (2023), odpovědi jsou ale často poněkud nejednoznačné. Až ve 29 % obcích, a to zásadně městech, je za vymezování SO ZŠ zodpovědný odbor školství, ve venkovských typech dominují starostové (19 %) a zastupitelstva obcí (14 %). 8 % respondentů odpovědělo, že za vymezení SO ZŠ zodpovídá poněkud překvapivě ředitel školy. Není překvapivé, že čím je obec větší, tím širší tým lidí se může na vymezování SO ZŠ podílet, a to nejen co se týče jejich počtu, ale i specializace. Existují ale i města, kde má vymezení SO ZŠ na starosti jeden člověk. Významným faktorem ovlivňujícím výslednou podobu SO ZŠ je dle autora určitě kompetence osob, které SO ZŠ vymezují (dosažené vzdělání, technologická gramotnost), jejich časové možnosti a míra zájmu vedení obce o problematiku SO ZŠ. Vzhledem k výš zmíněné zásadní odlišnosti problematiky pro obce ve městech a na venkově je logické a správné, že se problematikou zabývají jiní lidé – na venkově politici, kteří musí dojednat spolupráci s okolními obcemi, ve městě úředníci a odborníci, kteří určitým způsobem člení území města na SO ZŠ.

Jako faktory při plánování SO ZŠ až 35 % zřizovatelů využívá demografické údaje o obyvatelstvu, 5 % zohledňuje vzdálenost, 5 % zohledňuje kapacity škol a 4 % dopravní možnosti. 5 % zřizovatelů má SO ZŠ vymezeny pouze na základě zkušenosti a 7 % na základě historické zvyklosti. Až 38 % ZŠ poskytuje pro tvorbu SO ZŠ data zřizovatelům, konkrétně 35 % počet žáků, 12 % počet spádových žáků, 11 % počet mimospádových žáků a 11 % kapacitu školy.

Co se týče metod, až 34 % obcí tvoří SO ZŠ „slovní domluvou“, která zcela dominuje zejména ve venkovských oblastech. 18 % obcí využívá papírovou mapu a 16 % obcí pro vymezování SO ZŠ používá GIS, tyto jasně převažují ve městech. Rozdíl v metodách mezi městy a venkovem je pochopitelný vzhledem k výše zmíněnému rozdílu problematiky v nich. Překvapivé je zjištění autora, že i velká města využívají slovní domluvu či papírovou mapu. Vzhledem ke složitosti městského prostředí, přítomnosti dopravních tahů a nerezidenčních oblastí, rozdílnosti hustoty zalidnění, typu zástavby a sociální skladby obyvatelstva v jednotlivých lokalitách, se dá předpokládat, že tyto metody minimálně některé z výše uvedených aspektů pomíjejí. Dle autora to může znamenat, že pracovníci vymezující SO ZŠ

jsou často nekompetentní ve využívání GIS. Na druhou stranu autor konstatuje, že i některé menší obce GIS k vymezení SO ZŠ používají. Autor však neodhalil, zda je GIS používán jen k vizualizaci (která jistě vymezení SO ZŠ značně zpřehlední) nebo je také používán k samotnému vymezení pomocí sofistikovanějších nástrojů, jako například síťová analýza.

Až 10 % obcí vůbec neposuzuje, zda jsou jejich SO ZŠ vymezeny ideálně nebo ne, většinou ve venkovském prostředí. 26 % obcí získává zpětnou vazbu od ZŠ, zda je jejich SO ZŠ vymezen dobře nebo ne, 20 % využívá k reflexi stávajícího vymezení statistická data o kapacitách škol, podílu mimospádových žáků atd. Zajímavé je, že ač jim to školský zákon explicitně nenařizuje, až 70 % městských obcí a 20 % venkovských obcí zapojuje do procesu vymezení SO ZŠ školy a rodiče. Jako důvod tyto obce uvedly, že školy dobře znají místní podmínky (17 %) a poskytují zpětnou vazbu na fungování svých SO (17 %), zřizovatelé si tak často uvědomují roli škol jako klíčových partnerů při plánování. Naopak až 30 % obcí odpovědělo, že zapojení dalších aktérů není potřeba.

Nyní se zaměříme na faktory, které naopak ovlivňují rodiče, když volí školu pro své děti. Jak už bylo zmíněno výše, SO ZŠ sice garantují žákům přijetí do ZŠ podle místa jejich trvalého bydliště, ale pokud dostačuje kapacita školy, rodiče mohou své děti přihlásit i do jiné školy. To často vede k tomu, že školy o své žáky soupeří. Takovéto prostředí se dle Meyera a Kučerové (2018) dá označit za „kvazitržní“ prostředí podle definice uvedené výše. Straková a Simonová (2015, s. 6) s poněkud kritickým nádechem konstatují, že „tvůrci vzdělávacích politik nedeklarují, že usilují o to, aby všechny školy poskytovaly srovnatelně kvalitní vzdělání, ale naopak posilují rodiče v přesvědčení, že je důležité umět si vybrat pro své dítě dobrou školu, a přicházejí s rozmanitými radami, jak toho docílit (navštívit školu, promluvit si s ředitelem, navštívit výuku v první třídě a podobně).“ Kvalita školy je pak posuzována podle toho, jak dokáže přitáhnout vzdělané a motivované rodiče, a stát tak svou politikou rozhodně nepřispívá k vyšší sociální spravedlnosti ve společnosti.

Důvody volby školy rodiči už byly mnohokrát v odborné literatuře zkoumány. V Liberci je zkoumali Kučerová a Meyer (2018). Nejpodstatnějším faktorem pro volbu ZŠ rodičů podle nich bylo umístění. Nicméně pouze 36 % rodičů volilo školu podle umístění, a to konkrétně místa bydliště, dobře pěšky nebo dopravně dostupnou, případně poblíž pracoviště rodiče, bydliště prarodičů, MŠ, kam chodí sourozenec atd. Velmi důležitá (11,6 %) byla pro rodiče pozitivní zkušenost, že do školy spokojeně chodilo druhé dítě, měli dobré zkušenosti či osobní vazby s určitými zaměstnanci školy atd. 8 % rodičů pak volilo školu podle doporučení od známých.

Druhým nejdůležitějším faktorem byla koncepce školy (18,3 %), zda byla škola nějak zaměřená, jak velké byly třídy, jaký dominoval učební styl a přístup k žákům. 9,6 % rodičů řešilo „kvalitu“ školy – pod tím se skrývá pověst školy, modernost vybavení a vnímaná „kvalita“ výuky, případně kvantifikovaná podílem žáků, kteří se dostanou na prestižní střední školy. Do této kategorie by se dalo zařadit také 4,3 % rodičů, kteří se rozhodovali na základě „lidského kapitálu“ ve škole, ať už učitelů, případně vedení školy. 3,4 % rodičů pak při rozhodování zohledňovalo školní atmosféru a styl komunikace ať už s dětmi nebo s rodiči. 4 % rodičů pak při rozhodování ovlivnila nabídka volitelných předmětů a zájmových kroužků ve škole.

Podmínkou zcela svobodné volby školy rodiči by byla úplná eliminace SO ZŠ. Tento přístup má řadu příznivců, často mezi rodiči ze střední a vyšší třídy, kteří se aktivně volbě školy věnují. Ukázkou názoru jednoho z podporovatelů je názor libereckého politika Ivana Langra. Na svém blogu (Langr 2016) uvedl například, že „je možné, že v situaci, kdy 95 % rodičů (a možná i více) dává logicky přednost své lokální škole (má to řadu výhod – snadné docházení, výchova k samostatnosti, kolektiv spolužáků je zároveň okruhem mimoškolních přátel, budování komunitních aktivit aj.), by se po zrušení spádů nestalo nic hrozného.“ Kde vzal hodnotu 95 %, politik ovšem neuvádí, jelikož rodiče při volbě školy uvažují i množství výše zmíněných dalších faktorů.

4.3 Situace ve venkovském prostředí

Problematika SO ZŠ se značně liší mezi venkovem (SO ZŠ bývají větší než území obcí, představitelé obcí musí domluvit spolupráci více obcí) a městem (SO ZŠ bývají menší než území obcí, představitelé obcí musí rozdělit území obce na SO ZŠ). Stejně tak možnost školu volit se značně liší mezi jednotlivými oblastmi. V případě oblastí s malou naplněností škol (zejména venkovské a periferní oblasti) mají rodiče velmi volnou ruku, a jejich možnosti se blíží možnostem rodičů ve státech s liberálním přístupem. V případě oblastí, kde školy sotva dostávají svými kapacitami všem žákům (zejména městské a jádrové oblasti), jsou rodiče často odkázáni na školy spádové, což se spíše blíží možnostem rodičů ve státech se striktním přístupem.

Co se týče venkovských obcí, Meyer (2023) konstatuje, že jejich možnosti zajišťování povinné školní docházky pro děti na svém území, jsou omezeny blízkostí, kapacitou a dopravní dostupností okolních škol, jejich kapacitou a v neposlední řadě souhlasem o přijetí dětí z jejich obce zřizovatelem dané školy. Je třeba zohlednit historický vývoj – existují obce, kde vůbec

nikdy nebyla otevřena škola, a také obce, kde v historii byla škola zrušena. Kučerová (2012) uvádí, že mezi důvody rušení patřilo rušení německých škol po odsunu Němců, ale zejména koncepce střediskové soustavy osídlení, kdy byly v rámci snahy o zmírnění prostorových nerovnoměrností koncentrovány investice, bytová výstavba, pracovní příležitosti a obslužná zařízení včetně škol jen do střediskových obcí. Následkem bylo možná pozitivní zmírnění nerovností v celorepublikovém měřítku, mezi městem a venkovem, ale v lokálním měřítku se projevila negativně značným úpadkem nejmenších sídel ve prospěch střediskových obcí (Kalecký 2012). Ve školství se to projevilo v masivním rušení malotřídních škol v 60. letech a zejména v 70. letech, kdy se mezi roky 1960 a 1980 jejich počet snížil na polovinu.

V současnosti až 58 % obcí kvůli vymezení SO ZŠ komunikuje s jinými obcemi. Až 78 % obcí v této komunikaci nevidí problém. Pokud nějaký problém existuje, obce obvykle zmiňují neochotu komunikovat, spory ohledně spolufinancování školy či přeplněné kapacity škol. Některé obce dle doporučení Veselého a Škrobákové (2017) uzavřely oficiální písemnou smlouvu s jinými obcemi – například obec Skřivany v SO ORP Nový Bydžov, ve které je ZŠ, uzavřela smlouvu s okolními obcemi Králíky, Myštěves, Petrovice, Pšánky a Sloupno, ze kterých děti do Skřivan dojíždějí. Jindy se ale dle zjištění Meyera (2023) jedná jen o neformální dohodu, která se často odkazuje na historické zvyklosti, a spoléhá na vzájemnou důvěru obcí.

Ve třetím případě obce protizákonně rezignovaly na zajištění spádovosti a ponechaly zajištění ZŠ na rodičích, je otázka, zda to těmto vadí nebo ne, jelikož mohou děti vozit například tam, kam dojíždějí do práce. Někdy se obce snažily spádovou školu zajistit, ale okolní obce je odmítly, přestože měly ve svých ZŠ volnou kapacitu. To, že v některých venkovských obcích problematika není řešena a SO ZŠ vůbec nejsou vymezeny, přestože ze zákona by být měly, je určitě ovlivněno tím, že zde nejsou lidé, kteří by se přímo školstvím zabývali, na starosti mají téma jen politici, kteří řeší také množství dalších témat a problémů.

Důležitá otázka u ZŠ, jejichž SO přesahuje obvod jedné obce, tedy zejména ZŠ ve venkovském prostředí, je financování. To stanovuje § 180 odst. 1 školského zákona: „Obec nebo svazek obcí zajišťuje výdaje právnických osob vykonávajících činnost škol a školských zařízení, které zřizuje, s výjimkou výdajů hrazených z finančních prostředků státního rozpočtu ..., v případě, že školský obvod přesahuje území jedné obce, zabezpečují výdaje školských zařízení sloužících ZŠ v tomto školském obvodu dotčené obce poměrně podle počtu žáků s místem trvalého pobytu v jednotlivých obcích, nedojde-li mezi obcemi k jiné dohodě.“ Podstatné je zdůraznit rozdíl mezi ZŠ zřizovanou jednou obcí, která má na základě dohody společný školský obvod s dalšími obcemi, a ZŠ zřizovanou dobrovolným svazkem obcí jako právníkou osobou.

V prvním případě školy, které zřizuje jedna obec, ale na základě dohody je stanoven společný školský obvod s dalšími obcemi, MŠMT (2021) zdůrazňuje, že dotčené obce zajišťují veškeré výdaje školských zařízení sloužících dané ZŠ (školní jídelny, školní družiny), s výjimkou výdajů hrazených z finančních prostředků státního rozpočtu, a to nejen výdaje neinvestiční. MŠMT (2021) zdůrazňuje oboustranné výhody, které obcím přináší dohoda o společném školském obvodu: „Obec, která školu zřizuje, má ze zákona nárok na širší rozsah úhrady výdajů školských zařízení sloužících ZŠ (například i na úhradu výdajů na rekonstrukci, přístavbu či dostavbu budovy školní družiny, školního klubu či zařízení školního stravování), není-li dohodnuto jinak. Obec, která dohodou o společném školském obvodu aktivně zajišťuje plnění povinné školní docházky dětem s místem trvalého pobytu na jejím území, těmto dětem zajišťuje nárok na přednostní přijetí do spádové školy.“

V druhém případě školy zřízené dobrovolným svazkem obcí se dotčené obce podílejí na veškerých výdajích ZŠ a výdajích školských zařízení jí doplňujících, opět s výjimkou výdajů hrazených z finančních prostředků státního rozpočtu. Výhody tohoto řešení MŠMT (2021) komentuje takto: „Na financování všech výdajů ZŠ, včetně souvisejících školských zařízení, se podílejí všechny obce, které jsou členem dobrovolného svazku obcí, a to způsobem stanoveným ve stanovách svazku obcí, jinak poměrně podle počtu žáků z dané obce. Všechny obce, které jsou členem dobrovolného svazku obcí zřizujícího ZŠ, aktivně zajišťují plnění povinné školní docházky žákům s místem trvalého pobytu na jejich území.“ Je nutné zdůraznit, že v obou případech školský zákon stanovuje pravidlo, které se použije, když není stanoveno jinak, ale zároveň umožňuje dohodnout odlišná pravidla pro vzájemnou úhradu výdajů, například to, že v případě dohody obcí mohou ostatní obce také přispívat na financování školy, kterou zřizuje jedna z obcí.

Důvodem toho, že v prvním případě se obce nemusí podílet na financování ZŠ, pouze školských zařízení, je pravděpodobně rozpočtové určení daní. § 8 odst. 2 a 5 zákona č. 243/2000 Sb. (zákon o rozpočtovém určení daní) specifikuje, že procento, kterým se obce podílejí na části celostátního hrubého výnosu daní se vypočte jako součet více faktorů, ale jedním z nich je poměr počtu dětí a žáků navštěvujících školu zřizovanou obcí k počtu těchto dětí a žáků za všechny obce, vyjádřený v procentech a násobený koeficientem 0,09. Tento faktor má tedy váhu 9 %, ostatní faktory mají jinou váhu a dohromady dávají 100 %. Stát takto přerozděluje daně obcím na základě toho, kolik žáků reálně chodí do školy, kterou zřizují, nikoliv na základě toho, kolik žáků bydlí v jejich území. Toto řešení jednak eliminuje spory mezi obcemi ohledně toho, když žáci chodí do školy mimo obec, kde bydlí, avšak také přispívá

k soupeření obcí a škol o žáky a tzv. marketizaci vzdělávání – čím víc žáků ve škole, tím větší podíl daní obce jako zřizovatelé dostanou.

Zajímavý a poněkud překvapivý je právní výklad nutnosti vytvoření SO ZŠ u obcí, na jejichž území není žádná škola, který uvádí například Chmelík (2022). Ve školském zákoně ani ve výkladu Veselého a Škrobákové (2021) není explicitně stanovené, že obec, na jejímž území není ZŠ, má povinnost vytvořit SO ZŠ. Obec má dle § 178 odst. 1b povinnost zajistit plnění povinné školní docházky v ZŠ zřizované jinou obcí nebo svazkem obcí. Jednou z možností je vytvořit svazek obcí, který jako právnická osoba zřizuje školu, jinou možností je podepsat dohodu více obcí o společném školském obvodu školy, který zřizuje jedna z nich.

Nicméně dle dostupného právního výkladu je možno dostat povinnosti dle § 178 odst. 1b i jiným nespécifikovaným způsobem. Dokonce ani krajský úřad dle § 178 odst. 3 nemá možnost ani povinnost zasáhnout a sám vytvořit SO ZŠ nebo rozšířit stávající, tu má pouze v případě, že je ohroženo plnění povinné školní docházky dítěte. Z tohoto vyplývá, že se může stát, že obec dostojí své povinnosti jinak, například ústní domluvou s ostatními obcemi v okolí, není třeba aby podepisovala s ostatními obcemi písemnou dohodu o vytvoření společného školského obvodu nebo vytvářela svazek obcí. Může se taky stát, že obec protizákonně problematiku neřeší, ale rodiče snadno najdou místo pro své děti v okolních školách, obce zřizující tyto školy za tyto děti dostávají peníze dle zákona o rozpočtovém určení daní, tudíž tato praktika nikomu nevadí, a krajský úřad ani jiný vyšší orgán nezasahuje. Takovýmto mazaným způsobem se obce nemusí podílet na financování školských zařízení (a škol) dle § 180, které využívají děti žijící na jejím území.

4.4 Situace v městském prostředí

Jedním z praktických problémů je forma zveřejnění vymezení SO ZŠ. Podle výše uvedeného doporučení Veselého a Škrobákové (2017) je nejvhodnější vymezení SO ZŠ zveřejnit ve formě textové vyhlášky – jakéhosi seznamu škol a k nim odpovídajících ulic. Tyto vyhlášky využívají všechna česká krajská města. Tento způsob ale není bezchybný – vyhlášky v Teplicích a Děčíně zkoumala již Houšková (2019), a upozornila na množství chyb v nich. V obou městech se objevily adresy, které byly přiřazeny do SO více ZŠ, pravděpodobně omylem. Mnoho objektů určených pro bydlení naopak nemělo přiřazenou žádnou SO ZŠ. Autorka zmiňuje i historické změny SO ZŠ, které vznikly jednoznačně chybou při sepisování vyhlášky, nikoliv úmyslem, kdy se například při kopírování nebo jiné manipulaci kus seznamu „ztratil“ a následně tak část města neměla přiřazenou spádovost.

Podobný problém jsem objevil i na území MČ Praha 3 v rámci zpracování bakalářské práce (Úlehla 2020). Měl jsem tehdy možnost hovořit s některými zaměstnanci Úřadu MČ Praha 3, kteří měli problematiku vymezení SO ZŠ na starosti, stejně tak s tehdejší místostarostou pro školství. Tehdy mi bylo řečeno, že úřad se řídí nepsaným pravidlem, že pokud spádovost škol nějakým způsobem funguje a žádný z aktérů si na vymezení SO ZŠ nestěžuje, není třeba vymezení měnit. Pochopitelným důvodem tohoto přístupu je to, že změna spádovosti by mohla ovlivnit rodiny s více dětmi, jelikož by pro ně mohla znamenat, že každé z jejich dětí bude muset docházet na jinou ZŠ.

Co se týče změn, které v době mého rozhovoru měli zaměstnanci Úřadu MČ Praha 3, měli v čerstvé paměti, tj. změn od 1. 4. 2020 (vyhlášky Sb. hlavního města (hl. m.) Prahy č. 1/2018 a č. 3/2019), zde je zajímavé zmínit několik podnětů, proč k nim došlo. Nejvýznamnější změnou byl přesun západního konce ulice Malešická ze SO ZŠ Jeseniova do SO ZŠ Chelčického. Tato změna dle zaměstnanců Úřadu MČ Praha 3 vznikla na základě podnětu jedné z obyvatelk obytného komplexu Central Park Praha. Dotyčná ve svém podnětu uvedla, že se přátelí s dalšími obyvatelkami obytného komplexu, i jejich děti se kamarádí, ale nyní jsou jim určeny jiné spádové školy. Jejím dětem, které bydlely ve vchodu z ulice Malešická, byla určena ZŠ Jeseniova, dětem kamarádek vchodů z ulice Ke Kapslovně a Pitterova byla určena ZŠ Chelčického. Vzhledem k větší naplněnosti ZŠ Jeseniova považovali zaměstnanci Úřadu MČ Praha 3 tento podnět za dobrý nápad, proto přesunutí zmíněných adres provedli.

Zajímavé bylo také pojetí přiřazení spádovosti adresám v objektech, které nejsou určeny pro bydlení, ubytování ani individuální rekreaci. Jak bylo poznamenáno výše, k jejich zařazování do obecně závazných vyhlášek neexistuje žádný jednotný přístup ani doporučení. Většina těchto objektů na území MČ Praha 3 měla spádovou školu přiřazenu a docházelo spíše k doplňování chybějících objektů do vyhlášky, bez ohledu na to, zda se jednalo o obytné budovy nebo ne. Některé budovy však byly práce od 1. 4. 2020 z vyhlášky vyjmuty s tím, že se nejedná o obytné budovy, což působí poněkud nesystémově. Kromě tohoto byly z vyhlášky vymazány budovy, které leží na území MČ Praha 10, a předtím tam byly uvedeny omylem, a byly tam doplněny nově postavené budovy.

Z důvodu, že ZŠ Cimburkova byla segregovanou školou a její naplněnost byla velmi malá, pan místostarosta dále odmítal jakékoliv zmenšení jejího SO, i když jsem upozornil na některé ulice, které do něj byly zařazené zdánlivě nelogicky, například ulice Chvalova. Následně však bylo vymezení SO ZŠ Cimburkova poněkud upraveno, možná i na základě mapových výstupů,

keré jsem tehdy panu místostarostovi poskytl (vyhlášky Sb. hl. m. Prahy č. 4/2020 a č. 4/2021).

Zajímavým je způsob práce, používaný ještě v roce 2019 zaměstnanci Úřadu MČ Praha 3. Ti si tehdy vytiskli aktuálně platnou vyhlášku a dvě černobílé mapy formátu A4, jednu pro západní část MČ, druhou pro východní část MČ. Plánované změny vymezení a lokality s nejasnou spádovostí si vyznačovali barevně do vytištěné vyhlášky. Pokud byla ulice spádová k více různým školám, byly její části uvedené ve vyhlášce zvýrazněny stejnou barvou, tak bylo i zkontrolováno, zda jsou ve vyhlášce zahrnuty všechny adresy (č. p.) v dané ulici

Spádovost jednotlivých ulic pak zobrazovali pomocí barevných fixů do map. Pokud byla každá strana ulice spádová k jiné škole, byla použita dvoubarevná linie. Problémem přístupu bylo rozdělení na dvě mapy, kdy byly přehlédnuty některé lokality na hranici obou map, případně to vedlo ke zmatkům, kdy jim na každé z obou map barevně přiřadili jinou spádovost. Další nevýhodou bylo používání liniového zobrazení, kdy byla pominuta některá adresní místa mimo uliční síť. Taktéž v mapě nebyly znázorněny hranice území MČ Praha 3, proto zaměstnanci Úřadu MČ Praha 3 přehlédli některé ulice, o nichž se pravděpodobně domnívali, že leží mimo území MČ, naopak omylem se domnívali, že k nim patří část území MČ Praha 10. Když si to chtěli ujasnit, zavolali na Úřad MČ Praha 10, i když se stačilo podívat na některý z dostupných mapových portálů.

Kuriózním případem, tehdy již historickým, bylo vytvoření zcela nového SO ZŠ Lupáčova na úkor SO ZŠ ostatních ZŠ od 1. 1. 2018 (vyhlášky Sb. hl. m. Prahy č. 17/2016 a č. 1/2018), který dle slov stávajících zaměstnanců Úřadu MČ Praha 3 jedna z tehdejších zaměstnankyň vymezila během odpoledne bez konzultace s ostatními zaměstnanci, a vymezila jej velmi podivně, jelikož do něj zařadila celé dlouhé ulice, jejichž konce jsou od ZŠ Lupáčova dost vzdáleny. Když jsem na tuto chybu upozornil poskytnutím mapových výstupů své bakalářské práce panu místostarostovi, divil se. Následně bylo vymezení SO ZŠ Lupáčova, stejně jako u ZŠ Cimburkova, upraveno (vyhlášky Sb. hl. m. Prahy č. 4/2020 a č. 4/2021).

Také je zajímavé zmínit, že podle vyhlášky Sb. hl. m. Prahy č. 20/2011 v letech 2012-2014 až u 11,8 % budov na území MČ Praha 3 nebyla přiřazena spádová škola nebo jim bylo přiřazeno více spádových škol. Zaměstnanci Úřadu MČ Praha 3 tvrdili, že tento problém vznikl pravděpodobně pouze chybou kopírování či opisu. Nicméně zmiňovali, že z jejich strany byla magistrátu zaslána správná verze, v definitivní vyhlášce pak byly SO ZŠ vymezeny chybně zřejmě chybou některého ze zaměstnanců magistrátu. Je však nutné zmínit, že množství chyb

v této vyhlášce a že nikdo tyto chyby před jejím vyhlášením jako závazného právního předpisu neodhalil, je velmi zarážející. Porovnáním se zjištěními Houškové (2019) se se předpokládá, že v současné praxi využívání vyhlášek vymezujících SO ZŠ výčtem částí obcí, ulic a adres nejsou tyto závažné chyby ojedinělé.

Ještě by bylo vhodné zmínit specifikaci výše uvedených zákonných práv a povinností obcí na úrovni statutárních měst. Nejprve se podíváme na případ statutárního města Prahy. Tam situaci specifikuje Zákon č. 131/2000 Sb. (Zákon o hl. m. Praze) a Obecně závazná vyhláška č. 55/2000 Sb. hl. m. Prahy, kterou se vydává Statut hl. m. Prahy. Dle § 16 odst. 2 Zákona o hl. m. Praze do samostatné působnosti hl. m. Prahy patří záležitosti, které jsou zvláštními zákony svěřeny obcím nebo krajům. Dle § 31 odst. 1 orgány hl. m. Prahy vykonávají přenesenou působnost, která je zvláštním zákonem svěřena orgánům krajů a dle odst. 2 vykonávají přenesenou působnost, která je zvláštním zákonem svěřena orgánům obcí, orgánům obcí s pověřeným obecním úřadem a orgánům ORP. Dle přílohy k obecně závazné vyhlášce č. 55/2000 Sb. hl. m. Prahy je pak územní samospráva ve školství příslušející obci dle § 177 odst. 1a školského zákona s výjimkou stanovení školských obvodů obecně závaznou vyhláškou (§ 178 odst. 2b) svěřena do samostatné působnosti všech MČ.

Interpretace posledně zmíněného právního ustavení je ovšem značně nejednoznačná, nenašel jsem ani žádný právní výklad. Například institut svazku obcí se na úroveň MČ nijak nepřenáší, což není nikde zohledněno. Upravené znění § 178 odst. 1 školského zákona s vynecháním svazku obcí by tedy pravděpodobně znělo takto: „MČ je povinna zajistit podmínky pro plnění povinné školní docházky dětí s místem trvalého pobytu na jejím území“, a to konkrétně dělá tak, že „zřizuje a zrušuje ZŠ, nebo zajišťuje plnění povinné školní docházky v ZŠ zřizované jinou MČ nebo jinou obcí“. Ještě problematičtější je odst. 2. Pokus autora o jeho převod na úroveň Prahy a jejích MČ je: „Je-li v MČ jedna ZŠ zřízená MČ, tvoří školský obvod území MČ. Je-li v MČ více ZŠ zřizovaných MČ, stanoví hl. m. Praha školské obvody obecně závaznou vyhláškou. Dojde-li k dohodě několika obcí a MČ o vytvoření společného školského obvodu jedné nebo více ZŠ zřizovaných některou z těchto MČ, stanoví každá z dotčených obcí obecně závaznou vyhláškou příslušnou část školského obvodu.“

Odst. 3 by nejspíše zněl „Pokud území MČ nebo jeho část nespadá pod školský obvod ani společný školský obvod a je ohroženo plnění povinné školní docházky dítěte uvedeného v odstavci 1, magistrát hl. m. Prahy opatřením obecné povahy pro toto území vytvoří nebo na ně rozšíří školský obvod nebo společný školský obvod ZŠ zřizované touto nebo jinou MČ, a to s platností nejdéle na 24 měsíců.“ Povinnost v odstavci 5 se také přenáší na hl. m. Prahu, pokus

zákon převést je zde: „V rámci dopravní obslužnosti území Prahy je hl. m. Praha povinno zajistit dopravu do spádové školy a ze spádové školy, pokud vzdálenost spádové školy od místa trvalého pobytu žáka přesáhne 4 km.“

Nabízí se chápání, že obecně závazná vyhláška je vydávána pro každou MČ zvlášť. Pokud je v MČ jedna škola, není třeba tuto vyhlášku vydávat. Pokud je tam více škol, vyhláškou obvody stanovuje hl. m. Praha. Pokud je vytvořen společný školský obvod, vyhláškou obvody stanovují jednotlivé obce a MČ. Případné problémy ve všech případech pak řeší magistrát hl. m. Prahy. Tak to ale v praxi není, jelikož obecně závaznou vyhlášku vydává hl. m. Praha, jelikož MČ dokonce dle § 134 odst. 2 zákona o obcích ani nemohou vydávat obecně závazné vyhlášky a nařízení. Vyhláška je vydána pouze jedna, pro celé území Prahy, a uvedeny jsou v ní i MČ, ve kterých je pouze jedna škola. Zachován je naopak princip, že SO ZŠ nepřekračují území jednotlivých MČ, jednotlivé MČ připravují pro Magistrát návrhy vymezení SO ZŠ na svém území (např. Usnesení č. 114/2023 Rady MČ Praha 2, Usnesení č. 810/2020 Rady MČ Praha 3, Usnesení č. 4R-75/2023 Rady MČ Praha 4, Usnesení č. 65/2022 Rady MČ Praha 10). Dle konzultace s úředníky MČ Praha 3, které jsem realizoval v roce 2019, magistrát většinou jejich návrhy jen převzal, bez toho, aby měl zájem vymezení MČ jakkoliv zkoumat nebo upravovat.

Daleko přehledněji je situace specifikována například v Brně, v rámci obecně závazné vyhlášky statutárního města Brna č. 20/2001, kterou se vydává Statut města Brna. Co se týče školství, město dle článku 59 „vytváří koncepci rozvoje školství v působnosti města a zaujímá stanoviska ke koncepci rozvoje školství v městě Brně jako celku, koordinuje a kontroluje využití stávajících školských kapacit a výstavbu nových školských kapacit využívaných pro školství v působnosti města Brna“, „zřizuje, mění a zrušuje školy a školská zařízení celoměstského významu, střediska pro volný čas dětí a mládeže dle zvláštních předpisů“, nicméně nebo „stanovuje v součinnosti s MČ spádové obvody ZŠ a MŠ v městě Brně“. Naopak MČ dle článku 60 „zřizují, mění a zrušují se souhlasem města školy a školská zařízení místního významu,“ a „navrhují městu spádové obvody pro ZŠ a MŠ nacházející se na území MČ.“ Naprostou většinu MŠ a ZŠ zřizují jednotlivé MČ. Statutární město Brno přímo zřizuje tři MŠ, dvě ZŠ a jednu střední školu.

4.5 Pojem „místo trvalého pobytu“

Klíčovým pojmem pro jakékoliv zkoumání místa plnění povinné školní docházky je místo trvalého pobytu. Dosud jsme předpokládali implicitně, že pojem je jasný, jedná se prostě o

místo, kde člověk je bydlí Ale je to opravdu tak snadné? Podíváme se na zákonnou definici. Pojem je definován v zákoně č. 133/2000 Sb. (zákon o evidenci obyvatel). Místem trvalého pobytu se podle § 10 odst. 1 rozumí „adresa pobytu občana v České republice, která je vedena v základním registru obyvatel ve formě referenční vazby (kódu adresního místa) na referenční údaj o adrese v základním Registru územní identifikace, adres a nemovitostí (RÚIAN), kterou si občan zvolí zpravidla v místě, kde má rodinu, rodiče, byt nebo zaměstnání. Občan může mít jen jedno místo trvalého pobytu, a to v objektu, který je podle zvláštního právního předpisu označen číslem popisným (č. p.) nebo číslem evidenčním (č. ev.), popřípadě orientačním číslem a který je určen pro bydlení, ubytování nebo individuální rekreaci.“

Podle odst. 2 „z přihlášení občana k trvalému pobytu nevyplývají žádná práva k objektu uvedenému v odstavci 1 ani k vlastníkovu nemovitosti.“ Odst. 3 dále specifikuje, že místem trvalého pobytu občana v době jeho narození nebo v době nabytí právní moci rozhodnutí soudu o osvojení nezletilého je místo trvalého pobytu jeho matky nebo osvojitelky. Nemá-li matka nebo osvojitelka na území České republiky trvalý pobyt nebo není-li matka nebo osvojitelka občanem, je místem trvalého pobytu dítěte ... místo trvalého pobytu otce nebo osvojitele.“ Pokud není možno zjistit místo trvalého pobytu občana, rozumí se jím podle § 10 odst. 4 „sídlo ohlašovny, v jejímž obvodu se občan narodil, nebo sídlo zvláštní matriky, pokud se narodil v cizině“.

Odst. 5 specifikuje, že „změnu místa trvalého pobytu občan ohlásí ohlašovně v místě nového trvalého pobytu.“ Dle odst. 6c „při ohlášení změny místa trvalého pobytu podle odstavce 5 je občan povinen doložit vlastnictví bytu nebo domu, nebo doložit oprávněnost užívání bytu, anebo předložit úředně ověřené písemné potvrzení oprávněné osoby o souhlasu s ohlášením změny místa trvalého pobytu. ... Za oprávněnou osobu se považuje osoba starší 18 let, svéprávná, která je oprávněna užívat objekt uvedený v odstavci 1 nebo jeho vymezenou část (např. byt nebo obytnou místnost), anebo je provozovatelem ubytovacího zařízení, kde se občan hlásí k trvalému pobytu.“ Odst. 10 upřesňuje, že „za občana mladšího 15 let ohlásí změnu místa trvalého pobytu jeho zákonný zástupce“

Údaj o místě trvalého pobytu je možné dle § 12 odst. 1 také zrušit, a to „byl-li zápis proveden na základě pozměněných, neplatných, neúplných nebo padělaných dokladů nebo nepravdivě nebo nesprávně uvedených skutečností, byl-li objekt, na jehož adrese je občan hlášen k trvalému pobytu, odstraněn nebo zanikl nebo je ... nezpůsobilý k užívání za účelem bydlení, nebo zaniklo-li užívací právo občana k objektu nebo vymezené části objektu ... a neužívá-li občan tento objekt nebo jeho vymezenou část. Ve třetím případě“ ohlašovna rozhodne

o zrušení údaje jen na návrh vlastníka objektu nebo jeho vymezené části nebo na návrh oprávněné osoby uvedené v § 10 odst. 6 písm. c). Navrhovatel je v takovém případě povinen existenci důvodů ... ohlašovně prokázat.“

Toto vše poukazuje na to, že místo trvalého pobytu má každý občan Česka ze zákona od narození až do smrti, včetně například lidí bez domova. V podstatě se ale jedná jen o evidenční údaj pro účely státní správy. Folprechtová (2017) upozorňuje, že neexistuje zákonná povinnost, aby jako místo trvalého pobytu občan nahlásil místo, kde skutečně bydlí. Ve skutečnosti se může jednat o místo, kde bydlel dříve, místo, kam se přihlásil za určitým účelem, nebo to může být jen zcela formálně místo ohlašovny, v jejímž obvodu se občan narodil.

Vhodné je odlišit pojem „místo trvalého pobytu“ od dalších podobných pojmů. Jedním z nich je bydliště. Tento pojem definuje § 80 zákona č. 89/2012 Sb. (občanského zákoníku). Bydliště „má člověk v místě, kde se zdržuje s úmyslem žít tam ... trvale; takový úmysl může vyplývat z jeho prohlášení nebo z okolností případu. Uvádí-li člověk jako své bydliště jiné místo než své skutečné bydliště, může se každý dovolat i jeho skutečného bydliště. ... Nemá-li člověk bydliště, považuje se za ně místo, kde žije. Nelze-li takové místo zjistit, anebo lze-li je zjistit jen s neúměrnými obtížemi, považuje se za bydliště člověka místo, kde má majetek, popřípadě místo, kde měl bydliště naposledy.“ Pojem „bydliště“ se používá spíše v soukromém právu než v právu veřejném a je na něj navázáno minimum právních předpisů. Téměř všechny právní předpisy upravující vztah jedince k různým institucím používají „místo trvalého pobytu.“ V běžné řeči se vyjádřením „trvalé bydliště“ často myslí právě právní pojem „místo trvalého pobytu.“

Dalším pojmem je místo obvyklého pobytu. Ten není ani nijak právně definován, používá jej jen ČSÚ pro účely Sčítání lidí, domů a bytů (SLDB). ČSÚ (2016) jej definuje takto: „místo, kde osoba obvykle tráví období svého každodenního odpočinku bez ohledu na dočasnou nepřítomnost z důvodu rekreace, návštěv, pracovních cest, pobytu ve zdravotnickém zařízení apod. a kde je členem konkrétní domácnosti. Pro zahrnutí osoby do obvykle bydlícího obyvatelstva České republiky je rozhodující kritérium 12 měsíců pobytu na území ČR, příp. úmysl dlouhodobého pobytu.“ V podstatě se tak jedná o bydliště dle občanského zákoníku, faktický údaj, na který nejsou navázány žádná práva ani povinnosti. Tento údaj se zjišťuje pouze jednou za 10 let v rámci SLDB na základě dobrovolného vyplnění sčítacího formuláře občany.

Vázání dalších právních předpisů (včetně školského zákona) na místo trvalého pobytu, kde daná osoba často nebydlí, je často kritizováno. Dellin (2007) uvádí: „naprostá většina právních předpisů, odvozujících práva a povinnosti od „místa trvalého pobytu“ osob, byla koncipována a nabyla účinnosti za platnosti předchozího zákona o evidenci obyvatel č. 135/1982 Sb. Ten ukládal osobám povinnost do tří dnů po ubytování ohlašově nahlásit své nové místo trvalého pobytu. Nesplnění této povinnosti bylo pokutováno. Na rozdíl od toho současný zákon ... žádnou povinnost osobám hlásit změnu svého trvalého pobytu nestanovuje.“ Místo trvalého pobytu nejen často neodpovídá skutečnému bydlišti osoby, ale z nahlášení místa trvalého pobytu se dle něj často stal prostředek, který lidem slouží k dosažení určitých cílů.

Příkladem uvedení falešného místa pobytu může být dle Folprechtové (2017) kupčení s hlasy při volbách, snaha získat parkovací kartu, zájem vyhnout se poplatkům za svoz hromadného odpadu, ukrývání se před exekutory, hlášení místa pobytu studenty vysokých škol co nejdále od kolejí v zájmu získat místo na nich. Příkladem je také snaha dostat dítě do jiné než spádové školy, této problematice se bude práce detailněji věnovat později. Lidé za tímto účelem mohou využít domy a byty příbuzných a známých. Existují ale i podnikavci, kteří se přímo kupčení s místem trvalého pobytu věnují. Často přihlašují do pronajatých bytů i proti vůli jejich vlastníků. I když vlastník vyjádří nesouhlas s přihlášením osoby, nemá právní možnost se proti tomu bránit. Dle Dellina (2007) existoval případ, kdy bylo v panelákovém bytě 2+1 v Praze hlášeno 33 osob.

Většinou se podobné obchody dělají pravděpodobně mimo oči veřejnosti, „na černém trhu,“ ale existuje hned několik služeb, provozovaných regulárními společnostmi zapsanými v obchodním rejstříku, které zcela veřejně nabízejí „spolehlivou možnost umístění trvalého pobytu v dobrých lokalitách za skvělé ceny.“ (AdresaTP 2023) Jiná služba Offirent (2022) popisuje mnoho důvodů, proč ji využít: „Chcete stabilní adresu, kterou nemusíte v případě stěhování měnit? Nechcete mít trvalý pobyt v místě, kde se zdržujete? Potřebujete umístit dítě do školy, či školky na Praze 1 a 9? Chcete parkovat na Praze 1 za cenu pro rezidenty?“ AdresaTP (2023) uvádí dokonce toto: „Pokud máte dluhy a obáváte se výkonu exekuce, může vám změna trvalého pobytu zajistit klidnější spaní. K nám exekutor může přijít.“

Co se týče cizinců, podmínky jejich pobytu specifikuje zákon č. 326/1999 Sb. (zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů). § 93 specifikuje, že „cizinec je povinen do 3 pracovních dnů ode dne vstupu na území ohlásit na policii místo pobytu na území, to neplatí, pokud jde o cizince mladšího 15 let.“ Povinnost se týká i občanů EU, ale v rámci Schengenského prostoru mají pouze povinnost „ohlásit na policii místo pobytu na

území ve lhůtě do 30 dnů ode dne vstupu na území, pokud jeho předpokládaný pobyt bude delší než 30 dnů.“ § 93 odst. 3 specifikuje že „z ohlášení místa pobytu cizince na území nevyplývají žádná práva k objektu ani k vlastníkovi nemovitosti, v níž je cizinec přihlášen k pobytu.“

Povinnost ohlásit místo pobytu na policii se nevztahuje na cizince, který tuto povinnost splnil u ubytovatele. § 99 konkretizuje, že „ubytovatelem se pro účely tohoto zákona rozumí každý, kdo poskytuje ubytování za úhradu nebo ubytovává více než 5 cizinců, s výjimkou případu, kdy lze ubytované cizince a ubytovatele považovat za osoby blízké.“ Podle § 102 odst. 1 je ubytovatel povinen oznámit ubytování cizince do 3 pracovních dnů po jeho ubytování; oznámení učiní útvaru policie.“

Zajímavé a poněkud kontroverzní je, že podle tohoto zákona není nutné oznamovat místo pobytu na území u cizinců mladších 15 let. Zároveň jsou tito cizinci, pokud jsou na českém území déle než 90 dní nebo jsou účastníky řízení o mezinárodní ochraně, povinni zde plnit školní docházku, a pokud místo pobytu neoznámí, žádná obec není povinna jejich plnění povinné školní docházky zajistit. Implicitně z toho vyplývá, že je vhodné, aby cizinci mladší 15 let, respektive jejich zákonní zástupci, místo pobytu úřadům oznámili.

4.6 Problematika spádové turistiky

Právě cílené změny místa trvalého pobytu dítěte často využívají rodiče, kteří jsou motivovaní zajistit mu školu, která je v jejich očích pro něj nejlepší, v oblastech, kde jsou školy přeplněné, a nemají tak velkou možnost školu pro své dítě volit. To se často nazývá tzv. spádová nebo zápisová turistika, což jsou pojmy známé i z médií. Velmi detailně se touto problematikou zabývala ve své diplomové práci Folprechtová (2017). Podstata tohoto jednání spočívá v tom, že rodiče cíleně změni místo trvalého pobytu celé rodiny nebo jen dítěte, aby místo trvalého pobytu dítěte bylo ve SO jejich vybrané ZŠ. Podle § 36 odst. 5 školského zákona pak má dítě do této školy nárok na přijetí.

Dle rozhovoru Folprechtové (2017) s Ivanem Langrem i ředitelkou jedné z libereckých ZŠ je spádová turistika problémem i proto, že tuto taktiku využívají především vzdělanější rodiče s vyšším sociálním kapitálem. Na školy, které jsou vnímané jako prestižnější a nabízejí lepší kvalitu výuky, pak navzdory systému SO ZŠ, dostanou častěji děti těchto rodičů, a opět to vede k reprodukci vzdělanostních nerovností ve společnosti.

Takovou situaci popisuje Hradilková Bártová (2016) na území MČ Praha 2. Podle dat o počtu dětí v SO ZŠ Londýnská zde bylo ke konci roku hlášeno 46 dětí. I když 23 dětí z tohoto

seznamu k zápisu do Londýnské nepřišlo, u zápisu v lednu se objevilo ze SO ZŠ 41 dětí. Během necelých dvou měsíců se tedy do oblasti přestěhovalo 18 rodin dětí, některé dokonce den nebo dva před samotným zápisem. Odhalena byla také zfalšovaná nájemní smlouva, která posloužila k zapsání adresy v SO ZŠ jako trvalé bydliště. Vedení školy to zjistilo, žák nebyl přijat, a bylo zahájeno správní řízení na výmaz bydliště dané rodiny.

Podobnou situaci jsem v rámci zpracování své bakalářské práce objevil i na území MČ Praha 3 (Úlehla 2020). Problémem je nově vystavěná čtvrť Zelené město, které se nachází na východ od ulice Spojovací poblíž stejnojmenné konečné zastávky tramvají. Na stránkách projektu (Zelené město 2023) se píše, že zde bylo vybudováno více než 1000 bytových jednotek, v současné době jsou dokončovány výškové budovy označované jako Zelené Město Heights. Toto území se nachází na území MČ Praha 9, ale je těsně za hranicí s MČ Praha 3 a díky své poloze je navázáno spíše na území MČ Praha 3 než na území MČ Praha 9. V propagačním videu je inzerována „skvělá občanská vybavenost v okolí.“

Nikde ale není poznamenáno, že třeba z hlediska školy je vzhledem k územní příslušnosti k MČ Praha 9 místo dětem ze Zeleného města garantováno až ve 3 km vzdálené ZŠ Špitálská ve Vysočanech. To vede k tomu, že se rodiče snaží protlačit do daleko bližších ZŠ Chmelnice nebo ZŠ Jarov na území MČ Praha 3. Ve šk. r. 2018/19 ZŠ Chmelnice navštěvovalo 131 žáků (20 % žáků školy) s bydlištěm v MČ Praha 9 (ZŠ Chmelnice 2019a), v roce 2022 pak jen 117 žáků, což činilo 17 % žáků školy (ZŠ Chmelnice 2022a). Důvodem je zřejmě to, že v poslední době se moc dětí mimo SO ZŠ do těchto škol nedostane (ZŠ Chmelnice 2019b, ZŠ Chmelnice 2020, ZŠ Chmelnice 2022b). Nicméně zaměstnanci Úřadu MČ Praha 3 mi v roce 2019 potvrdili, že rodiče ze Zeleného města využívají i metodu spádové turistiky. Tehdy ani teď však problém nijak systémově neřešili, pouze tak, že postupně zmenšovali SO těchto ZŠ, aby se sem zákonně vešly všechny děti ze SO ZŠ včetně těch, kteří v SO ZŠ bydleli vlivem spádové turistiky.

V rozhovoru s Folprechtovou (2017) popisuje liberecký politik Ivan Langr, že v Liberci fenomén spádové turistiky neustále nabýval na intenzitě. Čím intenzivnější spádová turistika bylo, tím více to vedlo k zásadnímu problému, a to, že kapacita školy přestala dostačovat počtu zájemců s trvalým pobytem v SO ZŠ. V takovém případě školy přistupují k losování, které děti přijmou a které ne (Folprechtová 2017). Některé děti, které reálně bydlí v blízkosti školy v jejím SO, se tak vůbec nemusely do školy dostat, což byl stav nejen nepříjemný, ale dokonce protizákonný. Jak popisují Veselý a Škrobáková (2017), stav, kdy kapacita školy nedostačuje všem dětem bydlícím v SO ZŠ, je velmi nežádoucí a obec nebo MČ by měla reagovat změnou

vymezení SO ZŠ. Takové opatření ale neřeší omezení rodičů, kteří využívají spádové turistiky na úkor dětí reálně v SO ZŠ bydlícím.

Ivan Langr v roce 2016 rodiče, kteří využívají spádovou turistiku, označil za „deviantní“ a vyzval ředitele ZŠ, aby na ně volali „sociálku“ (Pšeničková 2016). Tento kontroverzní výrok rozpoutal velké emoce a přivedl problematiku spádové turistiky do hledáčku zájmu médií. Nicméně systémové řešení nepřinesl. Nicméně dle Rizikyové (2023) se již v roce 2017 tuto problematiku poněkud nestandardním způsobem rozhodlo řešit město Pardubice. Náměstek primátora Jakub Rychtecký uvedl, že „z dat z matiky o demografickém vývoji jsme se dozvěděli, že dochází k účelovému přehlašování pobytu, a dokonce jsme viděli i billboardy, na nichž lidé nabízeli za úplaty převod trvalého pobytu do bytu.“

Opatření spočívalo v tom, že pokud škola měla velký převis žáků s místem trvalého pobytu v její SO, ředitel mohl po rodičích chtít prokázat, že v okolí školy opravdu bydlí. Museli proto například předložit výpis z katastru nemovitostí, nájemní smlouvu nebo potvrzení od vlastníka bytu. Přístup přinesl své ovoce, jelikož první rok po jeho zavedení se pardubickým školám od náporu dětí značně ulevilo. Dnes jsou nicméně rodiče podle Rychteckého otrlejší, jelikož na rovinu doloží, že přehlásili dítě na trvalý pobyt, ale skutečně bydlí jinde. Přesto v případě toho, že převis dětí není takový, stejně díky místu trvalého pobytu takto místo ve vysněné škole pro své děti získají. Rodiče se prý raději předem přiznají, protože si netroufnou riskovat sankce, v případě uvedení nepravdivých údajů jim hrozí pokuta až deset tisíc korun.

Problematiku se v roce 2023 rozhodla řešit MČ Praha 6 (Praha 6 2023), do škol na jejímž území dojíždí množství dětí také ze suburbánní oblasti Prahy ve Středočeském kraji. Způsobem řešení problému spádové turistiky byl podpis čestného prohlášení rodičem, že adresa bydliště dítěte shoduje s adresou zákonného zástupce a že trvalý pobyt není kratší než tři měsíce. Předseda pracovní skupiny pro řešení spádové turistiky ve školách na Praze 6 Petr Karvánek vysvětlil přístup k přijímání: „Přednostně budeme přijímat žadatele s trvalým bydlištěm v SO ZŠ, následně s trvalým pobytem na území Prahy 6, následně na území hl. m. a až jako poslední děti mimo území Prahy.“ Podporu měl tento krok i od starostů dalších MČ. Ve článku Mačího (2023) pak byl hodnocen zvolený přístup zpětně. Městská část při zápisech údajně vyloučila asi 50 „spádových turistů“. Starosta Stárek uvádí: „Jsme nadšení. Žádné odvolání proti našemu postupu se neobjevilo. Rodiče to ne vždycky nesli s nadšením, ale akceptovali. Za mě z toho plyne nejdůležitější zjištění, že dotčení rodiče sami cítili, že systém zneužívali.“

Přes to, že žádný z rodičů postup města Pardubic ani MČ Praha 6 nenapadl u soudu, výše zmíněné opatření nemá oporu v zákoně. Ještě v roce 2016 mluvčí MŠMT uvedla (Hradilková Bártová 2016), že podle ministerstva leží zodpovědnost za kvalitu školy na regionálních správách. Obce by se podle ní měly především snažit o zvýšení úrovně svých ZŠ tak, aby všechny školy poskytovaly kvalitní vzdělání, a rodiče tak nebyli motivováni volit jinou ZŠ než svou spádovou.

Dnes se však z různých stran objevují iniciativy o změnu ve školském zákoně, možných přístupů je hned několik. Dle Mačího (2023) náměstkyně ministra školství Martina Běšťáková uvedla, že uvažují o provázání trvalého pobytu dítěte s trvalým pobytem zákonného zástupce. Taková změna by mohla zákonné zástupce odradit od spádové turistiky, jelikož by je nutila k množství administrativních kroků, mimo jiné například do výměny všech dokladů. Jiným řešením je návrh zamezení kšeftování s trvalými pobyty formou nastavení maximálního počtu, kolik lidí může být hlášeno v jedné bytové jednotce. Dle Rizikyové (2022) tehdejší ministr Gazdík uváděl jako možnost přihlížet k délce trvalého pobytu v obci, podobně jako to udělala MČ Praha 6.

Na druhou stranu Ivan Langr dle Folprechtové (2016) poukazuje na to, že některé obce, jak již bylo zmíněno výše, rezignují na splnění zákonné povinnosti zajištění povinné školní docházky pro děti bydlící na jejich území. Mačí (2023) zase uvádí, že školy chybí v suburbánní oblasti okolí Prahy, která v nedávné době prošla bouřlivým demografickým vývojem. Starostka obce Drahelčice zde uvádí: „V loňském roce jsme neumístili 14 dětí. Po různých jednáních většina našla místo v Praze 6, protože měli volné kapacity. Letos máme 39 dětí. Probírali jsme to se Středočeským krajem a nejbližší volná škola je 80 kilometrů daleko.“ Autor poukazuje na to, že je to problém veřejné správy, který roky nikdo neřeší. Obce a kraje nejsou schopny zajistit svým občanům veřejné služby, stát nezajistil dostatečné finanční pobídky pro stavbu škol. Například v Drahelčicích chtěli školu stavět již v roce 2017, ale dotaci k její stavbě získali až v roce 2021. Rodiče jsou pak odkázáni na to, aby našli ZŠ pro své děti sami. V případě, že spádové školy ve městě v jejich blízkosti jsou plné, je volba změny trvalého pobytu pochopitelná. Spádová turistika je problémem, který by měl být řešen, a to nejen negativně formou trestů, ale také pozitivně zajištěním místa pro plnění povinné školní docházky v kvalitní škole všem dětem.

5. Kritické zhodnocení dat využitelných pro mapové zobrazení SO ZŠ

Praktická část popisuje možnosti mapového zobrazení SO ZŠ a případně i algoritmického vymezení SO ZŠ za pomoci GIS. Nejprve se zaměříme na to, jaká veřejně dostupná data se vůbec pro tyto účely dají použít. Pro mapové zobrazení SO ZŠ je v souladu s výše uvedenými poznatky možno použít bodové, liniové či polygonové zobrazení. Bodové zobrazení spočívá v přiřazení spádovosti každému objektu, na němž někdo může mít místo trvalého pobytu, a odlišení přiřazené spádovosti různou barvou bodů reprezentující tyto objekty. Situace ale není tak jednoduchá, jelikož vrstev bodů reprezentujících tyto objekty je hned několik, jsou si podobné, ale zároveň se liší. Konkrétně se jedná o stavební objekty, budovy s číslem domovním, tzv. statistické budovy a adresní místa. Jediné zdroje, na které jsem narazil, odkud jsou tato data ve formě bodové vrstvy (SHP) dostupná, je RÚIAN (spravovaný ČÚZK) a RSO (spravovaný ČSÚ).

Liniové zobrazení se nejvíce přibližuje spádové vyhlášce, která je často vydávána v souladu s doporučením Veselého a Škrobákové (2017) jako seznam škol a k nim uvedený seznam ulic. Podstata tohoto zobrazení spočívá v tom, že každá z ulic je zobrazena jinou barvou podle toho, jaká škola je spádová pro děti v ní žijící. V případě rozdělení ulice mezi více škol stačí ulice manuálně v prostředí GIS rozdělit. Pro tento způsob zobrazení je tak potřeba získat liniovou vrstvu cest, silnic, nebo nejlépe samotných již pojmenovaných ulic. Nalezené zdroje, ze kterých je možno vrstvu získat, jsou OpenStreetMap, Geoportál Prahy a RÚIAN.

Poslední možností je mapové zobrazení SO ZŠ s využitím polygonů. Dostatečně drobné územní jednotky vhodné pro tyto účely jsou základní sídelní jednotky, dostupné z RÚIAN i RSO, případně ještě menší volební okrsky (dostupné z RÚIAN) a statistické obvody (dostupné z RSO). Spádovost je možno přiřadit každé drobné územní jednotce, případně je opět možné tyto jednotky podle potřeby rozdělit. Polygony lze vytvořit také manuálně v prostředí GIS, ideálně s pomocí výše zmíněného bodového nebo liniového zobrazení. Oba zmíněné způsoby lze také provést automaticky pomocí složitějších funkcí GIS.

V následující kapitole budou detailněji popsány jednotlivé zdroje, které je možné pro mapové zobrazení SO ZŠ použít. Nejprve bude vysvětlena podstata zmíněných datových vrstev, co vlastně reprezentují body, linie či polygony v nich obsažené. Poté budou stručně popsány zdroje, odkud data pochází (RSO, RÚIAN). V další části budou rozebrány konkrétní dostupné datové vrstvy z výše uvedených zdrojů, které byly podrobené detailnímu zkoumání jako tabulky v MS Excel i jako vrstvy v ArcGIS Pro. Detailně tak budou popsány jejich vlastnosti,

zejména výhody a nevýhody pro použití k mapovému zobrazení a případnému vymezení SO ZŠ.

5.1 Vysvětlení podstaty datových vrstev

Jednotlivé vrstvy, které mají smysl pro mapování SO ZŠ použít, už byly popsány výše. Nyní se zaměříme na to, co vlastně jednotlivé vrstvy zobrazují, jaký je mezi jednotlivými pojmy rozdíl. Nejprve budou vysvětleny pojmy stavební objekt, budova, adresní místo, statistická budova a vchod a podstata číslování budov.

Stavební objekt je podle § 29 odst. 1 zákona č. 111/2009 Sb. definován jako „dokončená budova zapisovaná do katastru nemovitostí, která je samostatnou věcí, nebo budova, která je součástí pozemku nebo součástí práva stavby a údaje o ní se do katastru nemovitostí zapisují k pozemku nebo k právu stavby, nebo jiná dokončená stavba, která se do katastru nemovitostí nezapisuje, ale bylo jí přiděleno č. p. nebo č. ev.“ Budova není v tomto zákoně definována, tu definuje například § 2 písm. l zákona č. 256/2013 Sb. jako „nadzemní stavbu spojenou se zemí pevným základem, která je prostorově soustředěna a navenek převážně uzavřena obvodovými stěnami a střešní konstrukcí.“

Budovy musí být podle § 31 odst. 1 zákona č. 128/2000 Sb. označeny čísly domovními, tj. č. p. nebo č. ev. Tato čísla podle odboru veřejné správy, dozoru a kontroly Steidlové a Hermana (2022) přidělují obecní úřady všem budovám kromě následujících výjimek: „stavby pro chovatelství o jednom nadzemním podlaží o zastavěné ploše do 16 m² a do 5 m výšky, zimní zahrady o jednom nadzemním podlaží a skleníky do 40 m² zastavěné plochy a do 5 m výšky, přístřešky o jednom nadzemním podlaží, které slouží veřejné dopravě, a jiné veřejně přístupné přístřešky do 40 m² zastavěné plochy a do 4 m výšky a budovy tvořící příslušenství jiných budov, která jsou součástí jednoho celku.“

Číslo evidenční se pak přiděluje stavbám pro rodinnou rekreaci, dočasným stavbám a budovám, které nevyžadují stavební povolení ani ohlášení stavebnímu úřadu, ostatním budovám se pak přiděluje č. p. Při zkoumání dat ČÚZK (2023d) bylo ale zjištěno, že v některých případech má stavební objekt (budova) přiděleno více čísel popisných, například jiné číslo pro každý vchod, což je poněkud v rozporu se zmíněnými zákony.

Dalším použitelným zdrojem pro mapové zobrazení SO ZŠ jsou vrstvy adresních míst. Adresní místo je podle § 29 odst. 1 písm. d zákona č. 111/2009 Sb. „místo v terénu, kterému lze ve vztahu ke stavebnímu objektu jednoznačně přiřadit adresu“. Adresa není v tomto zákoně definována, ČSÚ (2017) ji pro své účely definuje jako „kombinaci textových údajů – název

okresu, název obce, název MČ nebo městského obvodu, název části obce nebo v případě hl. m. Prahy název katastrálního území, č. p. nebo č. ev., název ulice, číslo orientační a případně údajů potřebných pro účely poštovních služeb, která jednoznačně určuje adresní místo.“

Zpřesnění adresy pomocí čísla orientačního není mimo Prahu povinné, ale podle § 14 odst. 4 zákona č. 131/2000 Sb. se k usnadnění orientace budovy v jednotlivých ulicích a na jiných veřejných prostranstvích označují vedle č. p. ještě číslem orientačním. Na základě posouzení číslování adres v mapě, i podle Skály (1998) patrně neexistuje žádný předpis, jak mají být budovy v ulici číslovány, číslování je dáno historicky. Většinou platí, že čísla orientační jsou přidělována po řadě směrem od Vltavy pryč, při severojižní orientaci od jihu k severu (podle toku Vltavy). Na levé straně ulice po směru číslování jsou čísla orientační sudá, na druhé lichá. Číslovány jsou i ty budovy, které nemají do dané ulice vchod, jen stěnu, a kvůli tomu vznikají adresy bez reálného významu. Každá rohová budova má tak minimálně dvě adresní místa, i když v naprosté většině případů má vchod pouze z jedné ulice, což nezpřehledňuje mapové zobrazení SO ZŠ vycházející z těchto dat.

ČSÚ pro své účely v RSO dále používá vrstvu tzv. statistických budov (budov pro statistické účely). Statistická budova podle něj (ČSÚ 2018a) „je budovou s č. p. nebo s č. ev., popř. číslem náhradním v rámci části obce, a dále představuje vedlejší budovu jako statistické budovy se shodným číslem domovním, která má vchody k samostatně očíslovaným bytům.“ Stručně řečeno, mělo by se jednat o rozdělení budov podle jednotlivých vchodů, pokud spolu vnitřní prostory nejsou propojeny.

Jistou obdobou statistických budov u ČÚZK (2021d) jsou tzv. vchody. U stavebních objektů s více vchody jsou k těmto vchodům vztahovány tzv. technicko-ekonomické atributy (počet bytů, počet podlaží, připojení na vodovod, způsob vytápění), a je k nim přiřazena i přesná adresa. Pokud mají však stavební objekty pouze jeden vchod, není u nich uvedena přesná adresa, ale všechna podřazená adresní místa, pokud existují. To práci s tzv. vchody značně komplikuje, avšak zejména tato vrstva ani není dostupná ve formátu shapefile (SHP), pouze v rámci veřejného dálkového přístupu (VDP) (ČÚZK 2023c), proto vchody nejsou pro mapové zobrazení SO ZŠ použitelné.

5.2 RÚIAN a RSO jako zdroje dat a využitelnost jednotlivých vrstev

Dva základní zdroje vhodné pro mapové zobrazení SO ZŠ jsou RÚIAN a RSO. RÚIAN spravuje ČÚZK a jedním ze čtyř základních registrů veřejné správy ČR stanovený zákonem č. 111/2009 Sb. Registr je funkční od 1. 7. 2012. Podle ČÚZK (2021a) jsou data veřejnosti

dostupná zdarma, proto jsou pro mapové zobrazení SO ZŠ vhodná a bude jim věnováno následujících několik odstavců. RÚIAN podle ČÚZK (2021c) prakticky znamená vedení popisných a lokalizačních údajů o územních prvcích, územně evidenčních jednotkách, jejich vazbách a o adresách. Z pohledu veřejné správy je nejdůležitějším referenčním prvkem RÚIAN adresa, na kterou se odkazují ostatní informační systémy veřejné správy.

Data z RÚIAN se dají stáhnout vedle výměnného formátu RÚIAN i ve formátu SHP (ČÚZK 2023d), vhodném ke zpracování v prostředí ArcGIS. Shapefile jsou rozděleny podle jednotlivých obcí. Ve složce RÚIAN pro Prahu ve formátu zip jsou k dispozici SHP adresních míst, stavebních objektů, ale i ulic, obcí, správních obvodů, MČ nebo základních sídelních jednotek (ZSJ). Dále je k použití vhodná tabulka adresních míst ve formátu Comma-separated values (CSV) (ČÚZK 2023a), i zde jsou soubory rozděleny po obcích.

Dalším zdrojem dat, je RSO (Registr sčítacích obvodů a budov), což je veřejný seznam, spravovaný ČSÚ a vedený podle § 20 písm. a zákona č. 89/1995 Sb. V tomto registru se evidují „popisné a lokalizační údaje o územních a územně evidenčních prvcích, statistických územních jednotkách, budovách s přidělenými č. p. nebo č. ev., částech budov (vchody k bytům), adresách a bytech (neveřejné údaje)“ (ČSÚ 2023a). Sčítací obvod v názvu souvisí se SLDB. Vrstvy vhodné k mapovému zobrazení SO ZŠ jsou ulice a ostatní veřejná prostranství, stavební objekty, statistické budovy a adresní místa. V databázi RSO je možné vyhledat územní i adresní prvek včetně jeho atributů, ovšem data ve formě tabulky za určitý územní celek jsou poskytována pouze za poplatek. Vrstva adresních míst i budov za celé Česko je podle ČSÚ (2018b) nabízena za 4 000 Kč, vrstva statistických budov dokonce za 6 000 Kč. Tyto vrstvy (ČSÚ 2023e) má již Přírodovědecká fakulta (PřF) Univerzity Karlovy (UK) pro vědecké a studijní účely zakoupeny, proto jsem s nimi mohl také pracovat.

V následující kapitole budou popsány možnosti dat z RÚIAN a RSO, které je smysluplné použít při mapovém zobrazení SO ZŠ. Jak už bylo zmíněno výše, u RÚIAN se jedná o vrstvy adresních míst a stavebních objektů, u RSO o vrstvy budov s čísly domovními, adresních míst a statistických budov. Daleko detailněji jsou základní vlastnosti těchto vrstev a příklady jejich nedostatků jsou popsány v tabulce v příloze.

Metadata k popisovaným datům RÚIAN (ČÚZK 2023d) jsou v ČÚZK (2021b). Začnu popisem vlastností, výhod a nevýhod SHP stavebních objektů. Atributová tabulka tohoto SHP obsahuje kromě podstatných informací (viz tab. 3) i údaje o dalších vlastnostech, např. vybavení výtahem a výměru zastavěné plochy v m² (ne u všech stavebních objektů). Tyto

informace jsou pro mapové zobrazení SO ZŠ spíše nepotřebné, avšak význam nepochybně má údaj o datu dokončení stavebního objektu (uvedeno pouze u 32 950 ze zkoumaných 155 301). Číslo popisné/evidenční daného stavebního objektu je uvedeno neprakticky ve sloupci nazvaném *text* jako kombinace textu a číselného údaje. Ve vrstvě stavebních objektů bohužel nejsou nijak zaznamenáno, zda mají stavební objekty více vchodů a jejich kódy, ani technickoekonomické atributy, na rozdíl od VDP (ČÚZK 2023c).

Tato vrstva má řadu nedostatků, které jsou uvedeny a ilustrovány na příkladech v příloze 2. Pro kvalitní mapové zobrazení je zcela zásadní tyto lokální nedostatky odhalit, avšak to je velmi časově náročné, zejména v oblastech, které člověk osobně nezná. Zásadním problémem je to, že řada stavebních objektů s dvěma a více vchody, které mají pro každý vchod jinou adresu, má také pro každý vchod jinou spádovou školu. Tady by bylo řešením manuálně v prostředí GIS přidat do vrstvy stavebních objektů další body, kdy bude každému vchodu přiřazena správná spádová škola. To je opět ale řešení velmi časově náročné. Dalším zásadním problémem pro mapové zobrazení SO ZŠ je to, že stavební objekty nemají jednoznačně přiřazenou adresu, což by značně komplikovalo přiřazování spádovosti stavebním objektům na základě textové vyhlášky. Z těchto dvou důvodů a dále řady chyb v samotné vrstvě tato vrstva pro mapové zobrazení SO ZŠ opravdu není vhodná.

Další použitelnou bodovou vrstvou z dat RÚIAN (ČÚZK 2023d) pro mapové zobrazení SO ZŠ je vrstva adresních míst. Adresní místa uvedená v atributové tabulce SHP (ČÚZK 2023d) a tabulce CSV (ČÚZK 2023a) se převážně shodují. V tabulce CSV bylo nalezeno 36 adresních míst, které nejsou v atributové tabulce SHP, naopak v atributové tabulce SHP bylo nalezeno 41 adresních míst, které nejsou v tabulce CSV. Důležitým faktorem bylo ale rozdílné stáří dat, atributová tabulka SHP byla asi o tři týdny aktuálnější.

Bez dobré znalosti lokalit je náročné tyto drobné chyby odhalit. Na rozdíl od vrstvy stavebních objektů zde nebylo objeveno chybné umístění adresních míst v mapě, nechybí ani adresní místa novostaveb. Číselně celkem 35 901 adresních míst na území Prahy (přibližně 26,94 %) nemá jednoznačně přiřazen stavební objekt, v jejich stavebním objektu jsou i další adresní místa. Vše je daleko detailněji popsáno a ilustrováno v příloze 2. Vzhledem k tomu, že ČÚZK nenabízí vrstvu statistických budov ani vchodů, jeví se vzhledem k výše popsaným nedostatkům vrstvy stavebních objektů jako jednoznačně lepší použití vrstvy adresních míst.

Nyní budou popsána data dostupná z RSO (ČSÚ 2023e), nejprve vrstva budov s číslem domovním. Vysvětlující metadata jsou uvedena v ČSÚ (2023d). Atributová tabulka této vrstvy

obsahuje podstatné základní informace (viz tabulka v příloze 2). Budovám je na rozdíl od stavebních objektů v RÚIAN přiřazen i kód adresního místa (IDADR). Vchod, jehož adresa je budově přiřazena, je určen údajem ve sloupci, tzv. pořadovým číslem budovy. V popisu dat není specifikováno, proč jsou vybrány zrovna tyto vchody, ani tam při zkoumání nebyla objevena žádná zákonitost. Stejně jako ve vrstvě statistických budov se také u rohových budov nejedná vždy o adresní místo, kde leží skutečný vchod. I přes tento nedostatek je díky jednoznačně přiřazené adrese oproti vrstvě stavebních objektů z RÚIAN snazší přiřadit budovám spádovost.

Samotné pojetí budov se v RSO oproti RÚIAN výrazně liší. RSO neuvádí stavební objekty bez čísla domovního, což je pro mapové zobrazení SO ZŠ výhodné, jelikož místo trvalého pobytu může být podle § 10 odst. 1 zákona č. 133/2000 Sb. pouze v objektu označeném č. p. nebo č. ev. Je tím také vyřešen problém s nejednoznačností, zda je něco stavební objekt nebo ne a měl by být ve vrstvě zahrnut, jelikož zahrnuty jsou pouze budovy, kterým bylo přiřazeno č. p. nebo č. ev., a pokud je jedno takové číslo přiřazeno více stavební objektům, jsou tyto stavební objekty reprezentovány jedním bodem.

Atributová tabulka obsahuje sloupec, ve kterém má být odlišeno, zda je daná budova rohová nebo ne, bohužel tak ale nejsou označeny všechny rohové budovy, natož všechny budovy s více adresními místy, což poněkud snižuje hodnotu této informace. Data obsahují také informaci o počtu bytů a počtu obyvatel evidovaných v budově k 31. 12. 2011, nicméně u budov, které mají více vchodů, se tato informace vztahuje jen ke vchodu, jehož adresa je pro budovu vybrána (viz výše). Další problémy a nedostatky této vrstvy jsou opět specifikovány v příloze 2. Kvůli tomuto a stáří dat jsou tato data značně irelevantní.

Zásadním problémem užití této vrstvy je opět, že některým budovám nelze přiřadit spádovou školu, protože jejich různé vchody mají spádovou školu určenou různě, ale tento problém je o něco menší než u vrstvy stavebních objektů z RÚIAN, jelikož zde už je každé číslo domovní reprezentováno separátním bodem. Dalším problémem je, že přiřazená adresa se bohužel pro zobrazení spádovosti příliš použít nedá, jelikož ne vždy reprezentuje adresní místo, kde leží skutečný vchod. Řešením obou problémů může být opět manuální upravení vrstvy budov, které je ovšem při takovém počtu velmi náročné. Z tohoto důvodu opět není příliš vhodné tuto vrstvu pro mapové zobrazení SO ZŠ použít.

Další bodovou vrstvou z ČSÚ (2023e) je vrstva statistických budov (budov s číslem domovním, kde jsou ale rozlišeny jednotlivé vchody). Podstatné informace o této vrstvě jsou

opět uvedeny v tabulce 1, metadata jsou tentokrát čerpána z ČSÚ (2023c). V atributové tabulce této vrstvy jsou oproti vrstvě budov s číslem domovním uvedeny technickoekonomické parametry (např. období výstavby, počet nadzemních podlaží, druh vlastníka budovy, zastavěná plocha budovy v m², vybavení budovy výtahem, připojení budovy na vodovod a na plyn atd.)

I v této vrstvě podobně jako u vrstvy budov jsou uvedeny údaje potenciálně podstatné pro vymezení SO ZŠ – počet bytů, počet obyvatel evidovaných v budově k 31. 12. 2011, oproti této vrstvě navíc počet obyvatel s trvalým a obvyklým pobytem podle SLDB 2011 a hlavně výrazně aktuálnější údaj o počtu obyvatel s obvyklým pobytem dle SLDB 2021. Není jasné, proč k roku 2021 nebyl aktualizován také údaj o počtu obyvatel s trvalým pobytem (pouze čeští občané) a o počtu obyvatel evidovaných v budově (tj. počet českých občanů s trvalým pobytem v budově a počet cizinců s místem pobytu v budově). Zejména druhý údaj by byl pro vymezení SO ZŠ, kdy je spádovost odvozena od místa trvalého pobytu dítěte, také velmi užitečný.

6. Metodika tvorby mapového zobrazení a ideálního vymezení SO ZŠ za pomoci GIS

V současné době je spádovost zveřejněna ve formě textové vyhlášky. Zde jsou uvedeny městské části. U každé městské části je pak seznam, který obsahuje vždy školu a odpovídající spádové území. Pokud není uvedeno, že škola je spádová pro celé území MČ, je u ní uveden seznam odpovídajících ulic. U ulic pak může být specifikováno, pokud se jedná pouze o část ulice. Konkretizace je provedena většinou pomocí čísel orientačních, ale někdy čísel popisných, nebo jiným originálním způsobem, např. „od ulice Ke stáčírně po ulici Mírového hnutí“ nebo „všechna čísla, která se nachází nad ulicí Rozvadovská spojka“.

6.1 Různé způsoby mapového zobrazení s využitím GIS

Textovou vyhlášku v PDF je zcela nejjednodušší převést na spádovost ulic, čímž jsem začal. Nejprve jsem si ke všem školám v Praze našel kód (tzv. RED_IZO), který byl mimo jiné v datech MŠMT, která mi byla poskytnuta. Následně jsem z vyhlášky kopíroval seznamy ulic k jednotlivým školám do programu MS Excel. Naštěstí se automaticky kopírovaly po řádcích a automaticky tvořily tabulky. U každé školy jsem do dalších sloupců uvedl kód MČ, ve které se škola nachází, a kód (tzv. RED_IZO) školy, který jsem si vždy vyhledal podle názvu školy. Odlišil jsem první a druhý stupeň a použil více sloupců pro ulice nebo jejich části, kterým je úmyslně či omylem přiřazeno více spádových škol. Pro ostatní školy jsem tyto sloupce nechal

nulové. Takto jsem vytvořil tabulku zobrazující spádovost pro 1. a 2. stupeň pro všechny úseky ulic uvedené ve vyhlášce.

Pomocí funkce Dynamické doplňování jsem vždy oddělil samotný název ulice od dalších doplňujících informací (konkretizace čísel orientačních atd.), pokud ve vyhlášce byly. Následně jsem manuálně opravil chyby, jelikož většinou byly doplňující informace odděleny pomlčkou, někdy ale také spojovníkem nebo jen mezerou. Problém byl také, pokud položka obsahovala více pomlček. Následně jsem vyhledal ulice, které byly v seznamu uvedeny duplicitně. Našel jsem ty, které byly v jedné MČ uvedeny duplicitně, tj. jejich různé části měly přiřazenou různou spádovou školu, a ve speciálním sloupci je odlišil, a také ty, které byly uvedeny ve více MČ, a opět v jiném sloupci tuto informaci uložil. Některé MČ uvedly ulici ve vyhlášce bez jakéhokoliv komentáře, ačkoliv na jejich území byla pouze část této ulice, což může působit zmatky, pokud by někdo jen vyhledával například pomocí Ctrl+F a neuvědomil si, že musí zohledňovat jen školy ve své MČ. V tabulce jsem tuto skutečnost, že se jedná pouze o ulice na území konkrétní MČ, označil do speciálního sloupce.

Dále jsem v prostředí GIS pracoval s liniovou vrstvou ulic z RÚIAN. S pomocí polygonové vrstvy MČ, také z RÚIAN, a funkce Intersect jsem vytvořil vrstvu průsečíků, kde ulice protínají hranice MČ. Problémem byly ulice, které leží na hranici dvou či více MČ a často zde tak bylo více průsečíků nebo také žádný. „Falešné“ průsečíky hraničních ulic jsem manuálně odstranil a do tabulky jsem si tyto hraniční ulice sepsal. Následně jsem pomocí funkce Split at Point ulice v průsečících rozdělil. Pomocí funkce Spatial Join jsem těmito rozděleným ulicím přiřadil, jaké či jakou MČ procházejí. U hraničních ulic jsem manuálně opravil problémy, v případě potřeby doplnil druhou MČ, pokud se neobjevila. Tuto tabulku jsem si vyexportoval, otevřel ji v programu MS Excel a odstranil nepotřebné sloupce. U každé ulice jsem si vyznačil, zda se nachází jen v jedné MČ nebo zasahuje do více MČ. Seznam ulic v MČ, které mají pro celé své území jednu spádovou školu, jsem překopíroval do dříve vytvořené tabulky zobrazující spádovost ulic a jejich částí, a doplnil odpovídající MČ a odpovídající školu.

Tak jsem získal přibližnou spádovost pro všechny ulice v Praze. Nicméně pro větší přesnost jsem použil ještě vrstvu adresních míst z RÚIAN, vhodnou jak k doplnění spádovosti pro jednotlivé ulice, tak pro vytvoření bodové mapy spádovosti. Vzhledem k absenci údaje o MČ, ve které se nacházejí, byla opět použita vrstva městských částí z RÚIAN a pomocí funkce Spatial Join byl každému adresnímu místu přiřazen kód odpovídající MČ. I u této vrstvy jsem si vyexportoval atributovou tabulku shapefile a pracoval s ní v programu MS Excel. V této tabulce obsahující adresní místa se všemi možnými atributy včetně MČ a ulice, ve které se

nachází, jsem použil funkci SOUČIN.SKALÁRNÍ. Do nového sloupce jsem tak v případě, že ulici byly v jedné MČ přiřazena jen jedna škola, získal kódy škol, které odpovídaly danému adresnímu místu jak v ulici, tak v MČ. Opět byla přiřazována spádovost zvlášť pro 1. a 2. stupeň, pokud bylo přiřazeno jednomu adresnímu místu více škol, byly uvedeny v dalších sloupcích. Pokud mu byla přiřazena škola jen jedna, tyto sloupce zůstaly nulové.

Důležitým případem byla adresní místa, kterým výpočtem vyšel kód školy nulový. Zde se jednalo o tři případy. Prvním z nich byla adresní místa bez přiřazené ulice. Ta jsem nechal nulová kromě těch nacházejících se v MČ, kde byla spádovost určená pro celou MČ. Tam jsem tedy doplnil odpovídající spádovou školu podle vyhlášky. Druhým případem byla adresní místa, kde byl název ulice ve vyhlášce uveden jinak než v tabulkách RÚIAN (např. Československé armády namísto Čs. armády, Palmetova namísto Palmetová, Kateřinské nám. Namísto Kateřinské náměstí atd.). Na tyto „podobné“ názvy strojové řešení samozřejmě nefungovalo a bylo tak třeba manuálně projít všechny ulice s přiřazenou nulovou spádovostí a zkontrolovat, že se nejedná o skrytý název ulice, která dle vyhlášky přiřazenou spádovost má. Třetím a posledním případem tak byly ulice, případně jejich části v rámci MČ, které opravdu neměly v tabulce spádovosti ulic přiřazenou školu. Tyto ulice nebo jejich části jsem do této tabulky manuálně doplnil s nulovým kódem spádové školy.

Dalším případem, který bylo potřeba ošetřit, byly ulice, u kterých jsem měl uvedeno, že v rámci MČ mají přiřazeny různé části různé školy. Výsledek funkce SOUČIN.SKALÁRNÍ v tabulce adresních míst byl v tomto případě nesmyslný kód (součet kódů těchto škol). U těchto ulic jsem přiřazoval každému adresnímu místu kód manuálně. Velmi užitečné bylo vytvořit si sloupec odlišující sudá a lichá čísla orientační, pomocí něhož jsem kromě názvu ulice a MČ tabulku filtroval. Vzhledem k tomu, že velmi často právě byly různé spádové školy přiřazeny adresním místům na různých stranách ulice, jsem zvlášť zpracovával sudá a lichá čísla. I tak to byla poněkud zdlouhavá mravenčí práce.

Při této příležitosti jsem mimo jiné narazil také na adresní místa v daných ulicích, kterým nebyla přiřazena žádná spádová škola, většinou pravděpodobně omylem, případně proto, že na jejich místě nebyl žádný vchod, nebo adresa nepřipadala obytné budově. Tato místa jsem speciálně vyznačil také v tabulce spádovosti ulic jako části ulic, kód spádové školy jsem uvedl nulový. Na závěr jsem prošel tabulku spádovosti ulic a zaměřil se na ulice v MČ, které neměly přiřazenou více než jednu školu, ale měly ve vyhlášce uvedenu nějakou doplňující poznámku (např. lichá čísla, č. o. 3-7 atd.). Tyto poznámky jsem srovnal s tabulkou adresních míst. Hledal jsem, zda existují adresní místa, která nesplňují definici této poznámky. Pokud neexistovala,

doplnil jsem do tabulky spádovosti částí ulic, že se jedná o nadbytečnou poznámku. V opačném případě jsem doplnil tuto část ulice do tabulky s kódem spádové školy rovnajícím se nule.

Při té příležitosti jsem narazil také na části ulic, ke kterým neexistovala odpovídající adresní místa (např. ve vyhlášce bylo uvedeno Mariánské hradby č. 2, ale toto adresní místo ve skutečnosti neexistuje). To jsem uvedl do speciálního nově vytvořeného sloupce a inspirovalo mne to k tomu podívat se na problematiku i z druhé strany. Pomocí funkce SVYHLEDAT jsem našel ke všem ulicím v rámci MČ v tabulce spádovosti ulic, zda k nim existují odpovídající adresní místa. Pokud neexistovala a jednalo se tak o „prázdnou“ ulici, opět jsem to uvedl ve zmíněném nově vytvořeném sloupci. Tyto „prázdné“ ulice jsem následně smazal, pokud se jednalo o ulice, které tam byly přidány pouze na základě příslušnosti k MČ, nikoliv že by byly explicitně uvedeny v originální vyhlášce.

Na závěr jsem ještě pracoval s tabulkou ulic získanou z RÚIAN. I zde jsem pomocí funkce SVYHLEDAT zjistil, zda k ulici a MČ existují odpovídající adresní místa. Pokud se jednalo o ulici zasahující do více MČ, zkoumal jsem existenci adresních míst zvláště pro každou MČ. V jednom souhrnném sloupci jsem pak uvedl, zda adresní místa pro danou ulici jsou jen v jedné MČ, nebo ve více MČ. Finálně jsem překontroloval, zda všechny ulice z tabulky RÚIAN, ve kterých leží adresní místa, jsou také uvedeny v tabulce spádovosti ulic, včetně odpovídající MČ, a opravil drobné chyby, na které jsem díky tomu narazil. U ulic a jejich částí v MČ, ve kterých adresní místa nebyla, jsem zkontroloval, zda jsou v tabulce tvořené podle vyhlášky uvedena, a přítomnost ve vyhlášce odlišil v odpovídajícím sloupci.

Nyní již byly připraveny podklady v MS Excel pro bodové i liniové mapové zobrazení spádovosti. U bodové vrstvy byl převod do GIS jednoduchý, stačilo zkopírovat tabulku spádovosti adresních míst, zachovat pouze sloupce obsahující jednoznačný identifikátor adresního místa a přiřazené spádové školy pro 1. i 2. stupeň a tuto tabulku pomocí funkce Join připojit k vrstvě adresních míst v ArcGIS a tuto vrstvu vyexportoval.

U liniového mapového zobrazení to bylo poněkud komplikovanější. Velmi pomocná k tomu byla právě zmíněná bodová vrstva, zobrazující spádovost adresních míst. S pomocí její vizualizace jsem manuálně v prostředí GIS rozdělil ulice na úseky s rozdílnou spádovostí. Nicméně toto by šlo udělat i bez bodové vizualizace spádovosti, jen s pomocí vyhlášky, bylo by to ovšem pracnější a zdouhavější. Problémem, na který jsem narazil, bylo ošetření částí ulic, které měly na každé straně ulice přiřazenou jinou spádovou školu. Ty jsem manuálně zdublikoval a zhruba o metr od sebe v mapě posunul. Následně jsem z atributové tabulky

vykopíroval kódy všech těchto úseků seřazené podle kódů ulic, a v prostředí MS Excel manuálně tyto kódy připojil k částem ulic s přiřazenou spádovostí. U ulic, které měly jako celek přiřazeny jednu spádovou školu, se samozřejmě kódy přiřadily automaticky. Tuto tabulku jsem opět duplikoval, zachoval pouze kódy částí ulic a odpovídající spádovost a pomocí funkce Join ji připojil k vrstvě částí ulic v ArcGIS a opět uložil.

Pro polygonové mapové znázornění spádovosti mne napadly tři metody. První z nich bylo prosté manuální znázornění polygonů v prostředí GIS na základě textových údajů uvedených ve vyhlášce. Zde by bylo třeba vytvořit zcela novou polygonovou vrstvu, za pomoci nástroje Snapping nebo topologie ošetřit, aby se polygony nepřekrývaly a zároveň mezi nimi nebylo volné místo, a samotné polygony vytvořit pomocí funkce Create a Polygon Feature. Tato metoda je ale značně pracná a nepřesná, proto jsem ji ani nerealizoval.

Druhá metoda je založena na použití vrstvy základních sídelních jednotek. Zde bylo třeba nejprve v prostředí GIS opět pomocí funkce Spatial Join přiřadit jak vrstvě adresních míst, tak vrstvě statistických budov kód ZSJ, ve které se nacházejí, jelikož tato informace stejně jako kód MČ v tabulkách vrstev chybí. K tomu byla použita polygonová vrstva ZSJ z RÚIAN. Následně byly sloupce označující příslušnost k ZSJ vykopírovány z prostředí GIS a na základě jednoznačných identifikátorů přiřazeny tabulkám v MS Excel.

Další krok spočíval v duplikování tabulky spádovosti adresních míst. V duplikované tabulce byly zachovány pouze sloupce obsahující kódy ZSJ, kódy katastrálních území, kódy MČ a odpovídající spádové školy. Zde byla použita funkce MS Excel Odebrat duplicitu, a tak byla zachována pouze tabulka zobrazující části ZSJ a k nim odpovídající spádové školy pro 1. a 2.stupeň. Do jednoho ze sloupců jsem odlišil, zda se ZSJ vyskytuje v tabulce pouze jednou (celá ZSJ má přiřazenou stejnou spádovost) nebo vícekrát (různým částem ZSJ je přiřazena různá spádovost). Abych eliminoval adresní místa bez přiřazené spádovosti, tak jsem smazal z tabulky části ZSJ, kterým nebyla přiřazena spádová škola.

Nyní bylo potřeba v prostředí GIS manuálně ZSJ, které byly v tabulce uvedeny po částech, pomocí nástroje Split rozdělit na odpovídající části, podobně jako to bylo realizováno u vrstvy ulic. K tomu opět pomohla již dříve vytvořená bodová spádovost. ZSJ, ve kterých se vyskytovala adresní místa bez přiřazené spádové školy, jsem v případě, že zbytek ZSJ měl jednu možnost spádovosti, nedělil. Pokud zbytek ZSJ byl rozdělen na části s různou spádovostí, manuálně jsem určil, ke které části byla část s nepřijízenou spádovostí nejbližší, a připojil ji k ní. Po provedení jsem opět podobně jako u ulic z atributové tabulky vykopíroval kódy všech

těchto částí ZSJ seřazené podle kódů ZSJ, a v prostředí MS Excel tyto kódy manuálně připojil k částem ZSJ ulic s přiřazenou spádovostí. U ZSJ, které měly jako celek přiřazeny jednu spádovou školu, se kódy opět přiřadily automaticky. Tabulku spádovosti částí ZSJ jsem opět duplikoval, smazal sloupce, až na kódy částí ZSJ a odpovídající spádovost a s využitím funkce Join ji připojil k vrstvě částí ZSJ v ArcGIS, a vyexportoval.

Třetí metodou bylo vytvoření polygonů z bodové vrstvy adresních míst strojově pomocí nástrojů programu ArcGIS. To bylo provedeno tak, že bodová vrstva adresních míst byla převedena funkcí Point to Raster na rastrovou vrstvu. Jako číselné hodnoty této vrstvy byly zvoleny kódy spádových škol. Zbytek vrstvy mimo původní adresní místa zůstal bez přiřazené hodnoty. Následně byla použita funkce Euclidean Allocation, kdy byla vytvořena nová rastrová vrstva, ve které byla každému „čtverečku“ přiřazena číselná hodnota podle hodnoty nejbližšího pixelu z předchozí vrstvy. Čtverečky bylo třeba zvolit o velikosti 10 pixelů, jelikož bylo ověřeno, že při hodnotě 1 pixel trvalo zpracování mnohem, mnohem déle. Oblast zpracování (Processing Extent) byla omezena jen na polygon území Prahy. V posledním kroku byla použita funkce Raster to Polygon, kdy byla na základě této rastrové vrstvy vytvořena polygonová vrstva, ve které každý polygon označoval území zahrnující pixely s jednou číselnou hodnotou, tedy body v prostoru spádové k určité škole. Tuto metodu hodnotím jako nejlepší a nejpřehlednější nejen mezi metodami polygonového mapového zobrazení, ale mezi všemi metodami mapového zobrazení.

6.2 Přiřazení spádovosti vrstvě statistických budov

Pro navazující analýzy pracující s počty obyvatel v jednotlivých budovách se hodilo také přiřadit spádovost statistickým budovám ve vrstvě z RSO. I zde v atributové tabulce shapefile chybí informace o tom, v jaké MČ statistické budovy leží, proto byla opět doplněna za pomoci funkce Spatial Join a vrstvy MČ z RÚIAN. Následně jsem podobně jako u vrstvy adresních míst vyexportoval atributovou tabulku shapefile, otevřel ji v programu MS Excel a vyčistil ji od nepotřebných sloupců.

Myšlenka přiřazení spádových škol statistickým budovám byla jednoduchá, vzhledem k tomu, že statistických budov je méně než adresních míst, přiřadit statistické budově odpovídající kód adresního místa, a následně přiřadit odpovídající spádovou školu. Bylo to ovšem poněkud komplikovanější vzhledem k tomu, že vrstva statistických budov neobsahuje kódy adresních míst z RÚIAN, nicméně obsahuje kódy adresních míst z RSO. A vrstva adresních míst z RSO kromě těchto kódů obsahuje požadované kódy adresních míst z RÚIAN. Odpovídající školy

pro 1. a 2. stupeň, pokud byla jedna i pokud jich bylo více, tak byly statistickým budovám v tabulce přiřazeny pomocí trojnásobného použití funkce SVYHLEDAT.

Nicméně vzhledem k tomu, že adresních míst je v tabulce z RÚIAN 133 265 a statistických budov 120 926, nastaly při párování komplikace v řádu stovek neodpovídajících záznamů, což je sice méně než 1 % všech párovaných údajů, ale vzhledem k obrovskému počtu dat bylo poměrně časově náročné tyto případy prošetřit a opravit. Případy byly procházeny v prostředí ArcGIS Pro, kdy bylo za pomoci podkladové mapy OpenStreetMap zkoumáno, zda se k statistické budově dá vzájemně jednoznačně přiřadit jiné adresní místo, které k ní nebylo automaticky přiřazeno pomocí výše uvedeného mechanismu. Tato manuální oprava zafungovala u 133 statistických budov.

Ohledně zbylých adresních míst jsem se po určitém váhání rozhodl použít pravidlo, že jedna statistická budova odpovídá jednomu adresnímu místu, tj. duplicitní statistické budovy přiřazené k tomtéž adresnímu místu byly vymazány. Ve výsledku se jednalo o 724 statistických budov, a zbylo jich 120 202. K 280 statistickým budovám neexistovalo odpovídající adresní místo v RSO. K 393 statistickým budovám pak existovalo adresní místo v RSO, ale k němu nebylo v tabulce přiřazeno adresní místo v RÚIAN. K 44 statistickým budovám pak bylo pomocí tabulky adresních míst v RSO nalezen kód odpovídajícího adresního místa v RÚIAN, ale tento kód už v současné tabulce adresních míst nebyl.

Často se jednalo o chybné budovy, které již byly zbořeny atd. Někdy chybně existovalo více bodů reprezentujících tytéž statistické budovy. Někdy bylo v rámci „budovy“ uvedeno více statistických budov, ale ne ke každé existovalo adresní místo. Někdy bylo k více reálným stavebním objektům přiřazeno více statistických budov, ale pouze jedno reálné adresní místo. Příkladem jsou nemocnice, které mají jen jednu adresu, ale v nich je množství různých pavilonů. Ve třech výše zmíněných případech statistická budova, které bylo přiřazeno korektní adresní místo, měla v tabulce kompletnější údaje a dala se tak považovat za „hlavní“ či správnou.

Posledních 5 vymazaných statistických budov činily ty, které byly uvedeny duplicitně k témuž skutečně existujícímu adresnímu místu z RÚIAN, například proto, že jedna adresa byla přiřazená k více vchodům též budovy, a všechny body měly určitý význam, nešlo určit, který z nich je hlavní a který vedlejší. Jeden z nich byl tedy vybrán a druhý smazán. U 29 statistických budov je uvedena jiná adresa než u odpovídajícího adresního místa a přiřazená

spádovost obou adres se liší. V tomto případě je použita spádovost adresního místa, takže spádovost podle adresy uvedené v tabulce statistických budov neodpovídá.

Důvodem smazání nejednoznačně přiřazených stavebních budov bylo i to, že tato vrstva je používána pouze k výpočtům týkajících se počtu obyvatel. Jako hlavní zdroj pro mapové zobrazení je nevhodná, jak už bylo zmíněno výše, vzhledem k tomu, že spádovost je vztažena k adresám a v této vrstvě jsou často uvedeny adresy, na kterých se nenachází vchod. Nicméně pro korektní provedení výpočtů bylo třeba přesunout obyvatele do odpovídajících budov v okolí. Ve 142 ze 724 vymazaných budov nebyli žádní obyvatelé evidováni. Ve 30 z nich minimálně při SLDB 2011, ale někdy i při SLDB 2021, nějakí obyvatelé žili, ale z důvodu nemožnosti nalézt odpovídající statistickou budovu, kde by mohli žít, byli tito obyvatelé ze statistiky vymazáni.

Ke zbylým 552 vymazaným budovám existovala odpovídající nevymazaná statistická budova ve stejné „budově,“ proto u této nevymazané jsem manuálně sečetl hodnoty z této a později vymazané statistické budovy, a obyvatelé se „nikde neztratili“. Vzhledem k tomu, že se mi nepodařilo najít žádnou chytrou funkci, která by vše spočítala automaticky, to opět bylo poněkud pracné. V některých případech bylo jasné, že hodnoty u více těchto statistických budov jsou totožné, tj. omylem byly zřejmě přiřazeny více bodům, které ale reprezentovaly tutéž statistickou budovu. V takovém případě jsem hodnoty nesčítal, ale jen vymazal duplicitní hodnoty a zachoval je pouze jednou.

Tabulku ukazující spádovost statistických budov v Praze z určitého projektu jsem měl k dispozici od vedoucí práce, tak jsem ji použil ke kontrole, že jsem všem statistickým budovám přiřadil odpovídající spádovou školu správně. Nicméně vzhledem k tomu, že data o spádovosti byla asi z roku 2016, dost se od současnosti lišila, mnoho statistických budov vzniklo a zaniklo, změnila se spádovost ve vyhláškách. I mimo to bylo v datech množství chyb, například někdy když vyhláška uváděla spádovost určité ulice v jedné MČ, byla tato spádová škola přiřazena celé ulici, a nebylo dodrženo pravidlo, že spádová škola je vždy ve stejné MČ jako odpovídající statistická budova. Z výše uvedených důvodů mi data zas tak moc nepomohla, nicméně přece jen jsem díky nim drobné chyby v mém přiřazení spádovosti objevil, což je pochopitelné, vzhledem k množství dat a tomu, v kolika krocích byla spádovost stanovována.

7. Výsledky a jejich diskuse

Výsledky práce, které jsou nedílně svázané s mapovými výstupy, nevhodnými pro vložení do textu vzhledem ke své velikosti, včetně jejich diskuse jsou dostupné v příloze 1 v prostředí ArcGIS Online.

8. Závěr

Ač se může zdát, že vymezení SO ZŠ nemá s geografíí nic společného, opak je pravdou. Problematika má prostorový aspekt, geografie v Hamplově definici popisuje interakce mezi jednotlivými prvky v určitém celku nebo území, což mohou být klidně školy, obecní samosprávy, rodiče, děti. Typickým konceptem pro geografii je také region, SO ZŠ je jedním z mnoha příkladů účelových regionů, vymezení SO ZŠ je vlastně pragmatickou regionalizací. V neposlední řadě geografický rozměr problematice přináší vhodnost mapového zobrazení SO ZŠ a využití GIS nejen pro toto zobrazení, ale i pro samotné vymezení SO ZŠ.

Ve světě je mnoho různých přístupů k rozdělování dětí do škol během povinné školní docházky. Na jedné straně je přístup zcela liberální, kdy rodiče mohou své děti zapsat do jakékoliv školy, školy mezi sebou o děti soupeří, a vzniká tržní, většinou spíše tzv. kvazitržní prostředí. Příkladem tohoto přístupu je Rusko a dlouhá léta to bylo také Chile. Protipólem je přístup, kdy jsou děti striktně přidělovány do základních škol podle toho, kde bydlí. Ten je zastoupen například ve Francii, zemi s dlouhou tradicí víry v rovnost lidí a snahy o sociální spravedlnost. Pokud rodiče chtějí své děti zapsat do jiné než spádové školy, musí požádat o výjimku starostu. Právě ve Francii je velmi časté mapové zobrazení SO ZŠ, nejčastěji bodově nebo polygonově.

V Česku je problematika ukotvena ve školském zákoně. Obce mají povinnost zajistit povinnou školní docházku pro všechny děti s místem trvalého pobytu na svém území, ale rodiče mají možnost zvolit pro své dítě i jinou než spádovou školu. Problematika se značně liší mezi venkovem, kde představitelé obcí, kde není škola, musí zajistit možnost plnit povinnou školní docházku v jiné obci, tedy domluvit se s jejími představiteli a přispívat na financování.

Ve městech je problematika opačná, jelikož tam je dle zákona třeba naopak území města nebo městských částí rozdělit na spádové obvody obecně závaznou vyhláškou. Jako forma této vyhlášky je doporučen seznam škol a k němu seznam ulic, které jsou vždy k jednotlivým školám přiřazeny. Specifická je situace ve statutárních městech, kde není úplně jasné, které

práva a povinnosti obce se přenáší na hlavní město Prahu a které na samotné MČ. To vždy stanoví statut konkrétního města.

Dalším zajímavým aspektem problematiky je ten, že spádovost je vázána na místo trvalého pobytu, což je v podstatě jen úřední institut, který nemusí mít nic společného se skutečným místem, kde člověk bydlí. Stejně jako se umělá změna místa trvalého pobytu využívá pro získání parkovací karty nebo únik před exekutorem, též ji umně využívají rodiče v rámci tzv. spádové turistiky, pokud jsou školy v daném městě přeplněné a přijaté děti se vybírají podle spádovosti. Tato problematika se poměrně často dostává do médií a je řešena lokálními politiky, obzvláště pokud „cizí“ děti z jiných obcí a městských částí zabírají místo dětem, které reálně v okolí školy bydlí. Obce vymyslely různé praktiky, jak tomu zabránit, například při zápisu do ZŠ požadovat čestné prohlášení, že místo trvalého pobytu otce je stejné jako dítěte, nebo dokonce doložit nájemní smlouvu. Ani jedno z opatření nemá úplně jasnou oporu v zákoně, bylo by lepší systémové řešení.

Na první pohled překvapivá je také kvalita a sofistikovanost vymezení SO ZŠ formou vyhlášek tvořených seznamem škol a odpovídajících ulic. Jak v Děčíně a Teplicích, kde problematiku zkoumala Houšková (2019), tak v Praze, jsou ve vyhláškách časté chyby, ať už jde o překlepy nebo o „ztrátu“ části ulic při kopírování souboru. Alarmující je také tvorba nového SO ZŠ, který byl vytvořen značně nelogicky jednou úřednicí bez toho, aby to s někým zkontrolovala nebo to po ní někdo zkontroloval. Při mapovém zobrazení bodovou formou je jasně vidět, že řada adresních míst byla ve vyhlášce opomenuta, zejména ty mimo uliční síť, ale nejen ta. Při využití polygonového zobrazení se polygony překrývají, jsou nespojité, mají zubaté hranice, a to téměř ve všech MČ v Praze. Když pominu nedbalost a případnou nelogičnost vymezení SO ZŠ, je také upozorňováno na případy, kde je vymezení SO ZŠ cíleně využíváno k segregaci dětí ze sociálně vyloučených lokalit, což se velmi snadno ztratí v nepřehledném seznamu ulic, ale ne tak v mapě.

V poslední době je trendem zveřejňování mapového zobrazení SO ZŠ na webových stránkách měst a MČ, což se dá hodnotit jistě pozitivně. Použity jsou různé metody zobrazení, bodové, liniové i polygonové. Osobně mi přijde nejlepší a nejpřehlednější zobrazení formou polygonů s tím, že lidé si mohou vyhledat i adresu jako bod a aplikace jim ukáže, ve kterém polygonu se tento bod nachází. Nicméně i bodové zobrazení například s využitím adresních míst nebo statistických budov je smysluplné. Liniové mapové zobrazení má více výhod a nevýhod.

Pro mapové zobrazení nebo jakoukoliv práci se SO ZŠ v prostředí GIS existuje několik zdrojů dat, nejpodstatnějšími jsou RÚIAN a RSO. Je zde hned několik bodových vrstev, které jsou podobné, ale ne totožné. Problémem je, že mezi nimi nelze úplně snadno přecházet, v různých vrstvách jsou body reprezentující objekty, které v jiných vrstvách chybí, což je poněkud nepříjemné, ale vzhledem k obrovské velikosti vrstev pochopitelné.

V práci jsou diskutovány jejich výhody a nevýhody. Stavební objekty z RÚIAN nejsou pro mapování SO ZŠ vhodné, ani budovy z RSO, jelikož se na nich může skrývat víc adres s rozdílnou spádovostí. Vhodné pro analýzy mohou být statistické budovy, jelikož vrstva obsahuje všechny objekty, které může někdo obývat, včetně počtu obyvatel budov. Vzhledem k přiřazení špatných adres statistických budov se mi ale jako nejlepší zdá vrstva adresních míst. Obsahuje sice i „falešné“ adresy, které nemají žádnou reálnou interpretaci, ale to ničemu nevadí. Navíc vrstva adresních míst z RÚIAN je poskytována zadarmo. Vrstva statistických budov z RSO

Osobně bych ale doporučil jít ještě dále a k ideálnímu vymezení SO ZŠ použít sofistikovanější metody prostorové analýzy. Nabízí se například ArcGIS a v něm nástroj Network Analyst, ale jistě existují i jiné způsoby. Když nástroj zadáme lokaci všech adres, všech škol a uliční sítě, nástroj nám určí pro každou adresu nejbližší školu. Je možné tam přidat také využití MHD a použít jako rozhodující kritérium čas, což analýzu ještě více přiblíží realitě. Několik vrstev dopravy je volně dostupných z Geoportálu Praha (2023). Tento nástroj bohužel neumí pracovat s kapacitou jednotlivých škol, proto je třeba výsledky pro ideální vymezení ještě upravit. Nabízí se například najít nejen nejbližší zařízení, ale nejbližší třeba 3-5 a potom vše upravit částečně ručně v programu MS Excel. Pravděpodobně by to šlo i automatizovaněji v nějakém sofistikovanějším software.

SO ZŠ ale nelze vymezit pouze strojově, je potřeba zohlednit také „měkké“ faktory a lokální specifika. Můj návrh nicméně je jako podklad a pro eliminování nedbalého až nesmyslného vymezení SO ZŠ nejprve použít program, jako například ArcGIS. Dalším krokem by pak bylo vymezení konzultovat s aktéry jako rodiče a školy, zohlednit a případně konzultovat s odborníky sociální strukturu společnosti, dopravní možnosti, zda existují místa, kudy není vhodné, aby děti chodily z důvodu bezpečnosti, hygieny atd. Každopádně by mi přišlo vhodné použít jako základní zobrazení spádovosti mapu, a z ní pak bude možné v případě potřeby generovat minimálně částečně automatizovaně obecně závaznou vyhlášku formou klasického seznamu.

Co se týče toho, zda zachovat stávající koncepci SO ZŠ nebo ji nějak změnit, můj názor je ten, že vzhledem k sociální spravedlnosti by systém měl být spíše rigidnější než teď, podobně jako je třeba ve Francii. SO ZŠ by ale měly být vymezovány sofistikovaně, logicky a spravedlivě, přibližně jak jsem to popsal v předchozím odstavci, ne laxně, chaoticky nebo v horším případě, aby těm bohatším a schopnějším byly jako spádové přiřazovány školy kvalitní a s dobrou reputací, a naopak sociálně vyloučeným lokalitám jako celku školy málo kvalitní.

Nicméně jedna důležitá podmínka je, že všechny školy budou kontrolovány a silně podporovány, aby poskytovaly kvalitní výuku, reagující na tep doby. Podporovat je třeba školy nejen po stránce finanční, ale i formou školení, supervizí učitelů atd. Školy by se měly podporovat taky navzájem, mohlo by docházet například k rotaci učitelů mezi jednotlivými školami. Všechny by měly poskytovat aspoň základní kroužky, ať rodiče nemusí kvůli klavíru nebo fotbalu dávat dítě na jinou školu. Pokud budou školy naopak podporovány v rozmanitosti a budou se nadále předhánět v tom, která je kvalitnější a která nabízí více mimoškolních aktivit, v takovém případě se ve spojení se spádovostí jedná o podivný hybridní systém, který je asi sice lepší zachovat, jak ukazují příklady ze světa, ale není to o moc lepší než bez něj.

9. Použité zdroje a literatura

9.1 Odborná literatura

ČADA, K., HŮLE, D. (2019): Analýza segregace v základních školách z pohledu sociálního vyloučení. Odbor pro sociální začleňování Úřadu vlády ČR, Praha.

DELLIN, L. (2007): Sborník z konference Trvalý pobyt: Některé praktické dopady současného systému hlášení místa trvalého pobytu. Kancelář ombudsmana, Praha.

FOLPRECHTOVÁ, E. (2017): Spádová turistika v primárním školství. Diplomová práce, Katedra veřejné a sociální politiky, FSV UK, Praha.

GREGORY, D. a kol. (2009): The Dictionary of Human Geography. Fifth edition. Blackwell Publishing. Wiley-Blackwell, Singapur.

HAMPL, M. (1998): Realita, společnost a geografická organizace: hledání integrálního řádu. Karolinum, Praha.

HAMPL, M. (1999). Koncepční otázky sociogeografické regionalizace – desatero poznámek. In: Sborník k mezinárodní konferenci “Regionalizace České republiky”. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Ústí nad Labem, 5-10.

HAMPL, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, Praha.

HERNÁNDEZ, M., CARRASCO, A. (2020): The Transition From a Deregulated Market to a Centralised School Admission System in Chile: Mapping Middle-Class Responses to New School Choice Rules. Compare: A Journal of Comparative and International Education, 52(7), 1107-1124.

HORÁK, J. (2015): Prostorové analýzy dat. Institut geoinformatiky, Hornicko-geologická fakulta VŠB-TU, Ostrava.

HOUŠKOVÁ, Z. (2019): Vymezování spádových obvodů základních škol v Česku: případová studie měst Děčín a Teplice. Bakalářská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, Praha.

CHROMÝ, P. (2008): Regiony v proměnách času a prostoru. Úvaha o metodických přístupech nové regionální geografie. *Miscellanea Geographica*, 2008, 14, 57–64.

IBRAGIMOVA Z. F., FRANTS M. V. (2021): Inequality of Educational Opportunity in Soviet and Post-Soviet Russia: An Empirical Analysis. *Educational Studies Moscow*, 18(2), 43–62

KAIROV, I. A., PETROV F. N. (1966): Педагогическая энциклопедия т. 3. Советская энциклопедия, Moskva.

KUČEROVÁ, S. R. (2012): Proměny územní struktury základního školství v Česku. Česká geografická společnost, Praha.

KUČEROVÁ S. R. (2020): Special Issue: Geography of education. *Journal of Pedagogy*, 11(1), 5–9.

MAJGAARD, K., MINGARD, A. (2012): Education in Sub-Saharan Africa. A Comparative Analysis. The World Bank, Washington D. C.

MAROUŠEK, R., OSMAN, R. (2014): Prostor(y) geografie. Karolinum, Praha.

- MEYER, P., KUČEROVÁ, S. R. (2018): Do pupils attend the nearest elementary school to their homes? Factors in school choice in the urban environment of Liberec, Czechia. *AUC Geographica* 53(1), 70–82.
- MEYER, P. (2023): Proces formování spádových obvodů základních škol v Česku. Disertační práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha.
- OECD (2019): *Balancing School Choice and Equity: An International Perspective Based on Pisa*. OECD Publishing, Paris.
- PAASI, A. (1986): The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. *Fennia*, 164(1), 105–146
- PÖDER, K, a kol. (2016): Family Background and School Choice in Cities of Russia and Estonia: Selective Agenda of the Soviet Past and Present. *Studies of Transition States and Societies*, 8(3), 5-28.
- POWER, S. a kol. (2013): *Lasting Benefits. The Long-term Legacy of the Assisted Places Scheme for Assisted Place Holders*. WISERD Hub, Cardiff University, Cardiff.
- SEPPANEN, P. a kol. (2015): *Contrasting Dynamics in Education Politics of Extremes. School Choice in Chile and Finland*. Sense Publishers, Rotterdam.
- STARKEY, P. (2007): Rural transport services in Africa. Lessons from rapid appraisal surveys in Burkina Faso, Cameroon, Tanzania and Zambia. SSATP Working Paper No. 87-B. The World Bank.
- STRAKOVÁ, J., SIMONOVÁ, J. (2015): Výběr základní školy v ČR a faktory, které jej ovlivňují. *Sociologický časopis*, 51(4), 587-606.
- ÚLEHLA, V. (2020): Vymezování a mapování spádových obvodů základních škol: případová studie MČ Praha 3. Bakalářská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha.
- WEISS, M. (2001): Quasi-Märkte im Schulbereich. Eine ökonomische Analyse. In: Oelkers, J.: *Zukunftsfragen der Bildung*. Beltz, Weinheim. 69-85.

9.2 Zákony a další právní předpisy

Obecně závazná vyhláška č. 55/2000 Sb. hl. m. Prahy, kterou se vydává Statut hlavního města Prahy.

Obecně závazná vyhláška č. 20/2011 Sb. hl. m. Prahy: o školských obvodech zákl. škol.

Obecně závazná vyhláška č. 17/2016 Sb. hl. m. Prahy: o školských obvodech zákl. škol.

Obecně závazná vyhláška č. 1/2018 Sb. hl. m. Prahy: o školských obvodech zákl. škol.

Obecně závazná vyhláška č. 3/2019 Sb. hl. m. Prahy: o školských obvodech zákl. škol.

Obecně závazná vyhláška č. 4/2020 Sb. hl. m. Prahy: o školských obvodech zákl. škol.

Obecně závazná vyhláška č. 4/2021 Sb. hl. m. Prahy: o školských obvodech zákl. škol.

Obecně závazná vyhláška č. 1/2023 Sb. hl. m. Prahy: o školských obvodech zákl. škol.

Obecně závazná vyhláška statutárního města Brna č. 20/2001, kterou se vydává Statut města Brna.

Úmluva o právech dítěte. Přijata Valným shromážděním OSN. 20. listopadu 1989.

Usnesení č. 2/1993 Sb.: Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky. Znění platné od 1. 10. 2021.

Usnesení rady ministrů RSFSR ze dne 29. prosince 1959 č. 2027: об утверждении положений о восьмилетней школе, средней общеобразовательной трудовой политехнической школе с производственным обучением и вечерней (сменной) средней общеобразовательной школе

Zákon SSSR ze dne 19. července 1973 č. 4536-VIII: об утверждении основ законодательства союза сср и союзных республик о народном образовании в ред. Закона СССР от 27.11.1985 - Ведомости ВС СССР, 1985, N 48, ст. 918)

Zákon č. 89/1995 Sb.: Zákon o státní statistické službě. Znění platné od 1. 4. 2023 do 31. 12. 2023.

Zákon č. 326/1999 Sb.: Zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. Znění platné od 20. 9. 2023 do 31. 12. 2023.

Zákon č. 128/2000 Sb.: Zákon o obcích. Znění platné od 1. 7. 2023 do 31. 12. 2023.

Zákon č. 131/2000 Sb.: Zákon o hlavním městě Praze. Znění platné od 1. 7. 2023 do 31. 12. 2023.

Zákon č. 133/2000 Sb.: Zákon o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů. Znění platné od 1. 2. 2022.

Zákon č. 243/2000 Sb.: Zákon o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní). Znění platné od 1. 1. 2021.

Zákon č. 500/2004 Sb.: Správní řád. Znění platné od 1. 1. 2021.

Zákon č. 561/2004 Sb.: Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Znění platné od 1. 7. 2023 do 31. 12. 2023.

Zákon č. 111/2009 Sb.: Zákon o základních registrech. Znění platné od 1. 4. 2023 do 31. 12. 2023.

Zákon č. 194/2010 Sb.: Zákon o veřejných službách v přepravě cestujících a o změně dalších zákonů. Znění platné od 1.9.2022.

Zákon č. 89/2012 Sb.: Občanský zákoník. Znění platné od 6. 1. 2023.

Zákon č. 256/2013 Sb.: Zákon o katastru nemovitostí (katastrální zákon). Znění platné od 1. 9. 2022.

9.3 Internetové články a další internetové stránky

ADRESATP (2023): Hledáte adresu pro váš trvalý pobyt za výhodnou cenu?, <https://www.adresatp.cz/> (cit. 5. 11. 2023)

ČSÚ (2016): Počet obyvatel dle SLDB – trvalý pobyt, <https://www.czso.cz/csu/rso/pocet-obyvatel-dle-sldb-trvaly-pobyt> (cit. 5. 11. 2023)

ČSÚ (2017): Metodika RSO. Adresa, <https://www.czso.cz/csu/rso/adresa> (cit. 5. 7. 2023).

ČSÚ (2018a): Metodika RSO. Budova, https://www.czso.cz/csu/rso/budova_rso (cit. 5. 7. 2023).

ČSÚ (2018b): Ceník informačních služeb a produktů. Území, sídelní struktura, <https://www.czso.cz/csu/czso/cenik-informacnich-sluzeb-a-produktu-bwut?skupina=34> (cit. 5. 7. 2023).

ČSÚ (2023a): Registr sčítacích obvodů a budov, https://www.czso.cz/csu/rso/registr_scitacich_obvodu (cit. 5. 7. 2023).

ČÚZK (2021a): FAQ – často kladené otázky k VFR, [https://www.cuzk.cz/ruian/Poskytovani-udaju-ISUI-RUIAN-VDP/Vymenny-format-RUIAN-\(VFR\)/FAQ-casto-kladene-otazky-k-VFR.aspx](https://www.cuzk.cz/ruian/Poskytovani-udaju-ISUI-RUIAN-VDP/Vymenny-format-RUIAN-(VFR)/FAQ-casto-kladene-otazky-k-VFR.aspx) (cit. 5. 7. 2023).

ČÚZK (2021c): Registr územní identifikace, adres a nemovitostí (RÚIAN), [https://geoportal.cuzk.cz/\(S\(es5riilbgrhu1a1rxn4t4ni0\)\)/Default.aspx?mode=TextMeta&text=dSady_RUIAN&menu=31](https://geoportal.cuzk.cz/(S(es5riilbgrhu1a1rxn4t4ni0))/Default.aspx?mode=TextMeta&text=dSady_RUIAN&menu=31) (cit. 5. 7. 2023).

EDCHOICE (2023): What are School Vouchers? Types of School Choice, <https://www.edchoice.org/school-choice/types-of-school-choice/what-are-school-vouchers-2/> (cit. 5. 11. 2023)

EDUCATION COMMISSION OF THE STATES (2020): 50-State Comparison: Free and Compulsory School Age Requirements, <https://reports.ecs.org/comparisons/free-and-compulsory-school-age-requirements-all> (cit. 12. 10. 2023)

HRADILKOVÁ BARTOVÁ, E. (2016): Zápisová turistika: Rodiny se kvůli škole nejen fiktivně stěhují, dokonce i falšují nájemní smlouvy. Hlídací pes.org, <http://hlidacipes.org/zapisova-turistika-rodiny-se-kvuli-skole-nejen-fiktivne-stehuji-dokonce-i-falsuji-najemni-smlouvy/> (cit. 5. 11. 2023).

CHMELÍK, V. (2022): Pokud v obci není základní škola a děti s trvalým pobytem v této obci dojíždí do základní školy mimo obec, je tato obec povinna uzavřít se zřizovatelem základní školy smlouvu o spádové škole? Kolik by činila úplata za takovou smlouvu v souvislosti s náklady na žáka? Budou pak muset děti docházet do spádové školy, nebo budou mít možnost si základní školu vybrat? Poradna pro obce, <https://www.poradnaproobce.cz/odpoved?id=327> (cit. 16. 10. 2022)

KALECKÝ, L. (2012): Středisková soustava osídlení – moderní utopie, nebo tradiční nástroj uspořádání prostoru? Deník veřejné správy, <https://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6544450> (cit. 16. 10. 2023).

LANGR, I. (2016): Kam až může zajít spádová turistika v ZŠ, FOCUS (by Ivan Langr), <http://ivanlangr.blogspot.cz/2016/02/kam-az-muze-zajit-spadova-turistika-v-zs.html> (cit. 5. 11. 2023)

MAČÍ, J. (2023): Porazili spádové turisty. Chystá se ale změna zákona. Seznam Zprávy, <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-porazili-spadove-turisty-chysta-se-ale-zmena-zakona-232087> (cit. 5. 11. 2023).

MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE ET DE LA JEUNESSE (2023b): L'inscription à l'école élémentaire, <https://www.education.gouv.fr/l-inscription-l-ecole-elementaire-6257> (cit. 3. 7. 2023)

MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE ET DE LA JEUNESSE (2023c): Le fonctionnement de la carte scolaire dans le second degré, <https://www.education.gouv.fr/le-fonctionnement-de-la-carte-scolaire-dans-le-second-degre-11555> (cit. 3. 7. 2023)

MŠMT (2021): Školy a školská zařízení zřizované obcí a krajem. Průvodce platnou právní úpravou a metodický návod zejména pro obce, kraje a ředitele škol a školských zařízení

zřizovaných obcemi a kraji, <https://www.edu.cz/methodology/skoly-a-skolska-zarizeni-zrizovane-obci-a-krajem/> (cit. 16. 10. 2023)

OFFIRENT.CZ (2022): Virtuální trvalý pobyt Praha, <https://offirent.cz/virtualni-trvaly-pobyt-praha/> (cit. 5. 11. 2023)

PARENTS.FR (2023): Comment fonctionne la carte scolaire ? , <https://www.parents.fr/enfant/ecole/vie-scolaire/comment-fonctionne-la-carte-scolaire-337795> (cit. 3. 7. 2023)

PARIS (2023a): L'inscription à l'école et la carte scolaire, <https://www.paris.fr/pages/vie-scolaire-2048#la-sectorisation-a-l-ecole> (cit. 3. 7. 2023)

PARLIAMENT OF AUSTRALIA (2004): Chapter One - Schools funding: a historical and political context. Commonwealth funding for schools. Completed inquiries and reports, https://www.aph.gov.au/Parliamentary_Business/Committees/Senate/Education_Employment_and_Workplace_Relations/Completed_inquiries/2002-04/schoolfunding/report/03ch1 (cit. 5. 11. 2023).

PRAHA 6 (2023): Konec spádové turistiky v Praze 6: šestkové školy jsou pro šestkové děti, https://www.praha6.cz/zpravodajstvi/konec-spadove-turistiky-v-praze-6-sestkove-skoly-jsou-pro-sestkove-deti_64443.html (cit. 5. 11. 2023)

PŠENIČKOVÁ, J. (2016): Devianti a korupčníci. Liberecký politik ostře kritizuje rodiče školáků, https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/skola-spadova-turistika-namestek-udavac.A160112_111535_liberec-zpravy_dtd (cit. 5. 11. 2023).

RIZIKYOVÁ, M. (2022): K zápisu do školy s nájemní smlouvou. Gazdík chce rodičům znemožnit „spádovou turistiku.“ Lidovky.cz https://www.lidovky.cz/domov/zapis-do-skoly-prvnaci-ministr-gazdik-spadova-turistika-zmena-trvaleho-bydliste.A220522_203042_in_domov_vag (cit. 5. 11. 2023).

ROSER, M. (2021): Access to basic education: Almost 60 million children of primary school age are not in school. Our World in Data, <https://ourworldindata.org/children-not-in-school> (cit. 4. 6. 2023).

SKÁLA, P. (1998): Čísla, podle kterých se orientujeme. Zeměměřič, 1998, 9+10, <https://www.zememeric.cz/9+10-98/popiscis.html> (cit. 5. 7. 2023).

STEIDLOVÁ, T., HERMAN, S. (2022): Číslování budov. Metodické doporučení k činnosti územních samosprávných celků. Odbor veřejné správy, dozoru a kontroly Ministerstva vnitra ČR, <https://www.mvcr.cz/odk2/soubor/metodicke-doporuceni-k-cinnosti-usc-c-14-1-cislovani-budov.aspx> (cit. 16. 10. 2023).

UNESCO (2021): The persistent teacher gap in sub-Saharan Africa is jeopardizing education recovery, <https://www.unesco.org/en/articles/persistent-teacher-gap-sub-saharan-africa-jeopardizing-education-recovery> (cit. 4. 6. 2023)

UNITED NATIONS (2023): Treaty Collections. 11. Convention on the Rights of the Child, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&clang=_en (cit. 12. 10. 2023)

VESELÝ, M., ŠKROBÁKOVÁ, L. (2017): Tvorba obecně závazných vyhlášek. Stanovení školských obvodů spádových mateřských a základních škol. Metodické doporučení k činnosti územních samosprávných celků. Odbor veřejné správy, dozoru a kontroly Ministerstva vnitra ČR, <https://www.mvcr.cz/odk2/soubor/metodicke-doporuceni-c-6-tvorba-obecne-zavaznych->

[vyhlasek-stanoveni-skolskych-obvodu-spadovych-materskych-a-zakladnich-skol.aspx](#) (cit. 16. 10. 2023).

ZELENÉ MĚSTO (2023): Zelené Město Heights, <https://zelene-mesto.cz/> (cit. 7. 11. 2023).

ZŠ CHMELNICE (2019a): Výroční zpráva Chmelnice 2018/2019, https://zschmelnice.cz/sites/default/files/docs/1819_vyrocní_zprava.pdf (cit. 7. 11. 2023).

ZŠ CHMELNICE (2019b): Výsledky přijímacího řízení do 1. Ročníku 2019/2020, https://zschmelnice.cz/sites/default/files/2019_2020.pdf (cit. 7. 11. 2023).

ZŠ CHMELNICE (2020): Výsledky přijímacího řízení do 1. Ročníku 2020/2021, https://zschmelnice.cz/sites/default/files/docs/Ukoly/od6_4/vysledky_zapis.pdf (cit. 7. 11. 2023).

ZŠ CHMELNICE (2022a): Výroční zpráva Chmelnice 2021/2022, https://zschmelnice.cz/sites/default/files/docs/2223/vyrocní_zprava_21_22.pdf (cit. 7. 11. 2023).

ZŠ CHMELNICE (2022b): Výsledky přijímacího řízení pro 1. Ročník 2022/2023, <https://zschmelnice.cz/sites/default/files/docs/2122/vysledkyzapis.pdf> (cit. 7. 11. 2023).

9.4 Mapové portály a online aplikace

ACADÉMIE DE BORDEAUX (2023): Carte des secteurs de collège de Bordeaux, <https://www.ac-bordeaux.fr/media/51842/download> (cit. 4. 7. 2023).

ACADÉMIE DE LYON (2023): Carte scolaire 2023/2024, <https://www.ac-lyon.fr/media/38033/download> (cit. 4. 7. 2023).

ACADÉMIE DE RENNES (2023): La sectorisation. Rennes, <https://www.ac-rennes.fr/media/15308/download> (cit. 4. 7. 2023)

BORDEAUX (2023): Plans, <https://plan.bordeaux.fr/bordeaux/> (cit. 3. 7. 2023)

CONSEIL DÉPARTEMENTAL HAUTE-GARONNE.FR (2023a): La sectorisation dans les collèges, <https://www.haute-garonne.fr/service/la-sectorisation> (cit. 4. 7. 2023)

DÉPARTEMENT ALPES-MARITIMES (2023): A quel collège public êtes-vous rattachés?, <https://mesdemarches06.fr/education/a-quel-college-public-etes-vous-rattache/> (cit. 4. 7. 2023)

DÉPARTEMENT BOUCHES-DU-RHÔNE (2023): La sectorisation, <https://www.departement13.fr/nos-actions/education/les-colleges/la-sectorisation/#sectorisation> (cit. 4. 7. 2023).

DÉPARTEMENT HERAULT (2023): Sectorisation scolaire des collèges publics de l'Hérault à la rentrée 2023, <https://geoceane.fr/SECTORISATIONHERAULT/> (cit. 4. 7. 2023).

INSTITUT PLÁNOVÁNÍ A ROZVOJE HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY (2023): Praha včera, <https://app.iprpraha.cz/apl/app/prahavcera/> (cit. 5. 7. 2023).

L'ANNUAIRE DE L'ÉDUCATION (2023): Carte scolaire - De quel collège dépendez-vous?, <https://annuaire-education.fr/carte-scolaire/> (cit. 4. 7. 2023)

LOIRE ATLANTIQUE (2023b): Connaitre son collège de rattachement, <https://loire-atlantique.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=80cec632eeff426a9d5cc22c64dc9983> (cit. 4. 7. 2023).

LYON (2023): Carte du périmètre scolaire à Lyon pour les écoles élémentaires, <https://www.lyon.fr/sites/lyonfr/files/content/documents/2023-03/carte-p%C3%A9rim%C3%A8tre-scolaire-lyon-%C3%A9coles-%C3%A9l%C3%A9mentaires-2023-2024.pdf> (cit. 3. 7. 2023).

MARSEILLE (2023): Secteurs scolaires, https://secteursscolaires.marseille.fr/ecoles_elementaires (cit. 3. 7. 2023)

MAPY.CZ (2023): Panorama, <https://mapy.cz/zakladni?x=14.4673356&y=50.0853987&z=15&l=0&pano=1> (cit. 5. 7. 2023).

MONTPELLIER.FR (2023): Recherche de votre école de secteur, <https://perimscol.montpellier.fr/> (cit. 3. 7. 2023)

NANTES MÉTROPOLE & VILLE (2023): Quelle est mon école de rattachement?, <https://eservices.nantesmetropole.fr/education-periscolaire/commencer-recherche-ecoles-rattachement-nantes> (cit. 3. 7. 2023)

NORD (2023): Trouver mon collège de secteur, <https://services.lenord.fr/trouver-mon-college-de-secteur> (cit. 4. 7. 2023)

RENNES MÉTROPOLE (2023b): Dans quelle école de Rennes ira mon enfant ?, <https://metropole.rennes.fr/dans-quelle-ecole-de-rennes-ira-mon-enfant> (cit. 3. 7. 2023)

TOULOUSE MAIRIE-MÉTROPOLE (2023): Périmètres scolaires 2023-2024, <https://carto.toulouse-metropole.fr/adws/app/394a217f-3604-11ea-8d0d-a55056b44d41/index.html?context=The2> (cit. 3. 7. 2023)

VILLE DE LILLE (2023): Cartographie interactive des équipements, <https://www.lille.fr/Cartographie-interactive-des-equipements> (cit. 3. 7. 2023)

VILLE DE NICE (2023): Rechercher votre école, <https://citoyens.ville-nice.fr/maelis-educ/fr/p/67/rechercher-votre-ecole.xhtml> (cit. 3. 7. 2023)

9.5 Zdroje dat

AUSTRALIAN CURRICULUM, ASSESSMENT AND REPORTING AUTHORITY (2022): National report on schooling in Australia. Student numbers. Key facts. Time series – table, <https://www.acara.edu.au/reporting/national-report-on-schooling-in-australia/student-numbers> (cit. 5. 11. 2023).

CONSEIL DÉPARTEMENTAL HAUTE-GARONNE.FR (2023b): Sectorisation des collèges : classes de 6ème, <https://haute-garonne.opendatasoft.com/explore/dataset/sectorisation-colleges-classes-6eme/export/> (cit. 4. 7. 2023)

ČSÚ (2023b): E-katalog geografických produktů RSO. Adresní místa – bod, <https://www.czso.cz/csu/rso/adresni-mista-bod> (cit. 5. 7. 2023).

ČSÚ (2023c): E-katalog geografických produktů RSO. Budovy s číslem domovním a vchody (statistické budovy) – bod, <https://www.czso.cz/csu/rso/budovy-s-cislem-domovnim-vchody-bod> (cit. 5. 7. 2023).

ČSÚ (2023d): E-katalog geografických produktů RSO. Budovy s číslem domovním – bod, https://www.czso.cz/csu/rso/budovy_s_cislem (cit. 5. 7. 2023).

ČSÚ (2023e): Vybraná data z RSO – ulice a ostatní veřejná prostranství, stavební objekty, statistické budovy a adresní místa, aktualizace k 1. 4. 2023. Data ve vlastnictví PřF UK, nejsou veřejně dostupná.

ČÚZK (2021b): Popis atributů jednotlivých vrstev a popis použitých zkratk, https://services.cuzk.cz/shp/PREHLED_zkratek_27_01_2021.pdf (cit. 5. 7. 2023)

ČÚZK (2021d): Struktura a popis výměnného formátu RÚIAN (VFR), [https://www.cuzk.cz/Uvod/Produkty-a-sluzby/RUIAN/2-Poskytovani-udaju-RUIAN-ISUI-VDP/Vymenny-format-RUIAN/Vymenny-format-RUIAN-\(VFR\)/Struktura-a-popis-VFR-1_8_0.aspx](https://www.cuzk.cz/Uvod/Produkty-a-sluzby/RUIAN/2-Poskytovani-udaju-RUIAN-ISUI-VDP/Vymenny-format-RUIAN/Vymenny-format-RUIAN-(VFR)/Struktura-a-popis-VFR-1_8_0.aspx) (cit. 5. 7. 2023).

ČÚZK (2023a): Adresní místa RÚIAN ve formátu CSV, aktualizace k 31. 8. 2023, <https://nahlizenidokn.cuzk.cz/StahniAdresniMistaRUIAN.aspx> (cit. 5. 7. 2023).

ČÚZK (2023b): Adresní místa RÚIAN ve formátu CSV. Popis atributů, https://vdp.cuzk.cz/vymenny_format/csv/ad-csv-struktura.pdf (cit. 5. 7. 2023).

ČÚZK (2023c): Veřejný dálkový přístup, <https://vdp.cuzk.cz/> (cit. 5. 7. 2023).

ČÚZK (2023d): Vybraná data RÚIAN poskytovaná po obcích ve formátu SHP, aktualizace k 22. 9. 2023, <https://services.cuzk.cz/shp/obec/epsg-5514/> (cit. 5. 7. 2023).

DATA.GOUV.FR (2023): Périmètres scolaires de la ville de Nantes, <https://www.data.gouv.fr/fr/datasets/perimetres-scolaires-de-la-ville-de-nantes/> (cit. 3. 7. 2023).

DATA HÉRAULT (2023): Carte scolaire des écoles élémentaires de Montpellier, <https://www.herault-data.fr/explore/dataset/carte-scolaire-des-ecoles-elementaires-de-montpellier/export/> (cit. 3. 7. 2023)

LOIRE ATLANTIQUE (2023a): Carte scolaire des collèges publics de Loire-Atlantique, https://data.loire-atlantique.fr/explore/dataset/224400028_carte-scolaire-des-colleges-publics-de-loire-atlantique/export/?disjunctive.commune (cit. 4. 7. 2023).

MÉTROPOLE GRAND LYON (2020): Secteurs des collèges de la Métropole de Lyon, <https://data.grandlyon.com/jeux-de-donnees/secteurs-colleges-metropole-lyon/info> (cit. 4. 7. 2023)

MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE ET DE LA JEUNESSE (2023a): Carte scolaire des collèges publics, <https://data.education.gouv.fr/explore/dataset/fr-en-carte-scolaire-colleges-publics/table> (cit. 4. 7. 2023)

OUR WORLD IN DATA (2023): Population, 1950 to 2100, Russia, <https://ourworldindata.org/grapher/population-with-un-projections?country=~RUS> (cit. 25. 6. 2023)

PARIS (2023b): Secteurs scolaires – Collèges, <https://opendata.paris.fr/explore/dataset/secteurs-scolaires-colleges> (cit. 4. 7. 2023)

PARIS (2023c): Secteurs scolaires – Ecoles élémentaires, <https://opendata.paris.fr/explore/dataset/secteurs-scolaires-ecoles-elementaires/export/> (cit. 3. 7. 2023)

RENNES MÉTROPOLE (2023a): Carte scolaire de l'enseignement primaire sur la Ville de Rennes, https://data.rennesmetropole.fr/explore/dataset/carte_scolaire_primaire_rennes/export/ (cit. 3. 7. 2023)

STRASBOURG.EU (2023): Secteurs scolaires des écoles élémentaires,
https://data.strasbourg.eu/explore/dataset/secteurs_scolaires_ecoles_elementaires/custom/
(cit. 3. 7. 2023)

Přílohy

Příloha 1: Mapová aplikace obsahující většinu výše zmíněných mapových výstupů práce

Aplikace je dostupná na odkazu:

<https://cuni.maps.arcgis.com/apps/instant/atlas/index.html?appid=f3cb8f29276d4d4686120ddb76b8f431>

Příloha 2: Specifikace parametrů dat využitelných pro mapové znázornění SO ZŠ

Tabulka vlastností zkoumaných datových vrstev z RÚIAN a RSO

	RÚIAN – stavební objekty v SHP	RÚIAN – adresní místa v SHP	RÚIAN – adresní místa v CSV	RSO – budovy s číslem domovním	RSO – statistické budovy	RSO – adresní místa
Počet prvků v Praze	155 301	133 265	133 260	117 830	120 926	133 004
Počet s číslem domovním	114 390	133 265	133 260	117 830	120 926	133 004
Kód stavebního objektu (RÚIAN)	ANO	ANO	NE	ANO	ANO	ANO
Kód adresního místa (RÚIAN)	NE	ANO	ANO	NE	NE	ANO
Kód vchodu (RÚIAN)	NE	NE	NE	ANO	ANO	ANO
Identifikátor budovy, tzv. IDOB (RSO)	NE	NE	NE	ANO	ANO	ANO
Identifikátor adresy, tzv. IDADR (RSO)	NE	NE	NE	ANO	ANO	ANO
Kód MČ	ANO	ANO	ANO	ANO	NE	NE
Název MČ	NE	NE	ANO	ANO	NE	NE
PSC	NE	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
Kód části obce / katastrálního území	ANO (pouze s č. p. / č. ev.)	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Název části obce / katastrálního území	NE	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
Kód a název ZSJ	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO
Číslo popisné/evidenční	ANO (text)	ANO (text)	ANO	ANO	ANO	ANO

Kód ulice	NE	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Název ulice	NE	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
Číslo orientační	NE	ANO (text)	ANO	ANO	ANO	ANO
Datum dokončení	NĚKDY	NE	NE	ANO (2001+)	ANO (2001+)	ANO (2001+)
Datum platnosti dat	NE	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
Kód způsobu využití	NĚKDY	NE	NE	ANO	ANO	NE
Počet evidovaných obyvatel k 31.12.2011	NE	NE	NE	ANO	ANO	NE
Počet obyvatel dle SLDB 2021 – obvyklý pobyt	NE	NE	NE	NE	ANO	NE
Počet bytů	NE	NE	NE	ANO	ANO	ANO

Zdroje dat: ČSÚ 2023b, ČSÚ 2023c, ČSÚ 2023d, ČSÚ 2023e, ČÚZK 2021b, ČÚZK 2023a, ČÚZK 2023b, ČÚZK 2023d

Vrstva stavebních objektů z RÚIAN – nedostatky

Vrstva stavebních objektů stažená ve formátu SHP obsahuje oproti VDP (ČÚZK 2023c) chyby, a je oproti němu zastaralá.

- V atributové tabulce SHP jsou uvedeny i reálně neexistující stavební objekty. Ve VDP správně chybí. Často se jedná o budovy, které byly zbořeny v relativně nedávné době. (Jeseniova 2593/98, Žižkov č. p. 2724, Žižkov č. p. 2844).
- V atributové tabulce SHP chybí některé reálně existující stavební objekty. Ve VDP správně jsou. Většinou se jedná o nově postavené budovy (Počernická č. p. 3479, Ramonova č. p. 3466)
- V atributové tabulce SHP se stavební objekty vyskytují jako objekt s jiným kódem než ve VDP, například když byla na stejném místě postavena jiná budova.
- Některé stavební objekty jsou chybně uvedeny v atributové tabulce dvakrát, ve VDP pouze jednou správně
- Některé objekty jsou chybně zahrnuty v atributové tabulce jako celek i po částech, ve VDP pouze jedním z těchto způsobů (Květinová 4-12)

Některé chyby se však týkají nejen atributové tabulky SHP, ale i samotného VDP.

- Některé stavební objekty reálně neexistují (Malešická 2842/16a, Malešická č. ev. 5, Na Třebešíně 386/7 a množství objektů bez č. p. / č. ev.). Tyto stavební objekty nejspíš přestaly existovat a nebyly odstraněny z databáze.
- Některé reálně existující stavební objekty jsou uvedeny dvakrát pod různými kódy (Malešická č. ev. 22, Na Mokříně č. ev. 52 nebo Jilmová 2875/10a jsou tam také uvedeny jako objekt bez č. p./ č. ev.).
- Některé stavební objekty jsou v mapě umístěny jinde, než mají být (Jana Želivského 2200/2, Ambrožova 2408/1 a 2409/3, Jeseniova 355/212 a řada dalších).
- Některé stavební objekty chybí úplně, například prodejna Postele-Outlet v Habrové ulici, školní družina u ZŠ Jarov nebo budova na severní straně Židovských pecí vedle Českého úřadu pro zkoušení zbraní a střeliva. Přes to, že dle mého názoru splňují definici stavebního objektu uvedenou na začátku, můžeme je najít v katastrální mapě. U některých je ovšem spekulativní, zda nejsou formálně součástí jiného stavebního objektu, ač to na první pohled není jasné.

Vrstva adresních míst z RÚIAN – nedostatky

Všechna nadbytečná adresní místa z atributové tabulky SHP byla nalezena pomocí VDP, naopak 18 nadbytečných adresních míst z tabulky CSV ve VDP chybělo. Namátkovým porovnáním s Mapami.cz (2023) bylo zjištěno, že nadbytečná místa v atributové tabulce SHP mohou být doplněním chybějících adresních míst, ale z naprosté většiny jsou to rozestavěné nebo nově postavené budovy, což znamená, že problém je pravděpodobně ve starším datu tabulky CSV.

Zbýlých 18 nadbytečných adresních míst v tabulce CSV bylo dohledatelné pomocí VDP, ale tato adresní místa nemají v tabulce CSV ani ve VDP přiřazenu přesnou lokalizaci a pozbývají tak významu – namátkovým porovnáním s Mapami.cz (2023) tato místa opravdu reálně neexistují, jedná se pravděpodobně o chyby nebo místa, kde dříve stála budova, ale už nestojí. U jednoho reálně existujícího adresního místa v tabulce není zadána přesná lokalizace, tu je ale možno dohledat pomocí VDP. Aktuálnější a vhodnější je tak atributová tabulka SHP, nikoliv tabulka CSV.

Atributová tabulka této vrstvy obsahuje také informaci o tom, kdy bylo adresní místo do registru zapsáno, nicméně po srovnání tohoto údaje s daty dokončení stavebních objektů a historickými leteckými snímky (Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy 2023) však bylo zjištěno, že tento údaj nemá často příliš velkou vypovídací hodnotu o tom, kdy byla na

adresním místě postavena budova, a proto není vhodné jej k mapovému zobrazení SO ZŠ používat.

Zkoumáním v okolí ulice Malešická byly zjištěny následující problémy:

- Byla objevena některá adresní místa, na nichž nestojí žádná budova (podobně jako u vrstvy stavebních objektů např. Malešická č. 2842/16a, Malešická č. ev. 5 nebo Na Třebešíně 386/7), ač dříve na nich pravděpodobně budova stála.
- Některé stavební objekty nemají přiřazeny adresy, například v celém tzv. Centru Jarov je 13 stavebních objektů, které mají dohromady pouze 2 adresní místa. A množství stavebních objektů, například ty, ve kterých jsou Ubytovna Vackov nebo Autoservis Perfekt Praha s.r.o., nemá přidělené č. p. ani č. ev., ač se mi zdá, že řada z nich splňuje definici stavebního objektu, kterému se přiděluje č. p. nebo č. ev.
- Její atributová tabulka obsahuje také informaci o tom, kdy bylo adresní místo do registru zapsáno, nicméně po srovnání tohoto údaje s daty dokončení stavebních objektů a historickými leteckými snímky (Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy 2023) však bylo zjištěno, že poslední údaj nemá často příliš velkou vypovídací hodnotu o tom, kdy byla na adresním místě postavena budova, a proto není vhodné jej k mapovému zobrazení SO ZŠ používat.

Vrstva budov z RSO – nedostatky

Vrstva budov z RSO obsahuje lokalizační informace, jedná se z 90,29 % o údaje převzaté z RÚIAN či generováním z digitální katastrální mapy, dále z 9,62 % získané ruční digitalizací z katastrálních map nebo ortofota, zbylých 0,09 % činí body vzniklé generováním ze souřadnic a přibližnou lokalizací. Budovy z RSO se liší od stavebních objektů v podání RÚIAN, jak už bylo zmíněno, jelikož RÚIAN uvádí v atributové tabulce stavební objekty celé, včetně těch, které mají často několik čísel domovních, naproti tomu RSO rozlišuje budovy podle čísel domovních. Ve větším stavebním objektu spolu s dalšími budovami je 8577 (7,28 %) budov v RSO. Tyto budovy pak jsou celkem ve 2470 stavebních objektech (2,16 % stavebních objektů s č. p. nebo č. ev.). Tyto stavební objekty jsou ve VDP RÚIAN rozlišeny na jednotlivé vchody, jejichž kódy jsou u těch budov, které jsou součástí většího stavebního objektu, uvedeny i v atributové tabulce vrstvy budov z RSO. V případě, že má samotná budova více vchodů (obsahuje více tzv. statistických budov), je v tabulce uveden pouze kód vchodu vybraného ve sloupci pořadové číslo budovy.

V databázi RSO je na území Prahy zahrnuto 339 budov, ke kterým neexistuje odpovídající stavební objekt v RÚIAN. Namátkovým zkoumáním zjištěné příčiny jsou:

- jedná se o budovy, které reálně neexistují (srovnání s Mapami.cz 2023), v RÚIAN správně nejsou uvedeny, v RSO nesprávně jsou – často se jedná o starší stavby, které již byly zbořeny
- jedná se o budovy, které reálně existují (srovnání s Mapami.cz 2023), jejich absence v RÚIAN je chyba – často se jedná o novější stavby, vliv ale nemá rozdílné stáří dat
- kód stavebního objektu v RSO je jiný než u odpovídajícího bodu v RÚIAN (nejspíše došlo ke zboření původního objektu a jeho nahrazení jiným, případně mohlo dojít pouze k přečíslování, například přiřazení č. p. nebo č. ev.)
- v RSO má každá z více budov jiný kód stavebního objektu a v RÚIAN se jedná o jeden stavební objekt
- specifickým případem je uvedení některých trvale ukotvených lodí na Vltavě ve vrstvě budov v RSO, tyto chybí jako stavební objekty v RÚIAN, ne všechny trvale ukotvené lodě jsou v RSO uvedeny

2894 stavebních objektů z RÚIAN naopak chybí ve vrstvě budov z RSO. Zde jsou námkou zjištěné příčiny následující:

- jeden stavební objekt je v RÚIAN chybně uveden duplicitně, zatímco v RSO pouze správně jednou
- speciální případ předchozího: jeden stavební objekt je v RÚIAN uveden jako celek a dále ještě po částech, v RSO je použita jen jedna z možností
- jedná se o stavby, které nejsou v RSO, ale jsou v RÚIAN: většinou novostavby, někdy se jedná o stavby, které sice v RÚIAN mají přiřazený č. p. či č. ev., ale nejedná se o typické obytné budovy, a v RSO chybí
- jedná se o budovy, které reálně neexistují (srovnání s Mapami.cz 2023) – například již zbořené

Porovnáním s realitou v okolí ulice Malešická byly zjištěny další problémy:

- Byly objeveny některé budovy, které reálně nestojí (podobně jako u vrstvy stavebních objektů je to např. Malešická č. 2842/16a, Malešická č. ev. 5 nebo Na Třebešíně 386/7), ač dříve zde pravděpodobně budova stála.
- Podobně jako u stavebních objektů zde chybí některé nově postavené budovy jako Počernická č. p. 3479, Ramonova č. p. 3466, K Červenému dvoru č. p. 3482 nebo

všechny novostavby v ulici Dagmar Burešové (zde to ale může být ovlivněno stáří dat, jelikož jsou aktualizovány k 1. 7. 2022)